

Dr. sc. Ksenija Turković*
Aleksandar Maršavelski**

NACRT POSEBNOG DIJELA NOVOG KAZNENOG ZAKONA – PREGLED PET GLAVA

U radu se iznosi tekst i analiza pet novih glava prema trenutačnoj verziji Nacrta prijedloga novog Kaznenog zakona, koji je izradila radna skupina pri Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske. Riječ je o ovim glavama: kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela protiv spolne slobode, kaznena djela protiv časti i ugleda, kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži te kaznena djela protiv gospodarstva. Daje se pregled međunarodnih dokumenata s kojima su se pojedina kaznena djela usklađivala, relevantni uzori u europskim zakonodavstvima te praktični i teorijski problemi i dvojbe koji su rezultirali novim rješenjima.

I. UVOD

U izradi Nacrta posebnog djela novog Kaznenog zakona Radna skupina¹ nastoji ostvariti tri glavna cilja: uskladiti Kazneni zakon s međunarodnim dokumentima (dokumentima Ujedinjenih naroda, pravnom stečevinom Europske unije, konvencijama Vijeća Europe, pravnim standardima Europskog suda za ljudska prava, drugim međunarodnim dokumentima); osuvremeniti posebni dio Kaznenog zakona na temelju dobre prakse drugih europskih kaznenopravnih sustava² i uskladiti Kazneni zakon s drugim propisima RH (usporednim kaznenim zakonodavstvom, prekršajnim zakonodavstvom i izmjenama

* Prof. dr. sc. Ksenija Turković, redovita profesorica, Katedra za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

** Aleksandar Maršavelski, dipl. iur., znanstveni novak, Katedra za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

¹ Članovi Radne skupine su: Ksenija Turković (voditeljica), Petar Novoselec, Davor Derenčinović, Velinka Grozdanić, Anita Kurtović, Igor Bojanić, Ana Garačić, Dražen Tripalo, Marin Mrčela, Iztok Krbec, Sanja Nola, Dragan Novosel, Dubravko Palijaš, Tihomir Kralj, Koraljka Bumči, Mitko Naumovski, Leo Cvitanović, Zdravko Jambrović. Radu Radne skupine prema potrebi se priključuju različiti stručnjaci.

² Radna skupina razmatra mnoga strana zakonodavstva, među kojima primarno švicarsko, njemačko, austrijsko, francusko, belgijsko i švedsko zakonodavstvo.

u drugim zakonima). U ostvarivanju tih ciljeva posebna se pažnja poklanja uklanjanju zakonskih neusklađenosti, proturječnosti i preklapanja u opisima pojedinih kaznenih djela, poboljšanju sistematizacije glava i odredaba posebnog dijela KZ-a te njihovih naziva, potrebi uvođenja novih inkriminacija ili širenja postojećih odnosno potrebi dekriminalizacije pojedinih kaznenih djela, preispitivanju postojećih kvalificiranih i privilegiranih oblika kod pojedinih kaznenih djela te jačanju zaštite žrtava kaznenih djela.

U tekstu koji slijedi obrađene su najznačajnije promjene u glavama iz posebnog djela Nacrta novog Kaznenog zakona s kojima se Radna skupina do sada najintenzivnije bavila: kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela protiv spolnog samoodređenja, kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži, kaznena djela protiv časti i ugleda te kaznena djela protiv gospodarstva, a ona su i predmet ovog savjetovanja.

Radi lakšeg praćenja teksta u dodatku objavljujemo nacrt glava kojima se ovaj tekst bavi te Smjernice Vlade RH za izradu novog Kaznenog zakona.

II. KAZNENA DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA

U glavi kaznenih djela protiv života i tijela ima čitav niz vrlo zanimljivih novina. Oko nekih odredaba Radna skupina još uvijek nije postigla suglasnost.

Nacrt puno jasnije postavlja razlikovanje između ubojstva i njegovih kvalificiranih (teško ubojstvo/umorstvo) i privilegiranih oblika (usmrćenje koje obuhvaća ubojstvo na mah, čedomorstvo i usmrćenje na zahtjev). U zakonskom opisu kaznenog djela **ubojstva** riječ *usmrti* zamjenjena je riječju *ubije* jer snažnije izražava sadržaj djela. Budući da je povišen opći minimum kazne zatvora na 20 godina, sad je za djelo ubojstva predviđena kazna zatvora od 5 do 20 godina.

Za kazneno djelo **teškog ubojstva** predlaže se uvođenje novog naziva "umorstvo", što je u skladu s hrvatskom pravnom tradicijom,³ a i nazivljem u nekim stranim zakonicima koji imaju poseban izraz za teško ubojstvo (njem. *Mord*, franc. *assassinat*, slovenski *umor*). Međutim u Radnoj skupini oko samog naziva još nije postignuta suglasnost.

Početno se predlagalo ukidanje dviju kvalifikatornih okolnosti: ubojstvo djeteta ili maloljetne osobe te ubojstvo trudnice. Navođena su četiri glavna razloga za ukidanje ubojstva djeteta ili maloljetne osobe kao kvalifikatorne okolnosti. Prvo, stupnjevanje ljudskih života prema vrijednosti osobe, a to

³ Zastupalo ga je više autora: Novoselec, u knjizi Novoselec (ur.), Posebni dio kaznenog prava, Zagreb, 2007., str. 8., Bačić/Pavlović, Komentar KZ-a, Zagreb, 2004., str. 439., Šeparović/Derenčinović, u knjizi Horvatić/Šeparović i sur., Kazneno pravo: posebni dio, Zagreb, 1999., str. 42. To je bio i prijedlog ukinute novele iz 2003.

uključuje i vrednovanje prema dobi žrtve, strano je kaznenom pravu. Drugo, ono je u suprotnosti i s Ustavom koji u čl. 21. st. 1. garantira jednako pravo na život *svakom* ljudskom biću. Treće, Kazneni je zakon upao u proturječnost jer istu okolnost (ubojstvo djeteta) u čl. 91. tretira kao kvalifikatornu, a u čl. 93. kao privilegirajuću. To znači da je ubojstvo djeteta izravno nakon porođaja privilegirano, a ono koje je počinjeno nakon toga kvalificirano, iako je navedenu vremensku razliku teško povući i praksa je u tom pogledu neujednačena.⁴ Četvrto, Zakon nije ni dosljedan jer ako je dob žrtve učinio kvalifikatornom okolnošću kod ubojstva, morao je to učiniti i kod tjelesnih ozljeda, a možda još i u nizu drugih kaznenih djela.

Za ukidanje ubojstva trudnice kao kvalifikatorne okolnosti navođena su dva temeljna razloga. Prvo, nelogično je da stjecaj dvaju običnih ubojstava ne predstavlja teško ubojstvo pa se kažnjava blaže nego stjecaj ubojstva jedne osobe i njezina ploda (zametka), kojeg Kazneni zakon ne smatra čovjekom i pruža mu manju zaštita nego čovjeku.⁵ Drugo, usmrćenje trudnice zapravo je stjecaj ubojstva i protupravnog prekida trudnoće bez pristanka žene (čl. 97. st. 2. KZ) pa ga nije potrebno navoditi kao poseban kvalifikatorni oblik.

Nakon duge rasprave Radna skupina je odlučila te dvije kvalifikatorne okolnosti zamijeniti novom kvalifikatornom okolnošću koja obuhvaća i spomenute dvije kvalifikatorne okolnosti - *ubojstvo osobe posebno ranjive zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće*. *Ratio* te kvalifikatorne okolnosti jest pružanje pojačane zaštite posebno ranjivim žrtvama, koje obuhvaćaju i djecu i trudnice, ali i sve druge osobe koje su ranjive zbog svoje dobi (starije osobe), ili pak zbog bolesti ili teže tjelesne ili duševne smetnje. Pružanje pojačane zaštite žrtvama koje su posebno ranjive trend je u suvremenom, naročito europskom, zakonodavstvu. Tako i dvije konvencije Vijeća Europe, ona o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja i ona o zaštiti žena od nasilja (izrada nacrtu Konvencije pri samom je završetku) predviđaju ranjivost žrtve zbog specifičnih okolnosti u kojima se nalazi kao kvalifikatornu okolnost. Takvu kvalifikatornu okolnost predviđa primjerice francuski Kazneni zakon u čl. 221-4.

Kvalifikatorna okolnost iz čl. 91. t. 3. KZ-a ("na osobito okrutan ili krajnje podmukao način") izmijenjena je utoliko što su brisane riječi "osobito" i "krajnje", koje su nepotrebno unesene u tekst Zakona, što je dovelo i do pogrešnog shvaćanja u nekim sudskim odlukama da je novi Zakon (iz 1997.) zbog toga postao blaži.⁶ Svako ubojstvo sadržava u sebi stanovitu dozu okrutnosti ili podmuklosti, pa se razumije da okrutnost i podmuklost moraju biti natprosječnog intenziteta da bi predstavljale kvalifikatornu okolnost. Ni

⁴ O tome kritički Novoselec, u knjizi Novoselec (ur.), Posebni dio..., op.cit., str. 10.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem, str. 12.

njemački KZ u § 211 st. 2. identičnim pojmovima (*heimtückisch oder grausam*) ne dodaje takve pridjeve, ali ih sudska praksa i bez toga tumači restriktivno. Izbacivanjem tih riječi Zakon nije postao stroži, te riječi su u Zakonu naprosto nepotrebne.

Predlaže se uvođenje nove točke 3. “ubojstvo člana obitelji”. Ovakva kvalifikatorna okolnost predviđa se i u nacrtu Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv nasilja nad ženama i domaćinskog nasilja (počinjenje kaznenog djela prema sadašnjem ili bivšem bračnom drugu, partneru onako kako je definiran nacionalnim zakonodavstvom, članu obitelji, ili ako ga je počinila osoba koja živi sa žrtvom ili koja je zloupotrijebila svoj autoritet). Francuski KZ (čl. 221-4.) predviđa kao kvalifikatornu okolnost ubojstvo rođaka u uspravnoj liniji ili osoba koje žive u zajedničkom kućanstvu, a u crnogorskom Kaznenom zakonu nalazimo ograničenje kvalifikatorne okolnosti počinjenja prema članu obitelji na situacije kad je taj član obitelji prethodno bilo izložen zlostavljanju u obitelji od strane počinitelja. Radna skupina još nije zauzela stajalište koliko široko treba postaviti ovu kvalifikatornu okolnost. Vezivanje uz prethodno zlostavljanje čini mi se preograničavajućim i osim u crnogorskom Zakonu takvo ograničenje ne nalazimo nigdje drugdje.

Koristoljublje prema Nacrtu više nije posebna kvalifikatorna okolnost, već je vraćena među “niske pobude” (kao u bivšem čl. 34. st. 2. Krivičnog zakona RH), gdje se najprije egzemplifikativno navode najčešći pojavnici oblici takvih pobuda (koristoljublje, bezobzirna osveta, mržnja), a zatim se generalnom klauzulom (“ili iz drugih niskih pobuda”) obuhvaćaju svi drugi. Time je jasno rečeno da koristoljublje nije uvijek kvalifikatorna okolnost jer neki oblici koristoljublja ne moraju nužno biti i niska pobuda, npr. ubojstvo kradljivca koji bježi s ukradenom stvari, što je postupak na granici s nužnom obranom i ne predstavlja bezobzirnost svojstvenu ubojstvu iz koristoljublja.

Sadašnje točke 7. i 8. u čl. 91. KZ-a ponavljaju isti sadržaj pa su u Nacrtu spojene i sažete u kvalifikatornu okolnost “tko usmrti službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti”.

Raspravljalo se treba li kao posebnu kvalifikatornu okolnost uvesti ubojstvo sudionika u sudskom postupku (svjedoka, suca, državnog odvjetnika, odvjetnika, vještaka). Radna skupina je zaključila da bi to u našem zakonu bilo suvišno budući je to kod nas pokriveno kroz različite kvalifikatorne okolnosti – ubojstvo iz bezobzirne osvete, radi prikrivanja kaznenog djela, ubojstvo službene osobe – pa nema potrebe da se posebno propisuje.

Predlaže se uvođenje novog kaznenog djela pod nazivom **usmrćenje**, koje u sebi obuhvaća dosadašnja tri privilegirana kaznena djela ubojstva: ubojstvo na mah (92), čedomorstvo (93) i usmrćenje na zahtjev (94), naravno svako od ta tri ponešto izmijenjeno.

Stavak 1. u sebi uključuje dosadašnje **ubojstvo na mah**, ali ga proširuje i na slučajeve na koje se ovo djelo do sada nije odnosilo – naime odnosi se

i na situacije dugotrajne, kronične patnje izazvane zlostavljanjem, patnje iz koje počinitelj ne vidi drugog izlaza do ubojstva. Počinitelj mora u takvo stanje biti doveden bez svoje krivnje ili pretežito bez svoje krivnje, drugim riječima njegovo stanje mora biti ispričivo. Pri tome valja također uvijek postaviti i pitanje kako bi u takvoj situaciji reagirao prosječan čovjek iz istog miljea. Uvođenjem ovog razloga privilegiranja otvara se mogućnost blažeg kažnjavanja u slučajevima pretučenih žena koje nakon dugogodišnjeg zlostavljanja, ne vidjevši drugog izlaza iz svoje teške situacije, ubiju svoga zlostavljača. Kao inspiracija za tu promjenu poslužio nam je čl. 113. švicarskog Kaznenog zakona koji govori o usmrćenju pod utjecajem snažnog duševnog opterećenja, pri čemu se ono tumači kao dugotrajna patnja. Po logici stvari *dolus repentinus* odnosi se samo na situacije razdraženosti i prepasti pa ga nismo posebno isticali u zakonskom tekstu, ali i dalje se u tim situacijama kao oblik krivnje javlja taj posebni oblik *dolusa*.

Bilo je prijedloga da se izostavi pojam zlostavljanja koji je uveden u zakonski tekst još 1977. godine jer je ono već obuhvaćeno pojmom napada ili teškog vrijeđanja. No Radna skupina je zaključila da je zlostavljanje širi pojam od pojma napada i teškog vrijeđanja – odnosi se ne samo na tjelesno već i emocionalno zlostavljanje koje je širi pojam od teškog vrijeđanja, obuhvaća zapuštanje i zanemarivanje, mobbing itd., i stoga taj pojam treba zadržati. Povrh toga zlostavljanje upućuje na vremensko trajanje, a ne jednokratni napad, pa obuhvaća i kvalitativno drugačije situacije. Stoga bi se eventualno mogli brisati pojmovi napad ili teško vrijeđanje, a ostaviti samo zlostavljanje (tako § 213 njem. KZ). No Radna skupina je odlučila zadržati i pojam napada i teškog vrijeđanja jer oni u svezi s razdraženošću i prepašću upravo upućuju na zahtjev za postojanjem *dolus repentinus* u tim situacijama, dok zlostavljanje može upućivati na vremensko trajanje, a ne jednokratni napad ili jednokratno vrijeđanje, pa može obuhvatiti i kvalitativno drugačije situacije.

Stavak 2. pokriva kazneno djelo **čedomorstva**, ali znatno izmijenjeno u odnosu prema dosadašnjem Zakonu. Više je razloga tome. Prema sadašnjem Zakonu sama činjenica što je dijete usmrtila majka za vrijeme ili izravno nakon porođaja daje kaznenom djelu čedomorstva privilegirana svojstva. To je neprihvatljivo. Slabost je sadašnjeg rješenja da ono privilegira sve majke, pa i one koje čedomorstvo čine iz egoističnih pobuda (jednostavno zato što dijete ne žele).⁷ U takvim slučajevima treba čedomorstvo tretirati kao i svako drugo ubojstvo. Iz tih razloga neki su noviji zakonici ukinuli čedomorstvo kao posebno kazneno djelo pa ga smatraju običnim ubojstvom (Njemačka, Francuska, Španjolska, Argentina, Japan, Italija, Mađarska i dr.).⁸ No mnoga od tih zakonodavstava mogu konkretne slučajeve čedomorstva svrstati pod tzv. blaži slučaj ubojstva, što u praksi i čine.

⁷ O tome kritički Novoselec, Čedomorstvo..., op.cit., str. 332.

⁸ Usp. ibidem, str. 330.

Neprihvatljiv je i povratak na rješenje iz KZRH koji se pozivao na poremećaj izazvan porođajem jer je (ne)postojanje tog poremećaja u praksi bilo sporno⁹ - nije naime postojalo jedinstveno stajalište o tome treba li poremećaj utvrđivati u svakom slučaju ili se on uvijek pretpostavlja, a i privilegirala se majka koja je odluku da ubije dijete donijela prije porođaja iako je poremećaj bio obilježje kaznenog djela čedomorstva.

Privilegiranje se prije može opravdati teškim socijalnim položajem majke,¹⁰ ili strahom od osude okoline, negoli poremećajem izazvanim porođajem.

Uzimajući sve rečeno u obzir, predlaže se da se čedomorstvo ograniči na one slučajeve u kojima su trudnoća i porod izazvali kod majke jako duševno opterećenje. To duševno opterećenje može proizlaziti iz teškog socijalnog položaja majke ili iz toga što bi je sredina odbacila zbog izvanbračnog djeteta ili što je izložena obiteljskom nasilju ili se nalazi u stanju izrazito teške depresije izazvane porođajem i slično. Pritom, ako se kod majke javi postpartalna psihoza¹¹ koja dovede do infanticida, ostaje otvorena mogućnost primjene općih odredba o neubrojivosti¹² i smanjenoj ubrojivosti.¹³

Postojanje jakog duševnog opterećenja treba u svakom pojedinom slučaju dokazati. Budući da je riječ o opterećenju izazvanom trudnoćom i porođajem, majka namjeru na čedomorstvo može stvoriti još u vrijeme trudnoće, a djelo može izvršiti sve dok kod nje postoji teško duševno opterećenje izazvano porođajem/trudnoćom (tako i austrijski (čl. 79.) i švicarski KZ - čl. 116.

⁹ U sudskomedicinskoj literaturi često se nijeće postojanje takvog poremećaja. Usp. Novoselec, Čedomorstvo i teško ubojstvo usmrćenjem djeteta: antinomija u Kaznenom zakonu, Liber amicorum Zvonimir Šeparović, Zagreb, 2009., str. 333.

¹⁰ Tako i Šeparović/Derenčinović, u knjizi Horvatić/Šeparović, Kazneno pravo: posebni dio, Zagreb, 1999., str. 64.-65.

¹¹ Napominjemo da suvremena literatura upućuje na to da jedna do dvije od 1000 žena poslije porođaja pate od postporođajne psihoze. To je vrlo teška bolest koja se obično razvija u prva dva tjedna po porođaju (simptomi: konfuzija i dezorijentacija, halucinacije i deluzije, paranoja, pokušaji nanošenja štete sebi ili djetetu – 5% žena s tom dijagnozom čini samoubojstvo, a 4% čedomorstvo).

¹² U najvećem broju slučajeva postporođajne psihoze dovest će do neubrojivosti majke i stoga će biti isključena njezina krivnja i postojanje samog djela.

¹³ No u slučajevima gdje bi psihoza predstavljala samo bitno smanjenu ubrojivost treba je tumačiti kao snažno duševno opterećenje i usmrćenje djeteta tretirati kao čedomorstvo počinjeno u stanju bitno smanjene ubrojivosti. Tu se postavlja pitanje je li to zapravo dvostruko vrednovanje iste okolnosti. U teoriji i praksi postoje različita stajališta o tome. Bačić i Pavlović smatraju da “ne postoje razlozi bilo koje prirode da se u situacijama kada su ispunjeni svi zakonski uvjeti istodobno ne primijene odredbe čl. 42. KZ i 92. KZ.” (Bačić/Pavlović, Komentar, op.cit., str. 461.) I sudska praksa dopušta dvostruko vrednovanje ove okolnosti: moguće je ne samo ubojstvo na mah u stanju smanjene ubrojivosti u znatnoj mjeri (VSRH, I Kž 685/08-4 od 19.3.2009.) već se smanjena ubrojivost koja nije u znatnoj mjeri uzima kao olakotna okolnost kod ubojstva na mah (VSRH, I Kž-688/02-4 od 8.7.2003.). Smatramo da će to biti moguće, pogotovo u slučaju kada dođe do stjecaja egzogenih i endogenih uzroka duševnog opterećenja. Tako i Artzt/Weber, Srafrecht BT, Bielefeld, 2009., str. 80.

Predviđena je kazna od šest mjeseci do pet godina. Npr. kazna u švicarskom KZ je kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna, a u austrijskom KZ od jedne do pet godina.

Stavak 3. obuhvaća izmijenjeno dosadašnje kazneno djelo **usmrćenja na zahtjev**. Pitanja vezana uz eutanaziju vrlo su osjetljiva i otvaraju mnoge moralne dileme. Ipak, nazire se u kojem smjeru ide poredbeno pravo,¹⁴ pa tako i Nacrt slijedi te tendencije. Pošlo se od toga da je postojeća odredba preširoka i da svaki ozbiljan i izričit zahtjev ne može biti osnovom za privilegiranje kaznenog djela ubojstva, već se takav zahtjev može uvažiti kao privilegirajuća okolnost samo ako je počinitelj usmratio osobu na njezin izričiti i ozbiljni zahtjev iz suosjećanja zbog njezina teškog zdravstvenog stanja. Time je usmrćenje na zahtjev ograničeno zapravo na slučajeve aktivne eutanazije. Na taj je način usmrćenje na zahtjev definirano u švicarskom KZ, čl. 114. Usmrćenje na zahtjev iz samilosti predviđao je i Zakon Kraljevine Jugoslavija – doduše nešto šire jer je uzimao u obzir svako “bedno stanje lica” koje nije nužno moralo biti povezano sa zdravljem.

Shodno tome je i smanjena kazna za ovo kazneno djelo, umjesto od jedne do osam godina, predviđa se kazna od šest mjeseci do pet godina zatvora. U švicarskom KZ i KZ Kraljevine Jugoslavije predviđa se kazna do tri godine zatvora. Valja razmisliti nije li to primjerenija kazna za ovo djelo.

Što se tiče **sudjelovanja u samoubojstvu**,¹⁵ postavilo se pitanje treba li ukinuti ovo kazneno djelo jer je ono u suprotnosti s načelom akcesornosti sudioništva,¹⁶ treba li kažnjavati samo one koji drugoga na to potiču ili i one koji drugome u tome pomažu.

Velik broj modernih zakonika ne poznaje ovo kazneno djelo jer je ono u suprotnosti s načelom akcesornosti sudioništva. Ali ima i dosta zakona koji kažnjavaju to djelo, tako npr. švicarski KZ kažnjava i poticanje i pomaganje na samoubojstvo, ali samo ako je to učinjeno iz sebičnih razloga (čl. 115. švicarskog KZ), a Francuzi kažnjavaju samo poticanje, a ne i pomaganje u samoubojstvu (čl. 223-13.).

Sadašnje kazneno djelo sudjelovanja u samoubojstvu ima čitav niz nedostataka. Nedosljedno je u stavku 1. tražiti da samoubojstvo bude počinjeno, a u stavicima 2. i 3. da bude počinjeno ili pokušano. Formulacija “nije mogla shvatiti značenje svog djela” u stavku 3. nekritički preuzima po analogiji odredbu čl. 40. st. 2. KZ u kojoj se intelektualna sastavnica neubrojivosti odnosi na

¹⁴ Usp. Groenhuijsen/Van Laanen (ur.), *Euthanasia in International and Comparative Perspective*, Nijmegen, 2006. Knjiga sadržava i članak o eutanaziji u Hrvatskoj (Turković, *Euthanasia in Croatia*, str. 55.-71.).

¹⁵ Inače, u teoriji se potpomognuto samoubojstvo smatra tzv. indirektnom eutanazijom (usp. Turković, *Euthanasia in Croatia*, op.cit., str. 55.).

¹⁶ Ako pravni poredak odraslom i zreloom pojedincu priznaje slobodu da si oduzme život, ne treba kažnjavati ni one koji ga na to potiču ili mu u tome pomažu.

svijest o protupravnosti, o čemu ovdje ne može biti govora jer samoubojstvo nije protupravno (slično vrijedi i za stavak 2.). Odredba stavka 3. da će se počinitelj u slučaju samoubojstva djeteta kazniti "po članku 90. ovoga Zakona" *de lege lata* nije usuglašena s odredbom čl. 91. t. 1. prema kojoj je ubojstvo djeteta teško ubojstvo. Povrh toga, ako je samoubojica dijete ili duševno poremećena osoba, poticanje predstavlja posredno počiniteljstvo u ubojstvu. Pogotovo je upitan nehajni oblik iz stavka 4. koji je u suprotnosti s načelnim stajalištem KZ prema kojem se kažnjava samo namjerno poticanje i pomaganje; taj oblik je i nepotreban jer su slučajevi u kojima su sudovi primijenili tu odredbu (samoubojstvo pastorka kojeg je zlostavljala maćeha ili samoubojstvo supruge koju je zlostavljao muž) pokriveni kaznenim djelom kršenja obiteljskih obveza iz čl. 208. st. 2. KZ (kada temeljno kazneno djelo mora biti obuhvaćeno počiniteljvom namjerom).

Uzevši sve rečeno u obzir, kazneno djelo sudjelovanja u samoubojstvu ipak je zadržano, ali temeljito prerađeno. Pošlo se od toga da je svako poticanje na samoubojstvo, pa čak kad se čini i iz altruističkih pobuda, neprihvatljivo, stoga se predlaže kažnjavanje svakog poticanja na samoubojstvo kojeg je posljedica bila dovršeno ili pokušano samoubojstvo (predlaže se kažnjavanje i u slučaju da je samoubojstvo bilo samo pokušano jer npr. pravovremena liječnička pomoć kojom se spašava život samoubojice ne čini odgovornost poticatelja ili pomagatelja manjom).

Kažnjavanje pomaganja u samoubojstvu ograničeno je pak na one slučajeve kad je počinitelj pomagao samoubojici iz niskih pobuda (npr. radi dobivanja nasljedstva, oslobođenja dužnosti uzdržavanja i sl.), a samoubojstvo je bilo počinjeno ili pokušano. Time je dekriminalizirano pomaganje u samoubojstvu iz suosjećanja. To rješenje inspirirano je švicarskim KZ-om, čl. 115.

Kod kaznenog djela **protupravnog prekida trudnoće** (čl. 97. KZ) nije bilo mogućnosti ni potrebe za bitnim izmjenama jer ono ovisi o *Zakonu o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece*. No upravo zbog toga što je riječ o blanketnoj normi, izlišne su odredbe stavaka 3. i 4., koje kao kvalifikatornu okolnost uvode da je djelo počinjeno nakon 10. tjedna trudnoće, jer nema potrebe da to bude odlučujuća okolnost za propisivanje strože kazne, dovoljno ju je uzimati kao otegotnu okolnost.

U stavku 1. uz pomaganje ubačeno je i poticanje. Nema razloga da se kažnjava samo pomaganje trudnoj ženi, a ne i njezino poticanje na protupravni prekid trudnoće. Vidi čl. 118. švicarskog KZ. I pomaganje trudnoj ženi i poticanje potrebno je posebno inkriminirati jer sama trudna žena ne odgovara za protupravni prekid trudnoće pa, prema pravilima akcesornosti, kad to ne bi bilo posebno propisano, ne bi odgovarali ni oni koji je na to potiču ili koji joj pri protupravnom prekidu trudnoće pomažu.

Naglašeno je da pristanak iz st. 1. mora biti informiran da bi bio valjan. Pristanak iz st. 1. podrazumijeva i pristanak zakonskog zastupnika kad je to

prema posebnim propisima potrebno (kad je riječ o osobi mlađoj od 16 godina).

U dosadašnjem Kaznenom zakonu pokušaj protupravnog pobačaja bio je izjednačen s dovršenim djelom (time se onemogućivalo ublažavanje kazne za pokušaj tog djela), što je neuobičajeno odstupanje od općih odredaba o pokušaju koji ne nalazimo u stranim zakonima, a ni u drugim odredbama našeg Kaznenog zakona. Stoga smo u st. 5. posebno propisali kažnjavanje pokušaja za slučaj iz st. 1., a u svim ostalim slučajevima pokušaj je kažnjiv zbog visine propisane kazne.

Kod kaznenih djela **tjelesne ozljede** postavilo se pitanje treba li inkriminirati običnu (u KZRH laka tjelesna ozljeda) iz čl. 98. zajedno s teškom tjelesnom ozljedom (u KZRH obična) iz čl. 99. st. 1. i za oba slučaja predvidjeti jedinstvenu kaznu zatvora do tri godine. Tako je to učinjeno i u njemačkom i u švicarskom Kaznenom zakonu. To bi između ostalog smanjilo potrebu za vještačenjima i pojednostavnilo koncept tjelesne ozljede. No s druge strane to bi dovelo do ukidanja privatne tužbe¹⁷ za običnu tjelesnu ozljedu pa se na kraju odustalo od takvog rješenja.

Novina je uvođenje težih slučajevi nanošenja **teške tjelesne ozljede** (čl. 99. st. 2.). Takvu odredbu nalazimo u velikom broju stranih zakona, a imao ju je i KZRH i nije jasno zašto je 1997. godine ispala iz našeg Kaznenog zakona. Važno ju je uvesti između ostalog jer se od nas traži da se strože kažnjavaju tjelesne ozljede nanesene iz mržnje ili prema članovima obitelji (to je zahtjev iz Konvencije o borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja).

Sadašnji tekst stavka 2. neopravdano predviđa istu kaznu za **osobito tešku tjelesnu ozljedu** bez obzira na to jesu li kvalifikatorne okolnosti navedene u njemu prouzročene s namjerom ili iz nehaja. Kaznu treba povisiti kada je kvalifikatorna okolnost prouzročena namjerno (npr. netko namjerno oslijepi drugoga). Zato se predlaže (po uzoru na § 226 st. 2 njem. KZ) novi stavak 4. kojim bi se za namjerno prouzročenje posljedica iz stavka 3. predvidjela kazna zatvora od tri do petnaest godina.¹⁸

Brisana je **tjelesna ozljeda na mah**. Djelo će se ubuduće podvoditi pod klasična djela tjelesnih ozljeda, a to da je do tjelesne ozljede došlo na mah, može se uzeti kao olakotna okolnost.

Tjelesna ozljeda iz nehaja (čl. 101. KZ) preimenovana je u **tešku tjelesnu ozljedu iz nehaja** te je ispušten stavak 3., ako je kazneno djelo tjelesne ozljede s nehajnom smrtnom posljedicom počinjeno iz nehaja, jer je to zapravo kazneno djelo prouzročenja smrti iz nehaja.

Što se tiče **pokretanja kaznenog postupka za kazneno djelo tjelesne ozljede** (čl. 102. KZ), potrebno je izmijeniti ovu odredbu sukladno Preporuci

¹⁷ Moglo bi se uvesti pokretanje postupka na zahtjev.

¹⁸ Tako i §§ 223, 226 i 227 KZ Njemačke te čl. 122. i 123. KZ Švicarske.

Vijeća Europe Rec (2002) 5 o zaštiti žena od nasilja, prema kojoj se svi kazneni postupci za nasilje u obitelji trebaju pokretati po službenoj dužnosti, a ne samo kada je riječ o djetetu prema kojem je počinjena tjelesna ozljeda.

Kazneno djelo **sudjelovanja u tučnjavi** (čl. 103. KZ) prema Nacrtu je bolje definirano tako da je izričito u biće kaznenog djela uključen i napad¹⁹ po uzoru na čl. § 231. KZ Njemačke (a slično i § 91 KZ Austrije te čl. 133. i 134. KZ Švicarske)²⁰ te je dovoljno da nastupi bilo koja teška tjelesna ozljeda, a ne samo ona “osobito” teška. Kazna je povišena na tri godine zatvora (tako § 231 njemačkog KZ i čl. 133. švicarskog KZ, dok § 91 austrijskog KZ predviđa zatvor do dvije godine). Pritom posebno treba imati u vidu da je sudjelovanje u napadu teži oblik od sudjelovanja u tučnjavi, pa se dosadašnja kazna ne može smatrati dovoljnom.

Uveden je novi st. 2. kao kvalificirani oblik djela iz st. 1. ako je to djelo počinjeno u svezi sa sportskim natjecanjem.

I u okviru kaznenog djela **nepružanja pomoći** iz čl. 104. KZ, kao temeljnog kaznenog djela nečinjenja, Nacrt predviđa određene izmjene. I dalje se razlikuje opasnost koju je počinitelj zatekao (stavak 1.) od one koju je sam prouzročio (stavak 2.), no dok je u prvom slučaju opravdano dužnost pružanja pomoći (naravno, radi se o očigledno potrebnoj pomoći) vezati uz životnu opasnost (ali ne i izravnu jer počinitelj nerijetko i ne može znati je li opasnost za život “izravna” pa je onda znatno otežano dokazivanje počiniteljeve namjere koja mora obuhvatiti i svijest o tome da je žrtva u “izravnoj životnoj opasnosti” (a ne samo u “neizravnoj”). U slučaju kad je počinitelj sam prouzročio opasnost Nacrtom ga se obvezuje ukloniti svaku takvu opasnost (dakle ne samo životnu, već i onu za tijelo, zdravlje, slobodu, imovinu itd.). Tako je to propisao i čl. 128. švicarskog KZ.

Nacrt ne sadržava sadašnji stavak 3., koji je izlišan: počinitelj koji je ostavio drugoga bez pomoći u životnoj opasnosti koju je sam prouzročio pa žrtva zbog toga umre, ovisno o tome je li posljedicu obuhvatio namjerom ili nehajem, odgovarat će za ubojstvo ili tešku tjelesnu ozljedu odnosno za prouzročenje smrti iz nehaja ili tešku tjelesnu ozljedu iz nehaja sukladno općim odredbama o garantnim obvezama kod kaznenih djela nečinjenja.

Kazneno djelo zabrane kloniranja ljudskih bića prebačeno je u drugu glavu. Ostaje pitanje treba li ovdje inkriminirati prisilnu sterilizaciju i odsijecanje ženskih spolnih organa.

¹⁹ Premda je dio prakse pod tučnjavom podrazumijevao i napad više osoba, Novoselec ispravno smatra da je riječ o različitim pojmovima: tučnjava je fizički obračun, a napad može biti samo jednostran (usp. Novoselec, u: Novoselec (ur.), Posebni dio..., op.cit., str. 47.).

²⁰ Sudjelovanje u napadu je obilježje posebnog kaznenog djela sudjelovanja u grupi koja počinji kazneno djelo (čl. 336. KZ). To će djelo trebati shodno ovoj promjeni izmijeniti.

III. KAZNENA DJELA PROTIV SPOLNE SLOBODE

Pojam “spolnog ćudoređa” iz sadašnjeg naziva ove glave je problematičan. Prvo, moral se može koristiti da bi se ograničila spolna sloboda (npr. sve do 1977. godine dobrovoljni homoseksualni odnosi bili su kažnjivi upravo iz moralnih razloga). Potom konceptuiranje tih kaznenih djela kao djela protiv morala i časti može žrtvi donijeti dodatnu stigmatizaciju i potencira osjećaj srama žrtve, što sve pridonosi sekundarnoj viktimizaciji. Ovakvo klasificiranje tih djela umanjuje i ozbiljnost povreda koje se njima nanose i posljedica koje imaju za tjelesni i psihički integritet osobe te njezinu autonomiju. Stoga smatramo primjerenijim da naslov ove glave glasi: Kaznena djela protiv spolne slobode. To ne znači da se njome i dalje u određenoj mjeri ne štiti spolno ćudoređe (spolni moral), ali se naglašava zaštita onog što je kod tih djela najvažnije – spolna nepovredivost, tj. pravo na spolno samoodređenje.²¹

Nacrt novog Zakona usvaja novu koncepciju u definiranju kaznenog djela **silovanja**. Prva je važna promjena da se više ne traži uporaba “sile ili prijetnje” počinitelja, već je biće ovog kaznenog djela ispunjeno svakim nedobrovoljnim spolnim odnosom ili s njim izjednačenom spolnom radnjom. Naime, suvremena shvaćanja kaznenog djela silovanja polaze od toga da je kazneno djelo silovanja svaki spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja (spolna radnja kod koje je došlo do penetracije u vaginu, anus ili usta žrtve) za koju osoba nije dala pristanak.²² Prema Nacrtu pristanak postoji ako se osoba svojom voljom odlučila stupiti u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu

²¹ Zbog toga slično glasi i naslov 10. glave austrijskog KZ-a: *Strafbare Handlungen gegen die sexuelle Integrität und Selbstbestimmung*. Vidi detaljnije o kritici ove glave Kaznenog zakona u: Radačić, I, Turković, K., Rethinking Croatian Rape Law – Force, consent and the contribution of the victim, u knjizi: McGlynn/Munro (ur.), Rethinking Rape Law – International and Comparative Perspective, Routledge, 2010.

²² Npr. u Belgiji se kazneno djelo silovanja još 1989. godine definiralo kao spolnu penetraciju (*penetration sexuelle*) za koju osoba nije dala pristanak (danas čl. 375. KZ-a Belgije). Sličnu definiciju nalazimo i u Velikoj Britaniji otkad je stupila na snagu novela *Sexual Offences Act* iz 1994. godine, a sadržana je i u važećem paragrafu 1 (1) *Sexual Offences Act* iz 2003. Vijeće Europe u Preporuci R (2002) 5 o zaštiti žena od nasilja (par. 35 dodatka Preporuci) zauzelo je stav da države članice trebaju kriminalizirati svaki spolni odnošaj počinjen bez pristanka osobe, čak i kad ta osoba nije pokazivala bilo kakve znakove otpora. Nadalje, ESLJP je u presudi *M.C. protiv Bugarske* zauzeo stav da zemlje članice u skladu s prevladavajućim standardima i trendovima trebaju zahtijevati inkriminiranje i efektivno gonjenje svakog nedobrovoljnog spolnog odnošaja, čak i u odsutnosti bilo kakvog fizičkog otpora. Isto tako i Svjetska zdravstvena organizacija navodi da je spolno nasilje: “bilo koji spolni čin, pokušaj ostvarivanja spolnog čina, neželjeni spolni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine spolnosti, a koji može počinuti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalazi” (WHO, 2002). U čl. 27. Nacrta Konvencije Vijeća Europe o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja traži se od budućih stranaka Konvencije da inkriminiraju svaki nekonzenzualni spolni odnos ili navođenje na nekonzenzualni spolni odnos.

radnju i bila je sposobna donijeti i izraziti takvu odluku. Time se radna skupina odlučila za tzv. pristanak plus koncept pri čemu nije dovoljno postojanje samog pristanka, već je važno da je odluka bila slobodno donesena i da ju je osoba bila sposobna donijeti i izraziti.

Druga je važna promjena da se za potrebe dokazivanja smatra da nema pristanka ako je spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja izvršena uz uporabu sile ili prijetnje; uz uporabu prijevare, lukavstva ili himbe; uz zlouporabu položaja prema osobi koja se prema počinitelju nalazi u odnosu zavisnosti; iskorištavanjem stanja²³ osobe zbog kojeg ona nije bila sposobna donijeti odluku ili izraziti svoje odbijanje/pristanak; nad osobom kojoj je protupravno oduzeta sloboda. Nepostojanje pristanka u tim slučajevima je oboriva pretpostavka. Dakle na žrtvi je dokazati da je postojala neka od ovdje navedenih okolnosti i onda će se, ako počinitelj ne uspije dokazati suprotno, smatrati da žrtva nije dala pristanak na spolni odnos ili s njime izjednačenu radnju.²⁴

Treća važna izmjena jest uvođenje kažnjivosti za kazeno djelo spolnog odnošaja bez pristanka odnosno silovanja ako je počinitelj bio u otklonjivoj zabludi glede postojanja pristanka na spolni odnos.²⁵ Budući da je kazeno djelo silovanja namjerni delikt, u takvim situacijama prema općim pravilima o zabludi počinitelj ne bi bio kazneno odgovoran. Stoga se ovom odredbom uvodi kažnjivost za jednu točno određenu vrstu nehaja – za otklonjivu zabludu o okolnosti sadržanoj u biću kaznenog djela silovanja: pristanak žrtve. Tako ako je počinitelj prema objektivnim okolnostima i svojim osobnim sposobnostima morao i mogao znati da pristanka nema, odgovarat će za kazeno djelo spolnog odnošaja bez pristanka ili pak silovanje po toj posebnoj odredbi (premda će kod silovanja to biti vrlo rijedak slučaj).

²³ Npr. tjelesnog stanja (nepokretna i nijema), osoba koja spava ili je iz drugog razloga u besvjesnom stanju, osoba koja ima tešku duševnu smetnju i nije sposobna dati pristanak (s tim da će se ovdje raditi o posebno ranjivoj osobi pa će to biti kvalificirani oblik silovanja); osoba koja je pod utjecajem omamljujućih sredstava.

²⁴ To naravno ne znači povredu čl. 6. st. 2. EKLJP (presumpcija nevinosti), jer je zapravo riječ o podijeli tereta dokazivanja (sharing of burden of proof). Naime, žrtva najprije mora dokazati određene okolnosti (npr. spolni odnos i primjenu sile ili prijetnje) koje su uvjet za prebacivanje tereta dokazivanja na okrivljenika. Praksa ESLJP-a to je u više slučajeva dopuštala (*Salabiaku v. France*, Judgment of 7 October 1988, App. no. 10519/83, para 26; *Hoang v. France*, App. no. 13191/87, Judgment of 25 September 1992, paras 32-36 i dr.).

²⁵ Uzor za uvođenje ove odredbe bio je paragraf 1 (1) (c) *Sexual Offences Act* iz 2003., prema kojem je uvjet kažnjivosti da počinitelj nerazumno vjeruje da postoji pristanak žrtve (*A does not reasonably believe that B consents*). U literaturi se tumači da je ovdje riječ o nesvjesnom nehaju – negligence (Card R., *Criminal Law*, 17. ed., Oxford University Press, Oxford-New York, 2006., str. 111 i 311.). Zanimljivo da je ranija verzija ovog članka ovdje govorila o nemaru (*recklessness*) počinitelja prema okolnosti je li osoba dala pristanak ili ne, što znači da se proširila kažnjivost. Više o problematici određivanja mentalnog elementa na okolnost pristanka kao *recklessness* ili *negligence* vidi u The Law Commission, *Consent in Sex Offences: A Report to the Home Office Sex Offences Review*, London, 2000, str. 64.-73.

Četvrta zanimljiva novina u Nacrtu je strukturiranje kaznenih djela koje je dosadašnji Kazneni zakon poznavao kao silovanje, spolni odnošaj s nemoćnom osobom, prisilu na spolni odnošaj i spolni odnošaj zlouporabom položaja. Za sada Nacrt razlikuje **kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka**,²⁶ **silovanje** koje obuhvaća spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju uz upotrebu kvalificirane sile ili prijetnje;²⁷ iskorištavanjem posebne ranjivosti žrtve,²⁸ zlouporabom položaja²⁹ ili iskorištavanjem odnosa povjerenja³⁰ te **teška djela protiv spolne slobode**.³¹ Još uvijek je otvoreno pitanje strukturiranja tih kaznenih djela: kakv će biti odnos između triju predloženih djela, koliko ćemo djela imati, koji će im biti naziv, kako urediti sadržaj temeljnog djela i kvalifikatornih okolnosti.

Predlaže se da se u okviru kaznenog djela **silovanja** izjednači spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja do koje je došlo uz upotrebu sile kojom

²⁶ Kazneno djelo spolni odnošaj bez pristanka uključuje tri različite situacije: a) spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju s drugom osobom bez njezina pristanka; b) navođenje druge osobe da bez svog pristanka nad trećom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju; c) navođenje druge osobe da bez svog pristanka nad samom sobom izvrši sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju. Ovim djelom se, primjerice, pokrivaju situacije spolnog odnošaja ili s njim izjednačene radnje s osobom koja u vrijeme spolnog odnošaja ili s njime izjednačene radnje nije pri svijesti, spava ili je pod utjecajem opojnih droga ili je prema osobi upotrijebljena sila koja je usmjerena prema osobama pri čemu se ne izaziva konkretna opasnost za život ili tjelesni integritet neke osobe ili je sila usmjerena prema stvarima. Stoga ovo djelo između ostalog obuhvaća dosadašnje kazneno djelo prisile na spolni odnošaj iz čl. 190. KZ te pojedine oblike temeljnog djela spolnog odnošaja zlouporabom položaja iz čl. 191. st.1. KZ.

²⁷ Sile kojom se dovodi u neposrednu opasnost život ili tjelesni integritet žrtve ili druge osobe ili uz primjenu prijetnje da će se izravno napasti na život ili tijelo žrtve ili druge osobe.

²⁸ Zbog njezine bolesti, ovisnosti, invaliditeta, trudnoće, duševne smetnje ili iz nekog drugog razloga.

²⁹ Prema osobi podređenoj u poslu ili povjerenoj radi odgoja, učenja, čuvanja, liječenja, dušobrižništva ili njege.

³⁰ Člana obitelji ili druge bliske osobe.

³¹ Ako je kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka odnosno silovanja počinjeno uz neku od sljedećih kvalifikatornih okolnosti: prema bračnom drugu ili osobi s kojom počinitelj živi u izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici bez obzira na njezino trajanje ili prema srodniku po krvi ili po posvojenju u ravnoj lozi, prema pastorku ili pastorki odnosno očuhu ili mačehi; prema žrtvi ranjivoj zbog njezine dobi, bolesti, ovisnosti, trudnoće, (invaliditeta), teške tjelesne ili duševne smetnje ili iz nekog drugog razloga; prema osobi podređenoj u poslu ili povjerenoj radi odgoja, učenja, čuvanja, liječenja, dušobrižništva ili njege; na (osobito) okrutan ili (osobito) ponižavajući način; iz mržnje; prema istoj žrtvi istom prigodom više spolnih odnošaja ili s njim izjednačenih spolnih radnji; uz sudjelovanje više osoba; uz uporabu oružja ili opasnog oruđa; na način da je silovana osoba teško tjelesno ozlijeđena ili joj je zdravlje teško narušeno, ili je ostala trudna; uz kršenje mjere opreza, posebne obveze ili zaštitne mjere izrečene počinitelju radi zaštite te žrtve. Napominjem da se ista okolnost ne može uzimati dva puta, pa ako je neka od okolnosti sadržana u biću temeljnog djela, ne može se uzimati i kao kvalifikatorna okolnost.

se dovodi u neposrednu opasnost život ili tjelesni integritet žrtve ili druge osobe ili uz primjenu prijetnje da će se izravno napasti na život ili tijelo žrtve ili druge osobe³² sa spolnim odnošajem ili s njime izjednačenom radnjom do koje je došlo: a) iskorištavanjem posebne ranjivosti žrtve;³³ b) zlouporabom položaja prema podređenoj osobi³⁴ te c) zlouporabom/iskorištavanjem odnosa povjerenja žrtve.³⁵ Time se uvodi prošireno shvaćanje kaznenog djela silovanja pri čemu se s kvalificiranom silom i prijetnjom izjednačuje iskorištavanje ranjivosti žrtve, zlouporaba položaja i zlouporaba/iskorištavanje povjerenja žrtve pod određenim okolnostima. Posljedice tih radnji su iste ili vrlo slične pa nema smisla da se one tretiraju kao različita kaznena djela koja nose kaznu i stupanj stigmatizacije različite težine.

Nadalje, uvodi se **teško djelo protiv spolne slobode**. U njemu su obuhvaćene sljedeće kvalifikatorne okolnosti koje nalazimo u važećem Kaznenom zakonu:³⁶ počinjenje KD silovanja na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, prouzročenje smrti silovane osobe ili teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja, ako je istom prigodom prema istoj žrtvi počinjeno više spolnih odnošaja ili s njime izjednačenih spolnih radnji od više počinitelja. No uvedene su i nove kvalifikatorne okolnosti zbog kojih je opravdano propisati težu kaznu – ako je djelo počinjeno: prema bračnom drugu ili osobi s kojom živi u izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici bez obzira na njezino trajanje ili prema srodniku po krvi ili po posvojenju u ravnoj lozi, prema pastorku ili pastorki odnosno očuhu ili maćehi; prema žrtvi ranjivoj zbog njezine dobi, bolesti, ovisnosti, trudnoće, invaliditeta, teške tjelesne ili duševne smetnje ili iz nekog drugog razloga; prema osobi podređenoj u poslu ili povjerenoj radi odgoja, učenja, čuvanja, liječenja, dušobrižništva ili njege;³⁷ iz mržnje;³⁸ ako je u počinjenju djela uporabljeno kakvo oružje ili opasno oruđe; ako je počinitelj u vrijeme počinjenja djela kršio mjeru opreza, posebne obveze ili zaštitne mjere izrečene mu radi zaštite dotične žrtve. Dosadašnja kvalifikatorna okolnost

³² Dosadašnje kazneno djelo silovanja (čl. 188. st.1. KZ).

³³ Time ovo kazneno djelo u sebe uključuje dosadašnje kazneno djelo spolnog odnošaja s nemoćnom osobom (čl. 189. KZ).

³⁴ Time ovo kazneno djelo u sebe djelomično uključuje dosadašnje kazneno djelo spolnog odnošaja zlouporabom položaja (čl. 191.). Drugi dio slučajeva koji su bili pokriveni čl. 192. KZ ulazi u biće kaznenog djela spolnog odnošaja bez pristanka odnosno spolnog odnošaja s djetetom starijim od 14 godina.

³⁵ Člana obitelji ili druge bliske osobe, što je također do sada djelomično bilo pokriveno kaznenim djelom spolnog odnošaja zlouporabom položaja (čl. 191.).

³⁶ Nalazimo ih u kaznenim djelima: silovanje (čl. 188.), spolni odnošaj s nemoćnom osobom (čl. 189.) i spolni odnošaj zlouporabom položaja (čl. 191.).

³⁷ Tako to predviđa Nacrt Konvencije Vijeća Europe o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja.

³⁸ Kada je riječ o kaznenom djelu počinjenom iz mržnje, definirano je kod definicije pojmovna.

počinjenja istom prigodom prema istoj žrtvi više spolnih odnošaja ili s njime izjednačenih spolnih radnji od više počinitelja izmijenjena je i sada je jedna kvalifikatorna okolnost sudjelovanje više osoba u počinjenju kaznenog djela silovanja, a druga ostvarenje više spolnih odnošaja istom prigodom bez obzira na broj sudionika. Ako se te dvije okolnosti spoje, to će predstavljati otegotnu okolnost. Predlagalo se i da se kao kvalifikatorna okolnost uvede to da je počinitelj u proteklih pet godina već bio pravomoćno osuđen za kazneno djelo iz čl. 188. do 191. ovog Zakona. Iako takvu kvalifikatornu okolnost nalazimo u čl. 176.a njemačkog KZ, a njezino je uvođenje predviđeno i u čl. 28. Konvencije Vijeća Europe protiv spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja djece te čl. 30ter Nacrta Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja, Radna skupina je odlučila da bi uvođenje takve kvalifikatorne okolnosti bilo protivno našoj tradiciji u kojoj se uvriježilo shvaćanje da bi to bilo blisko dvostrukom kažnjavanju za isto djelo pa je nepoželjno.

U Nacrtu je posebno izdvojena kvalifikatorna okolnost silovanja sa smrtnom posljedicom te mučenja koje je prethodilo, bilo paralelno ili slijedilo nakon počinjenja silovanja s obzirom na to da je riječ o najtežim oblicima tih kaznenih djela te je predviđena kazna zatvora od najmanje pet godina.

Unatoč uvođenju nove definicije djeteta, koje je, sukladno Konvenciji o pravima djeteta, svaka osoba mlađa od 18 godina, u Nacrtu su se zadržale dvije dobne skupine djece koje se pojavljuju kao žrtve spolnih delikata. To je uvjetovano time što je dob dopuštenog stupanja u spolne odnose (14 godina) različita od dobi punoljetnosti (18 godina). Tako u Nacrtu nalazimo kaznena djela **spolne zlouporabe djeteta starijeg od 14 godina** i spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 14 godina.

Kako djeca starija od 14 godina³⁹ smiju stupati u spolne odnose, prvim kaznenim djelom sankcionira se spolni odnos određenih osoba s djecom starijom od 14 godina – osoba koje bi trebale imati specifičan odgojni i/ili emocionalni odnos s maloljetnikom odnosno osobe koje uživaju posebno povjerenje maloljetnika (roditelj, posvojitelj, očuh, maćeha, nastavnik, odgojitelj, skrbnik, svećenik, liječnik, trener i sl.), i to u slučajevima kad je spolni odnos dobrovoljan, a sve zbog zaštite emocionalnog i sveukupnog razvoja djeteta te njegova spolnog samoodređenja.⁴⁰

³⁹ Pod pojmom djeteta starijeg od 14 godina podrazumijeva se dijete koje je navršilo 14 godina.

⁴⁰ Stavak 1. inspiriran je čl. 174. njemačkog KZ-a. St. 2. djelomično je dosadašnje kazneno djelo rodoskrvuća iz čl. 198. st. 2., koje je prošireno glede kruga počinitelja osobama koje su u srodstvu s maloljetnikom putem odnosa posvojenja ili su pak očuh ili maćeha maloljetnika. Uz spolni odnos s maloljetnikom kažnjava se i navođenje maloljetnika na spolni odnos ili s njime izjednačenu radnju s drugom osobom pa se ovim djelom pokriva i kazneno djelo podvođenja maloljetnika iz čl. 195. st. 1. KZ.

U slučajevima da je riječ o odnosu u kojem nema pristanka, to se djelo kažnjava kao kvalificirani oblik kaznenog djela spolnog odnošaja bez pristanka. Dakle Nacrt Zakona izričito propisuje da maloljetnici ulaze u kategoriju posebno ranjivih žrtava zbog dobi.

S druge strane, kaznenim djelom **spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 14 godina** zapravo se sankcionira prava pedofilija⁴¹ – spolni odnos i s njim izjednačene spolne radnje te bludne radnje s djetetom mlađim od 14 godina, navođenje djeteta mlađeg od 14 godina na spolni odnos i s njim izjednačene radnje odnosno bludne radnje s drugom osobom (to se u dosadašnjem KZ-u kažnjavalo kao podvođenje, čl. 195. st. 1.) te navođenje djeteta da pred počiniteljem ili drugom osobom izvrši spolnu radnju namijenjenu zadovoljenju vlastite ili tuđe pohote - bez obzira na to postoji li djetetova privola ili ne, jer ono u toj dobi nije sposobno dati pristanak na spolni odnos. Nacrt je puno sustavniji u reguliranju spolnog odnošaja s djetetom od dosadašnjeg Kaznenog zakona.

Važna novina je isključenje kažnjivosti ako razlika u dobi između počinitelja i djeteta nije veća od četiri godine, jer se u toj osjetljivoj dobi ne želi kriminaliziranjem spolnih odnosa među mladim ljudima onemogućiti njihov normalni spolni razvoj. Ovo rješenje rađeno je po uzoru na čl. 139. švicarskog KZ-a. Sličnu odredbu imaju, primjerice, i talijanski i norveški i crnogorski KZ, a uvođenje takvog razlikovanja predlaže i Konvencija o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolne zlouporabe. Do sada je svaki spolni odnos s osobom mlađom od 14 godina bio kažnjiv. Sada to više nije ako je riječ o odnosu između relativnih vršnjaka.

Druga je važna novina uvođenje kažnjivosti za otklonjivu zabludu glede dobi žrtve iako se radi o namjernom kaznenom djelu kod kojeg prema općim pravilima kažnjavanje za otklonjivu zabludu nije moguće.⁴² Tako ako je počinitelj prema objektivnim okolnostima i svojim osobnim sposobnostima morao i mogao znati da je djete mlađe od 14 godina, odgovarat će za kazneno djelo spolnog odnošaja s djetetom po toj posebnoj odredbi.

Prijedlog pravobraniteljice za djecu je da se dobna granica za slobodno stupanje u spolne odnose povisi sa 14 na 16 godina, s time da ne budu podložni kaznenopravnom režimu odnosi između samih maloljetnika. Dobnu granicu za slobodno stupanje u spolne odnose od 14 godina ima, primjerice, austrijski, njemački⁴³ i rumunjski KZ. Slovenski KZ tu je granicu podigao na 15 godi-

⁴¹ Stoga se i predlaže promjena naziva članka od dosadašnjeg “spolni odnošaj s djetetom” na “spolna zlouporaba djeteta mlađeg od 14 godina”.

⁴² Ova odredba pandan je odredbi iz čl. 188. st. 3. Takvu odredbu nalazimo u čl. 187. st. 4. švicarskog KZ-a.

⁴³ S tim da njemački KZ predviđa kao kvalificirani oblik spolni odnošaj osobe starije od 18 godina s djetetom mlađim od 14 godina.

na. Granicu od 15 godina postavili su npr. francuski, švedski i slovački KZ. Švicarski i belgijski zakoni imaju granicu od 16 godina. Norveški zakon radi razlikovanje u sankciji ako je dijete mlađe od 16 (lakša kazna – do pet godina) odnosno 14 godina (teža kazna – do 15 godina). U Engleskoj je ta granica 13 godina, a u Nizozemskoj 12 godina. Radna skupina nije se željela upuštati u raspravu o dobi u kojoj djeca mogu slobodno stupati u spolne odnose – predlažem da to bude 14, 15 ili 16 godina, pri čemu se ne kažnjava osoba koja stupa u spolni odnos s djetetom mlađim od 14/15/16 godina ako dobna razlika između njih nije veća od četiri godine.

U Nacrtu je ispravljena jedna nelogičnost postojećeg Zakona koju nalazimo kod kaznenog djela zadovoljenja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom (čl. 194.). Naime, s obzirom na to da dijete starije od 14 godina slobodno stupa u spolne odnose, nema smisla niti inkriminirati namjerno izvođenje spolnih radnji pred takvim djetetom. Stoga je izbačena iz ovog članka inkriminacija koja se odnosila na maloljetnike, a koju je poznavao naš dosadašnji KZ (vidi čl. 194.), pa se novo kazneno djelo zove **zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od 14 godina**. To je u skladu i s Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolne zloupotrebe (vidi čl. 22. Konvencije).

Uvedena je nova inkriminacija (st. 2.) kojom se inkriminira činjenje kaznenih djela protiv spolne slobode u prisutnosti djeteta. Ova inkriminacija bit će uvijek u stjecaju s počinjenim kaznenim djelima i time ih činiti težima.

Navođenje djeteta na vršenje spolnih radnji prebačeno je iz članka 194. sadašnjeg Kaznenog zakona u članak koji govori o spolnoj zloporabi djece jer tamo po svom sadržaju i pripada te je za njega i nešto povećana sankcija.

Važna novina među seksualnim deliktima je inkriminacija **mamljenja djece za zadovoljenje spolnih potreba** (*grooming*). Ovo je novo kazneno djelo koje je izrađeno sukladno čl. 23. Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Njime se želi zaštititi djecu od spolne zloporabe odraslih osoba koje su početno upoznali putem telefona ili interneta, *chatroomsa*, različitih igara ili na drugi način. Nije dovoljno samo puko kontaktiranje djeteta putem interneta ili telefona s ciljem da ga se spolno zlopotrijebi, već je za postojanje djela potrebno da odrasla osoba poduzme i konkretne mjere da dođe do susreta između nje i djeteta.

U sadašnjem Kaznenom zakonu postoje velika preklapanja u formulacijama dviju odredbi koje inkriminiraju prostituciju: podvođenje iz čl. 195. KZ i međunarodna prostitucija iz čl. 178. KZ. Velikim djelom te su se odredbe preklapale, a djelomično su i za ista ponašanja predviđale različite sankcije. U praksi je većina kaznenih djela koja po činjeničnom opisu odgovaraju kaznenom djelu trgovanja ljudima ili međunarodne prostitucije optužena kao podvođenje iz čl. 195. KZ. Stoga je usvojen prijedlog Ureda za ljudska prava da se ta tri članka tamo gdje je to logično objedine i da se uklone preklapanja među njima.

U prijedlogu Nacrta KZ-a **podvođenje** je ograničeno na: a) prisiljavanje ili navođenje na pružanje spolnih usluga upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile, obmanom ili iskorištavanjem odnosa podređenosti ili ranjivosti odrasle osobe; i b) na radnje organiziranja i omogućivanja spolnih usluga s djetetom ili osobom s težim duševnim smetnjama – i to bez naknade. S druge strane, članak koji se odnosi na **prostituciju** inkriminira radnje kojima se namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje spolnih usluga ili organizira ili omogućava drugoj osobi pružanje spolnih usluga radi zarade. Pritom je kao uzor za formuliranje kaznenog djela prostitucije poslužila Konvencija za suzbijanje trgovine osobama i eksploataciju prostitucije iz 1950. godine (članci 1. i 2.), koju je Hrvatska ratificirala. Nacrt tih odredaba u postupku je izradbe i nalazi se tek u početnoj fazi oblikovanja.

Dječja se pornografija prema prijedlogu Nacrta inkriminira u tri članka, posebno se inkriminira **iskorištavanje djece za pornografiju, iskorištavanje djece za pornografske predstave te upoznavanje djece s pornografijom**. Dječja pornografija na računalnom sustavu ili mreži više nije zaseban članak rađen po uzoru na čl. 9. Konvencije o kibernetičkom kriminalu, već je po uzoru na čl. 20 Konvencije Vijeća Europe o zaštiti protiv spolnog zlostavljanja i spolnog iskorištavanja djece uklopljena u jedinstveni članak koji inkriminira sveukupno iskorištavanje djece za pornografiju, s time da ništa od dosadašnjeg sadržaja nije izgubljeno, već je inkriminacija proširena i osuvremenjena sukladno ovoj potonjoj Konvenciji.

Zabrana iskorištavanja djece za pornografiju odnosi se jednako na svu djecu (dakle i na osobe mlađe od 18 godina). Ta je zabrana tu prvenstveno radi zaštite zdravlja i razvoja djece i tu zaštitu treba jednako pružati svoj djeci bez obzira na njihovu dob. Povrh toga ova inkriminacija ima funkciju preveniranja zlostavljanja djece jer istraživanja pokazuju da osobe koje uživaju u dječjoj pornografiji nerijetko spolno zlostavljaju djecu. Za jednaku zaštitu od seksualnog iskorištavanja sve djece bez obzira na njihovu dob zalaže se i Konvencija o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja.

Novina je inkriminiranje mamljenja, vrbovanja i poticanja djeteta na sudjelovanje u snimanju pornografskog materijala te organiziranja i omogućivanja snimanja dječje pornografije. Slično kao kod kaznenog djela prostitucije.

Novo je i inkriminiranje svjesnog pristupanja putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija bilo kakvom materijalu pornografskog sadržaja. Dakle nije potrebno kao do sada da osoba spremi te podatke na svoj kompjuter – u tom slučaju radilo bi se o posjedovanju, već kazneno djelo postoji i kad osoba samo privremeno pristupa i gleda pornografski materijal, što je danas i sve češće.

Nadalje, uz prikazivanje prave djece inkriminira se i realno prikazivanje nepostojeće djece te prikazivanje osoba koje izgledaju mlađe od 18 godina iako to nisu. To je sukladno Konvenciji o suzbijanju kompjuterskog krimina-

liteta (čl. 9.) te Konvenciji o zaštiti djece od spolnog zlostavljanja i spolnog iskorištavanja (čl. 20.). Ova potonja Konvencija dopušta stavljanje rezerve glede prikazivanja nepostojeće djece, no smatramo da nije uputno da se RH koristi tom rezervom jer *ratio* tih inkriminacija nije samo zaštita konkretnog djeteta koje se snima za pornografske snimke, već zaštita djece općenito i preventivno djelovanje na suzbijanje zlostavljanja djece koje nerijetko izvode upravo osobe koje uživaju u dječjoj pornografiji, pri čemu je nevažno jesu li to slike stvarne djece ili realno prikazane nepostojeće djece.

Osim toga isključili smo kažnjavanje djece za posjedovanje pornografskog materijala koji su oni sami uz pristanak svakog od njih snimili i koje uz pristanak svakog od njih posjeduju za vlastitu upotrebu. Ova iznimka unesena je u Nacrt kako se ne bi nepotrebno kazneno gonila djeca u toj osjetljivoj dobi. Konvencija o zaštiti djece protiv spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja djece predviđa takvu mogućnost.

Iskorištavanje djece za pornografske predstave izdvojeno je u zaseban članak po uzoru na čl. 21. Konvencije VE o zaštiti djece od spolnog zlostavljanja i spolnog iskorištavanja. Pornografske predstave u većini će slučajeva biti komercijalnog karaktera, ali to nije pretpostavka za postojanje ovog kaznenog djela. Dakle ovo djelo će postojati i ako je predstava organizirana u privatnom domu. Novina je kažnjavanje klijenata – smatra se da se za efikasno suzbijanje takvih pojava mora inkriminirati ne samo ponuda već i potražnja.

Novina je uvođenje kvalificiranih oblika za kaznena djela seksualnog iskorištavanja djece (prostituciju, pornografiju i pornografske predstave).

Još jedno novo kazneno djelo u prijedlogu Nacrta jest **spolno uznemirivanje** (*sexual harrasment*). U propisivanju tog kaznenog djela slijeđen je primjer francuskog KZ-a (čl. 222-33.). Ovim kaznenim djelom kažnjava se svatko tko drugog spolno uznemiruje u namjeri da od njega dobije spolnu uslugu. O težim oblicima spolnog uznemirivanja riječ je pri opetovanom spolnom uznemirivanju zlouporabom odnosa nadređenosti na poslu, u vojsci ili u provođenju odgojno-obrazovne ili sportske djelatnosti, i to tako da nadređeni nagovijesti ili izričito obeća nagradu osobi ako se podvrgne njegovu ili njezinu spolnom zahtjevu ili nagovijesti ili izričito zaprijeti osvetom osobi ako odbije podvrgnuti se njegovu ili njezinu spolnom zahtjevu, ili ako se spolno uznemiruje žrtva posebno ranjiva zbog dobi, bolesti ili nekog drugog razloga, ili ako je spolno uznemirivanje prouzročilo pogoršanje uvjeta rada i položaja na poslu ili odgojno-obrazovnoj ustanovi ili sportskoj organizaciji, ili je dovelo do pogoršanja tjelesnog ili duševnog zdravlja osobe, ili je ugrozilo profesionalnu budućnost osobe. Prema čl. 3. st. 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08), spolno uznemirivanje svako je verbalno, neverbalno ili fizičko neželjeno ponašanje spolne naravi koje ima cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Radna skupina još nije zauzela konačni stav treba li spolno

uznemirivanje inkriminirati u glavi kaznenih djela protiv spolnih sloboda ili zajedno s drugim oblicima uznemirivanja u glavi kaznenih djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina.

Isto tako Radna skupina nije zauzela stav u kojoj glavi treba inkriminirati kazneno djelo **sakaćenja ženskih spolnih organa**, u glavi kaznenih djela protiv spolne slobode ili u glavi kaznenih djela protiv života i tijela.

Kazneno djelo **rodoskrvuća** (čl. 198. KZ) djelomično je (st. 1.) prebačeno među kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži, a djelomično (st. 2. i 3.) uklopljeno u kaznena djela spolne zlouporabe djeteta starijeg od 14 godina (čl. 190.) i spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 14 godina (čl. 192.) (v. *infra*).

IV. KAZNENA DJELA PROTIV ČASTI I UGLEDA

Od stupanja na snagu Kaznenog zakona iz 1997. godine kaznena djela protiv časti i ugleda iz glave XV. novelirana su čak pet puta. Neke od tih novela zaslužuju odobravanje (npr. brisanje odredaba kojima se posebno štiti čast i ugled najviših državnih dužnosnika), dok su druge izazvale u najmanju ruku oprečna stajališta ili oštre kritike. Kritike su bile osobito upućene na novelu KZ-a iz 2004., kojom je izmijenjen čl. 203. KZ-a tako da je kazneno djelo protiv časti i ugleda protupravno jedino ako počinitelj postupa "samo" s ciljem da naškodi nečijoj časti ili ugledu, te na novelu iz 2006., kojom su propisane isključivo novčane kazne za kaznena djela protiv časti i ugleda,⁴⁴ s iznimkom čl. 201. st. 3. i 4. (kvalificirani oblici iznošenja osobnih i obiteljskih prilika).

Nacrt polazi od toga da se zaštita časti i ugleda ne može ograničiti samo na građanskopravno područje i stoga zadržava glavu kaznenih djela protiv časti

⁴⁴ Išlo se toliko daleko da je izričitom izmjenom čl. 52. st. 1. isključen čak i supletorni zatvor u slučaju neplaćanja novčane kazne jer se novčana kazna u tim slučajevima mijenja radom za opće dobro na slobodi. *Ratio* te odredbe bio je upravo da se izbjegne supletorni zatvor prema novinarima kao potencijalnim počiniteljima kaznenih djela protiv časti i ugleda. Međutim, riječ je o *lex imperfectae* jer tim člankom nije propisana sankcija ako pristanak osuđenika na rad za opće dobro izostane niti ako osuđenik ne izvrši rad za opće dobro ili ga izvrši djelomično. Novoselec smatra da ovdje treba temeljem čl. 54. st. 5. KZ zamijeniti rad za opće dobro kaznom zatvora (Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, Zagreb, 2009., str. 426.). Suprotnog mišljenja su Bačić i Pavlović koji smatraju da kazna zatvora u tom slučaju nije ni odmjerenja ni izrečena pa nema mjesta primjeni čl. 54. st. 5. KZ (Bačić/Pavlović, Komentar KZ-a, II. dio, Zagreb, 2006., str. 58). Potonje stajalište je ispravno, ali za potrebe prakse mora se prihvatiti mogućnost primjene supletornog zatvora, premda ono nema uporište u obrazloženju koje je Vlada iznijela u Saboru, obrazlažući ovaj amandman: "U slučaju nemogućnosti prisilne naplate, sud će novčanu kaznu zamijeniti radom za opće dobro na slobodi. To znači da u takvim slučajevima više ne dolazi u obzir primjena zatvorske kazne kao supletorne." (Izvjješća Hrvatskog sabora, br. 449, god. XVII, Zagreb, 2006., str. 39.). O tome kritički i: Horvatić, Ž., HLJKPP 2/2006., str. 398., Bojanić I. – Mrčela M., HLJKPP 2/2006., str. 446., Kos, D., HLJKPP 2/2006., 409-410.

i ugleda, ali i mijenja važeće normativne sadržaje uz uvažavanje stajališta kaznenopravne teorije, sudske prakse, suvremenih rješenja u poredbenom zakonodavstvu te međunarodnih dokumenta koji se odnose na kaznenopravnu zaštitu časti i ugleda. U oblikovanju kaznenih djela protiv časti i ugleda uvažavali su se također ustavni standardi koji se tiču prava na zaštitu osobnosti (čl. 35. Ustava RH) s jedne strane te slobode izražavanja misli (čl. 38. Ustava) s druge, kao i čl. 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koji propisuje sadržaj i ograničenja slobode izražavanja. Nacrt je, nadamo se, uspio uspješno izbalansirati upravo ove ponekad oprečne zahtjeve uvođenjem pravnog standarda pretežnijeg interesa te izmjenama u vrsti i mjeri propisanih kazni za određena kaznena djela iz ove glave. U konstruiranju predloženih promjena uzimana su posebice u obzir rješenja iz švicarskog, njemačkog, austrijskog i slovenskog Kaznenog zakona.

Kazneno djelo **uvrede** prema Nacrtu sadržava dvije nove odredbe koje u određenim slučajevima honoriraju počinitelja. Prva je mogućnost oslobođenja od kazne počinitelja koji je bio izazvan nedoličnim ponašanjem oštećenika⁴⁵ ili se ispričao oštećeniku koji je pred sudom prihvatio njegovu ispriku zbog počinjenog djela. Kao uzor za navedeno fakultativno oslobođenje od kazne poslužio je čl. 167. KZ-a Slovenije. Druga odredba isključuje protupravnost djela (“nema kaznenog djela”) ako iz načina izražavanja i drugih okolnosti proizlazi da je omalovažavanje počinjeno radi zaštite drugih opravdanih interesa. Ova odredba ima cilj zamijeniti dio sadašnjeg čl. 203. KZ-a u dijelu koji se odnosi na uvredu, jer razlozi isključenja protupravnosti za kaznena djela protiv časti i ugleda u Nacrtu više nisu sadržani u posebnom zakonskom članku. Ona polazi od § 193 njemačkog KZ-a koji govori o “zaštiti opravdanih interesa” (*Wahrnehmung berechtigter Interessen*). Bit tog pravnog standarda jest da se preispita radnja počinitelja na način da se usporedi s drugim interesom koji, ako je u konkretnom slučaju pretežniji, isključuje protupravnost djela. Drugim riječima, slično kao kod krajnje nužde, važu se pravna dobra (npr. pravo javnosti na informaciju i pravo na ugled određene osobe).⁴⁶

Glavna novost među kaznenim djelima protiv časti i ugleda jest kazneno djelo **sramoćenja**. Naime, kazneno djelo klevete prema važećem čl. 200. KZ-a trpi opravdane doktrinarne kritike⁴⁷ zato što obuhvaća ne samo neizravnu namje-

⁴⁵ Ova odredba nalazi se i u čl. 177. st. 2. švicarskog KZ-a.

⁴⁶ Međutim, ovaj razlog isključenja protupravnosti ne treba miješati s krajnjom nuždom jer kod nje se traži istodobna opasnost za nečije opravdane interese, dok ovdje opasnost niti mora postojati, niti mora biti istodobna. Ipak dio njemačkih autora je smatrao taj institut podvrstom opravdavajuće krajnje nužde – usp. Artzt/Weber, Srafrecht BT, Bielefeld, 2009., str. 204., bilj. 62.

⁴⁷ Usp. Bačić/Pavlović, Komentar KZ-a, op.cit., str. 720., Bojanić, Kaznena djela protiv časti i ugleda – u knjizi Novoselec, P. (ur.), Posebni dio kaznenog prava, Zagreb, 2007., str. 192.

ru, koja kod tog kaznenog djela ima bitno drugačiju kriminalnu količinu nego kada se radi o izravnoj namjeri, nego prema vladajućem mišljenju obuhvaća i nehaj.⁴⁸ Zbog toga se u njemačkom, švicarskom, slovenskom i austrijskom KZ-u jasno razlikuju kleveta (njem. *Verleumdung*, franc. *calomnie*, tal. *calunnia*, sloven. *obrekovanje*) i sramoćenje (njem. *üble Nachrede*, franc. *diffamation*, tal. *diffamazione*, sloven. *žaljiva obdolžitev*). Prema navedenim poredbenim zakonodavstvima načelno **kleveta** postoji kada počinitelj iznosi činjeničnu tvrdnju koja je protivna njegovu znanju (*wider besseres Wissen*), dakle tvrdnju za koju zna da je neistinita, dok je za sramoćenje dovoljno iznošenje nepovoljnih činjeničnih tvrdnji o drugome za koje počinitelj *tempore criminis* ne zna jesu li istinite ili ne. Njemački pojam *üble Nachrede* neki su autori preveli kao “ogovaranje”⁴⁹, što je neke asociralo na “trač”, a zapravo je to *terminus technicus* koji označava izražavanje nepovoljnih činjeničnih tvrdnji o drugome. Stoga je *Bojanić* u tom pogledu ponudio prihvatljivije prijevode: “ozloglašivanje”, “difamacija” ili “sramoćenje”,⁵⁰ a posljednji je na kraju prihvaćen u Nacrtu. Razlikovanje klevete od sramoćenja nije samo teorijske prirode, niti samo pitanje strože i blaže propisane kazne, već je ta dva djela potrebno razdvojiti zbog uređenja pitanja zaštite pretežnijeg interesa u svezi s dokazom istinitosti. Tako Nacrt posebno propisuje prebacivanje tereta dokaza na okrivljenog koji se dokazom istinitosti⁵¹ ili dobre vjere⁵² može osloboditi kaznene odgovorno-

⁴⁸ Prema vladajućem mišljenju nehaj postoji *a contrario* tumačenjem odredbe čl. 200. st. 3. KZ-a u slučaju otklonjive zablude da je iznesena ili pronesena činjenična tvrdnja istinita (Zlatarić, *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni*, II. sv., Zagreb, 1958., str. 163.-164.; Horvatić/Šeparović i sur., *Kazneno pravo – posebni dio*, str. 236.; Bojanić, 2007., op.cit., str. 192.). Međutim, upitno je ovo tumačenje s aspekta načela zakonitosti jer se ne može reći da se ovdje radi o izričito propisivanju kažnjavanja za nehaj u smislu čl. 43. st. 1. KZ-a. Ipak, nema sumnje da i takve nehajne radnje trebaju biti kažnjive, ali ne kao kazneno djelo klevete, već kao kazneno djelo sramoćenja.

⁴⁹ Bačić/Pavlović, *Komentar KZ-a*, op.cit., str. 720.; Bojanić, 2007., op.cit., str. 192.

⁵⁰ Bojanić, I., *Kaznenopravna zaštita časti i ugleda u Republici Hrvatskoj*, Zbornik međunarodne konferencije kazenskoga prava, Ljubljana, 8.-10. april 2010., CD izdanje, str. 144. bilj. 10.

⁵¹ Pravna priroda dokaza istinitosti kod sramoćenja u švicarskoj je literaturi sporna: dio autora smatra da se radi o negativnom objektivnom uvjetu kažnjivosti, ali sve više prevladava shvaćanje da se radi o razlogu isključenja protupravnosti (usp. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht, Besonderer Teil, Band 1: Straftaten gegen Individualinteressen*, 6. Auflage, Bern, 2003., § 11, N 40). Praktično to znači da ako je isključena protupravnost, tada nema prava na naknadu štete ni prema građanskom pravu.

⁵² Točnije, Nacrt ovdje govori o dokazivanju postojanja ozbiljnog razloga zbog kojeg je okrivljeni, postupajući u dobroj vjeri, povjerovao u istinitost tvrdnje. Važeći KZ kod klevete govori o dokazivanju opravdanog razloga zbog kojeg je okrivljenik povjerovao u istinitost sadržaja izjave (čl. 200. st. 3. KZ). Riječ je zapravo o specifičnom obliku zablude o biću kaznenog djela – zablude o istinitosti tvrdnje. Zbog toga je dobra vjera u istinitost tvrdnje poseban razlog isključenja krivnje (usp. Stratenwerth, *Schweizerisches StR*, BT 1, op. cit., §

sti kod kaznenog djela sramoćenja, ali ne i klevete. Međutim, po uzoru na čl. 173. st. 3. švicarskog KZ-a, ne dopušta se dokazivanje istinitosti niti dokazivanje dobre vjere počinitelju koji činjeničnu tvrdnju nije iznosio ili pronosio u javnom interesu ili iz drugog opravdanog razloga, a postupao je pretežito s ciljem da naškodi časti ili ugledu drugoga, osobito ako se tvrdnje odnose na osobni ili obiteljski život. Isključenje kažnjivosti za sramoćenje proizlazi *a contrario*: kada okrivljeni dokaže istinitost ili dobru vjeru, a koji dokaz smije iznijeti ako je *tempore criminis* postupao pretežito u javnom interesu ili iz drugog opravdanog razloga. Ne može se svakome dopustiti dokaz istinitosti, jer i istinita tvrdnja može naškoditi časti i ugledu pojedinca, zbog čega i sada postoje kaznena djela iznošenja osobnih i obiteljskih prilika (čl. 201. KZ) te predbacivanja kaznenog djela (čl. 202. KZ). Upravo uvođenjem kaznenog djela sramoćenja prestaje potreba za navedenim kaznenim djelima iz čl. 201. i 202. važećeg KZ-a pa njih ne nalazimo u Nacrtu.⁵³ Također, po uzoru na čl. 174. st. 4. švicarskog KZ-a, Nacrt predviđa i fakultativno oslobođenje od kazne počinitelja koji prizna neistinitost činjeničnih tvrdnji te ih opozove. Iz navedenog je vidljivo da, unatoč tome što Nacrt načelno ide za strožim tretmanom počinitelja kaznenih djela protiv časti i ugleda, u mnogim slučajevima honorira okrivljenika, štiteći njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Prema predloženom tekstu iz članka 204. stavka 1., **javno objavljivanje presude za kaznena djela protiv časti i ugleda** počinjena putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže ili drugog sredstva javnog priopćivanja više nije fakultativno, nego obvezno, ako u tom smislu postoji zahtjev oštećenika. Time se želi pojačati satisfakcija žrtvama tih kaznenih djela. U stavku 2. spomenute odredbe naglašava se obveza suda da odluka o javnom objavljivanju mora biti sadržana u presudi koja mora određivati i način objavljivanja.

Europska zakonodavstva pretežito propisuju, uz novčane kazne, zatvorske kazne za kaznena djela protiv časti i ugleda. To je opravdano jer ma koliko se ta kaznena djela mogu činiti bezazlenima, i ona mogu dovesti do teških posljedica (npr. uništena karijera, narušenje duševnog zdravlja i dr.). Takve posljedice osobito su izražene kod klevete pa je za to kazneno djelo nužno propisati

11, N 48). Može se postaviti pitanje odnosa opće odredbe o zabludi o biću kaznenog djela i dobre vjere u istinitost kod sramoćenja. Drugim riječima, može li se uopće netko osloboditi odgovornosti za sramoćenje primjenom odredbi o zabludi o biću kaznenog djela? Smatramo da može, ali samo iznimno – ako se ta zabluda ne odnosi na istinitost tvrdnje (npr. zabluda da je uopće iznesena ili pronesena određena tvrdnja). Kada se zabluda odnosi na istinitost tvrdnje, valja primijeniti posebnu odredbu o dokazu dobre vjere (Gutgläubensbeweis). To je stajalište i Kasacijskog suda Švicarske (isp. Kassationshof des Bundesgerichts vom 25. April 1997., i.S. V. g. T. gegen B. G., Nr. 6S.768/1996).

⁵³ Predbacivanje kaznenog djela bilo je brisano još ukinutom novelom KZ-a iz 2003.

alternativno uz novčanu kaznu i kaznu zatvora. U sljedećoj tablici navodimo raspone propisanih kazni (uključujući i kvalificirane oblike!) u pojedinim europskim zakonodavstvima, koja su poslužila kao uzori za Nacrt, u usporedbi s hrvatskim KZ-om *de lege lata* i *de lege ferenda*:

	Sramoćenje	Kleveta	Uvreda	Predbacivanje kaznenog djela	Iznošenje osobnih i obiteljskih prilika
Njemačka	novčana kazna / zatvor do 2 godine	novčana kazna / zatvor do 5 godina	novčana kazna / zatvor do 2 godine	-	-
Švicarska	novčana kazna	novčana kazna / zatvor do 3 godine	novčana kazna	-	-
Austrija	novčana kazna / zatvor do 1 godine	novčana kazna / zatvor do 5 godina	novčana kazna / zatvor do 3 mjeseca	-	novčana kazna / zatvor do 3 mjeseca
Slovenija	novčana kazna / zatvor do 1 godine	novčana kazna / zatvor do 2 godine	novčana kazna / zatvor do 6 mjeseci	novčana kazna / zatvor do 6 mjeseci	novčana kazna / zatvor do 1 godine
Hrvatska	-	novčana kazna	novčana kazna	novčana kazna	novčana kazna / zatvor do 3 godine
Nacrt	novčana kazna	novčana kazna / zatvor do 1 godine	novčana kazna	-	-

Iz navedene se tablice vidi da se u Nacrtu zadržao relativno blag tretman počinitelja kaznenih djela protiv časti i ugleda. Hrvatska će i dalje ostati među zemljama koje propisuju najniže kazne za počinitelje tih kaznenih djela, čime se ne dovodi u pitanje sloboda govora, a pruža se viša razina zaštite pojedinca od klevetničkih izjava.

V. KAZNENA DJELA PROTIV BRAKA, OBITELJI I MLADEŽI

Reforma kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži jedan je od težih zadataka koji su postavljeni pred Radnu skupinu, naročito u onom dijelu u kojem je potrebno pojedina kaznena djela iz ove glave razgraničiti od prekršaja predviđenih Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, koji imaju vrlo široko i neodređeno opisane radnje. To razgraničenje je nužno, osobito imajući u vidu

nedavnu presudu *Maresti protiv Hrvatske* Europskog suda za ljudska prava.⁵⁴ To razgraničenje nije moguće u cijelosti provesti izmjenama Kaznenog zakona, već će biti nužna intervencija i u Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji.

Prvo kazneno djelo u ovoj glavi je tradicionalno kazneno djelo **dvobračnosti**, premda ga u praksi praktički nema, njegovo sankcioniranje kroz kazneno pravo je opravdano. U ovom kaznenom djelu nema bitnih izmjena u Nacrtu, osim što je unesena jedna procesna odredba po uzoru na na čl. 188. st. 3. slovenskog KZ – kojim se predviđa obustava kaznenog progona ako je prethodni brak u međuvremenu prestao.⁵⁵

Novo kazneno djelo koje nalazimo u Nacrtu ove glave je kazneno djelo **prisile na sklapanje braka**.⁵⁶ Kao predložak poslužio je čl. 29. Nacrta Konvencije Vijeća Europe o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i domaćinskog nasilja. Svrha te inkriminacije jest da se posebno sankcionira sklapanje prisilnih brakova koji su još uvijek uobičajeni u nekim kulturama.

Sadašnje kazneno djelo **izvanbračnog života s maloljetnom osobom** (čl. 214.) izmijenjeno je tako da sada obuhvaća i dijete mlađe od 14 godina. Također, isključena je kažnjivost u slučajevima kada dobna razlika između osoba koje izvanbračno žive nije veća od pet godina. Time je dekriminaliziran izvanbračni život, primjerice, 19-godišnjaka i 15-godišnjakinje.

Kazneno djelo **kršenja obiteljskih obveza** (čl. 208.) prema Nacrtu ima ponuđena dva naziva (“propuštanje skrbi” ili “ostavljanje u teškom položaju”), ali još nije odlučeno koji će naziv biti prihvaćen. U sadržaju kaznenog djela nije bilo bitnih izmjena, osim što žrtva više nije “član obitelji”, već srodnik u ravnoj liniji ili bračni drug. Time su neke situacije dekriminalizirane (npr. ostavljanje nemoćnog brata ili izvanbračnog druga). Međutim, sadašnja definicija obitelji iz čl. 89. st. 30. KZ tako je široko postavljena da ovo kazneno djelo inkriminira situacije u kojima ni Obiteljski zakon ne predviđa obvezu skrbi (npr. između brata i sestre). U stavku 1. izrijeком se navodi da kazneno djelo postoji ako je osoba bila sposobna i u mogućnosti izvršiti svoju obvezu. I

⁵⁴ “Treba primijetiti da je podnositelj zahtjeva u svojoj žalbi protiv osuđujuće odluke općinskoga suda jasno prigovorio postojanju povrede načela *ne bis in idem*. Međutim, žalbeni je sud potvrdio presudu kojom je podnositelj zahtjeva osuđen za isto djelo za koje ga je već kaznio prekršajni sud. U takvim okolnostima, Sud nalazi da su domaće vlasti dopustile dvostrukost kaznenog postupka potpuno svjesne prethodne osuđujuće presude u odnosu na podnositelja zahtjeva za isto djelo. Sud nalazi da je protiv podnositelja zahtjeva bio vršen kazneni progon i da mu je suđeno po drugi put za isto djelo za koje je već bio osuđen i za koje je izdržao vrijeme u pritvoru. Stoga je došlo do povrede članka 4. Protokola br. 7.” (*Maresti v. Croatia*, App. No. 55759/07, Judgment of 25 June 2009., para. 68-69.)

⁵⁵ Sukladno čl. 34. Obiteljskog zakona (NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/07) brak prestaje: smrću bračnog druga, proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim, poništajem ili razvodom.

⁵⁶ Treba istaknuti da Radna skupina još uvijek razmatra hoće li ovo djelo ipak biti predviđeno u okviru kaznenog djela prisile kao kvalificirani oblik.

do sada se to u sudskoj praksi primjenjivalo, ali smo sada to i izrijekom stavili u nacrt KZ-a. Slično glasi i čl. 217. švicarskog KZ.

Stavak 2. članka 208. dosadašnjeg KZ-a podjeljen je na dva stavka s obzirom na težinu posljedice pa je za prouzročenje teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja predviđena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, a za prouzročenje smrti kazna zatvora od jedne do osam godina.

Kazneno djelo **povrede dužnosti uzdržavanja** (čl. 209.) uvelike je izmijenjeno. Radnje koje imaju cilj izbjegavanje plaćanja alimentacije više nisu dio bića kaznenog djela, već je dovoljno da počinitelj ne podmiruje uzdržavanje za osobu koju je po zakonu dužan uzdržavati, i to na način, u visini i u rokovima određenim ovršnom ispravom. Time je ovo kazneno djelo postalo pravo kazneno djelo nečinjenja kao u slovenskom KZ-u (čl. 194. st. 1.), crnogorskom KZ-u (čl. 221. st. 1.) te švicarskom KZ-u (čl. 217.). Izmijenjen je i pravni temelj za plaćanje alimentacije pa to više nije samo ovršna odluka ili sudska nagodba, već svaka ovršna isprava. Time se želi obuhvatiti i, primjerice, nagodba pred centrom za socijalnu skrb ili javnim bilježnikom. Polazeći od nove odredbe o posebnim obvezama iz općeg djela Nacrta, kod ovog djela propisuje se obvezatno izricanje obveze počinitelju da isplati dospjele obveze uzdržavanja i da ubuduće uredno ispunjava dužnosti uzdržavanja. Ta se posebna obveza izriče uz bilo koju sankciju, a ne samo uvjetnu osudu.

Naziv kaznenog djela sprječavanja i neizvršenja mjera za zaštitu djeteta i maloljetne osobe (čl. 215. KZ) izmijenjen je i u Nacrtu glasi "**neprovođenje odluke za zaštitu dobrobiti djeteta**". Uvedena je kaznena odgovornost za propuštanje provođenja, sprječavanje ili onemogućivanje provođenja bilo koje odluke za zaštitu dobrobiti djeteta koju je odredio sud, centar za socijalnu skrb ili državno tijelo. Time je prošireno biće kaznenog djela i pružena veća zaštita djeci jer se do sada kažnjavalo samo sprječavanje izvršenja odgojnih ili drugih mjera. Razdvojena je odgovornost za namjerno i nehajno počinjenje djela i shodno tome određene su primjerenije sankcije. Novost je u Nacrtu i uvođenje fakultativnog oslobođenja od kazne za temeljni oblik ovog kaznenog djela ako počinitelj omogući provođenje odluke za zaštitu dobrobiti djeteta prije započinjanja kaznenog postupka. To je opravdano, jer je cilj prije svega zaštititi dobrobit djeteta, a kažnjavanje počinitelja je u drugom planu, pa može u nekim slučajevima i izostati.

Kod kaznenog djela **oduzimanja djeteta** (čl. 210. KZ) u Nacrtu se išlo za time da se postrože propisane kazne, osim kada je roditelj počinitelj kaznenog djela. Tako se prema Nacrtu za temeljni oblik tog kaznenog djela može izreći kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina, a ako ga počini roditelj ili posvojitelj, sud može izreći do tri godine zatvora.⁵⁷ Predlagalo se, ali je Radna skupina odbila, da se u slučajevima oduzimanja djece od strane

⁵⁷ Sličnu odredbu ima i francuski KZ (čl. 227-7.) i engleski *Child Abduction Act*.

roditelja ili pak uskraćivanja prava susreta s djetetom postupak pokreće na prijedlog oštećenika (oštećenog roditelja, posvojitelja, skrbnika ili druge osobe koja ima pravo skrbi nad djetetom ili pravo viđanja s djetetom).⁵⁸ Preostalo je vidjeti kako ovo djelo uskladiti s općim djelom otmice.

Novina u kaznenom djelu **promjene obiteljskog stanja** (čl. 211. KZ) jest uvođenje kažnjavanja za nehaj. Ovo djelo ima vrlo teške posljedice pa se traži dužna pažnja od osoba koja postupaju s djecom i ako je ta pažnja izostala, primjereno je kažnjavati za nehaj.

U okviru kaznenog djela **napuštanja djeteta** (čl. 212. KZ) prema Nacrtu će se kažnjavati i počinitelj koji se radi zarade bavi navođenjem roditelja da napusti svoje dijete, a predviđa se kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Kao uzor za ovaj stavak poslužio je članak 227-12 francuskog KZ-a.

Kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe (čl. 213. KZ) u Nacrtu se zove **zlouporaba djetetovih prava**, a osim terminoloških izmjena radi usklađivanja s Obiteljskim zakonom i manjih korekcija u propisanim kaznama, uveden je i kvalificirani oblik tog djela koje ima kao posljedicu smrt djeteta (zapriječena zatvorska kazna: tri do petnaest godina).

Najspornije kazneno djelo u ovoj glavi je **nasilničko ponašanje u obitelji** (čl. 215.a). Ono je uvedeno u Kazneni zakon novelom iz 2000. godine kao posljedica poziva da se takva ponašanja inkriminiraju, a izraženo je u *Deklaraciji o eliminaciji nasilja nad ženama* usvojenoj na Općoj skupštini UN 1992. godine. Isti zahtjev ponovljen je i u *Preporuci Vijeća Europe o zaštiti žena od nasilja* R (2002) 5. Nažalost, hrvatski zakonodavac dao je prilično široku i nejasnu definiciju tog kaznenog djela koja ne zadovoljava zahtjev određenosti (*lex certa*) pa se ono isprepleće s mnogim drugim kaznenim djelima (tjelesnim ozljedama, seksualnim deliktima, zapuštanjem i zlostavljanjem djeteta ili maloljetne osobe i dr.) te s prekršajima iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.⁵⁹ U Nacrtu je ponuđen nov naziv ovog kaznenog djela "nasilje u obitelji" te je usvojena ideja da se u to kazneno djelo unese obilježje opetovanosti, ponavljanja, po uzoru na paragraf IV (4a) KZ-a Švedske i čl. 153. KZ-a Španjolske, što će biti kriterij razlikovanja od drugih kaznenih djela i prekršaja.⁶⁰ U radnoj skupini još se nije postigla suglasnost oko sadržaja ovog djela, a ni oko toga treba li nam opće to djelo ili je bolje propisati kvalificirane oblike kad je počinitelj član obitelji kod različitih djela nasilja u Kaznenom zakonu.

Kazneno djelo **rodoskvrnuća** (čl. 198. KZ) prebačeno je među kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži, jer se njime ne štiti spolna sloboda s

⁵⁸ Tako je i prema njemačkom KZ-u (čl. 235. st. 7.).

⁵⁹ Kritički osvrt na ovo kazneno djelo vidjeti Turković, K., *Kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži* - u knjizi Novoselec, P. (ur.), *Kazneno pravo: posebni dio*, Zagreb, 2007., str. 213.

⁶⁰ Ostaje otvoreno pitanje je li uopće primjerena prekršajnoppravna zaštita u djelima obiteljskog nasilja. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, premda počiva na dobrim idejama, predmet je čestih kritika.

obzirom na to da je ovdje riječ o spolnom odnosu u koji obje strane ulaze dobrovoljno. Ipak, kvalificirani oblici rodoskrvuća (kada je djelo počinjeno prema djetetu odnosno maloljetniku) zadržani su u glavi kaznenih djela protiv spolne slobode na način da su preneseni kao kvalifikatorne okolnosti u kaznena djela spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 14 godina i djeteta starijeg od 14 godina. To je ispravno zato što djeca mlađa od 14 godina nisu sposobna shvatiti posljedice stupanja u takav odnos pa nisu i sposobna dati valjani pristanak na nj, zbog čega se zapravo i ne može govoriti o dobrovoljnom spolnom odnosu koji predstavlja obilježje (čistog) rodoskrvuća (kada nema stjecaja). Rodoskrvuće je i kvalificirani oblik kaznenog djela spolne zlouporabe maloljetnika - njime se prvenstveno štiti emocionalni i sveukupni razvoj maloljetnika. Takvim strukturiranjem kaznenog djela rodoskrvuća ujedno je i znatno povećana sankcija za ta dva kvalificirana oblika. Radna skupina otvorila je pitanje opravdanosti inkriminiranja dobrovoljnog spolnog odnosa među srodnicima, ali o tome još nije zauzela stav.

Na kraju je potrebno spomenuti da je Radna skupina u cijelosti terminološki uskladila kaznena djela iz ove glave s važećim Obiteljskim zakonom (NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/2007).

VI. KAZNENA DJELA PROTIV GOSPODARSTVA

Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja najveća su slabost važećeg KZ-a. Hrvatsko gospodarsko kazneno pravo već dulje vrijeme iziskuje temeljitu reformu, koja je dobrim dijelom trebala biti provedena propalom novelom KZ-a iz 2003. Smjernicama Vlade RH za izradu Nacrta prijedloga Kaznenog zakona iz prosinca 2009. konačno se javila čvrsta politička volja da se osuvremeni sustav gospodarskih kaznenih djela. Tamo je istaknuto prije svega da bi sva kaznena djela gospodarskog kriminaliteta trebala objediniti u jednu glavu, što je i učinjeno u Nacrtu pod novim nazivom: Kaznena djela protiv gospodarstva. To znači da gospodarskim kaznenim djelima nije mjesto među kaznenim djelima protiv službene dužnosti (glava XXV.) jer takvo njihovo svrstavanje u postojećem Kaznenom zakonu relikv je bivšeg pravnog sustava. No i gospodarska kaznena djela sada smještena u glavi XXI. (Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja) nisu prilagođena postojećem pravnom sustavu izraženom u Zakonu o trgovačkim društvima, ali i drugim aktualnim zakonima: dok su ti zakoni slijedili moderne tendencije u europskom pravu, Kazneni je zakon ostao inertan, prikovan uz stara, prevladana rješenja.⁶¹ Nacrt je ispustio kazneno djelo iz čl. 285. (povre-

⁶¹ Za kritiku gospodarskih kaznenih djela iz važećeg KZ-a vidi Novoselec, u: Novoselec (ur.), op.cit., str. 313.-314.

da prava industrijskog vlasništva), jer je uključeno u novu glavu pod nazivom: Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva, te kaznena djela iz čl. 274. do 278. KZ⁶² koja će biti prebačena u novu glavu pod nazivom: Kaznena djela krivotvorenja. S druge strane, među gospodarska kaznena djela uključena su i kaznena djela protiv tržišta kapitala (insiderska trgovina i dr.) koja su sada – iz nejasnih razloga – uređena posebnim Zakonom o kaznenim djelima protiv tržišta kapitala, odvojenim čak i od Zakona o tržištu kapitala s kojim čini cjelinu.⁶³

S obzirom na to da se čak tri rada na savjetovanju bave problematikom iz glave posvećene gospodarskom kriminalitetu, ja ću se ovdje detaljnije osvrnuti samo na pranje novca i prikrivanje, a promjene u svezi s ostalim kaznenim djelima bit će u dovoljnoj mjeri obrađene u drugim radovima.

Kazneno djelo **pranja novca** u Nacrtu je izmijenjeno radi njegova daljnjeg usklađivanja s *Konvencijom Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom i o financiranju terorizma* (NN, 5/08, dalje Konvencija o pranju novca) te s *Okvirnom odlukom Vijeća EU 2001/500/JHA od 26. lipnja 2001. o pranju novca, identifikaciji, praćenju, zamrzavanju, prisvajanju i oduzimanju sredstava i prihoda od kriminala*. Naime u evaluaciji Moneyvala (2005.-2009.) koja je bila usredotočena na efektivnost zakonskih, financijskih i provedbenih mjera u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma ocijenjeno je da Hrvatska treba dodatno uskladiti odredbe Kaznenog zakona iz ovog područja s međunarodnim dokumentima.⁶⁴ U izvješću je posebno istaknuto da je odredba o pranju novca iz čl. 279. preusko postavljena budući da se ograničava samo na pranje novca u “bankarskom, novčarskom ili drugom poslovanju,” da nedostaju odredbe koje se odnose na dvostruko inkriminiranje kad je predikatno djelo bilo počinjeno u inozemstvu jer te situacije nisu pokrivene općim odredbama o teritorijalnom važenju zakona, da se iz postojećih odredba ne može jasno razaznati da se ovim kaznenim djelima obuhvaća i neizravna imovinska korist koja proizlazi iz imovine pribavljene kaznenim djelom, a koja nije novac.

Pri usklađivanju kaznenog djela pranja novca s međunarodnim dokumentima Radna skupina posebnu je pažnju posvetila jasnijem razgraničenju tog kaznenog djela od kaznenog djela prikrivanja (čl. 236. KZ). Naime u Kaznenom zakonu sad se ta dva djela djelomično preklapaju.

⁶² Riječ je o sljedećim kaznenim djelima: krivotvorenje novca; krivotvorenje vrijednosnih papira; krivotvorenje znakova za vrijednost; izradba, nabavljanje, posjedovanje, prodaja ili davanje na uporabu sredstava za krivotvorenje; krivotvorenje znakova za obilježavanje robe, mjera i utega.

⁶³ Do tog neprirodnog odvajanja došlo je vjerojatno jer se nije željelo zbog kaznenih odredbi cijeli Zakon o tržištu kapitala podvrgnuti glasovanju kvalificirane većine u Saboru.

⁶⁴ Izvješće Moneyvala za Hrvatsku može se naći na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Countries/Croatia_en.asp.

Pažljivim iščitavanjem čl. 9. Konvencije o pranju novca te čl. 6. Konvencije UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta zaključeno je da se čl. 9. st. 1. t. a. Konvencije o pranju novca odnosi na “pravo pranje novca,” dok se radnje inkriminirane u čl. 9. st.1. t. b. i c. odnose na radnje koje mi u našem kaznenom zakonodavstvu tradicionalno smatramo prikrivanjem. Stoga je Radna skupina odlučila da kazneno djelo pranja novca iz čl. 9. Konvencije Vijeća Europe inkriminira kroz dva odvojena članka, jedan pod nazivom Pranje novca kojim se inkriminiraju “prave” radnje pranja novca (radnje iz čl. 9. st. 1. t. a.) te drugi pod nazivom Prikrivanje kojim se inkriminiraju radnje prikrivanja, nabavljanja i posjedovanja imovine za koju počinitelj zna da predstavlja imovinsku korist od kaznenog djela (radnje iz čl. 9. st. 1. t. b. i c.). Dakako, u cjelini ta dva kaznena djela iscrpljuju sadržaj čl. 9. Konvencije o pranju novca. Takvim razgraničenjem postavilo se pitanje kamo smjestiti ta dva kaznena djela, trebaju li ostati razdvojena kao sada – pranje novca u glavi kaznenih djela protiv gospodarstva, a prikrivanje u glavi kaznenih djela protiv imovine - ili treba li oba smjestiti u jednu od tih dviju glava ili pak u glavu kaznenih djela protiv pravosuđa. Ovo pitanje Radna skupina još nije razriješila.

Uzimajući u obzir prethodno navedene kritike, učinjene su sljedeće izmjene u čl. 279. st. 1. Pojmovi “novac, predmeti, prava ili imovinska korist” sažeti su u pojam “imovinske koristi” koja prema novoj definiciji obuhvaća *“neposrednu imovinsku korist od kaznenog djela koja se sastoji od svakog uvećanja ili sprečavanja umanjenja imovine do kojeg je došlo počinjenjem kaznenog djela, imovinu u koju je transformirana ili konvertirana neposredna imovinska korist od kaznenog djela kao i svaku drugu korist koja je dobivena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela ili imovine u koju je transformirana ili konvertirana neposredna imovinska korist od kaznenog djela bez obzira na to nalazi li se na području Republike Hrvatske ili izvan njega.”* Time su uklonjeni prigovori Moneyvala da se iz odredba o pranju novca ne razaznaje koja je točno imovina pokrivena tim djelom i da ona ne obuhvaća neizravnu imovinsku korist od imovine koja nije novac. Naime do sada je čl. 279. KZ obuhvaćao samo novac, a ne i drugu imovinu koja je izravno pribavljena kaznenim djelom te je obuhvaćao samo predmete ili prava koji su pribavljeni novcem za koji se zna da je pribavljen kaznenim djelom, pri čemu se može postaviti pitanje odnosi li se to onda i na novac koji je nastao kao rezultat ulaganja novca za koji se zna da je pribavljen kaznenim djelom. U tom smislu članak je sada šire postavljen. Dakle sva imovina koja je izravno ili neizravno proistekla iz kaznenog djela predmetom je kaznenog djela pranja novca.

Pred Radnu skupinu postavilo se pitanje treba li pranje novca proširiti i na imovinsku korist ostvarenu bilo kojom protupravnom djelatnošću, dakle i prekršajem. Zaključeno je da se pranje novca ograniči na imovinsku ko-

rist koja je proizašla iz kaznenog djela. Naime Konvencija daje mogućnost državama članicama da ograniče krug kaznenih djela na koja se pranje novca odnosi. Republika Hrvatska nije iskoristila tu mogućnost i stoga je kazneno djelo pranja novca u nas vrlo široko postavljeno. Njegovo daljnje širenje dovelo bi u pitanje njegovu efikasnu primjenu u praksi, a međunarodnim dokumentima nije ni predviđeno.

Kao radnje pranja novca navode se “pretvaranje, zamjena ili prenošenje”; time nije sužen spektar radnji, već je navođenje ulaganja i preuzimanja nepotrebno jer je već obuhvaćeno s prva tri navedena pojma koja su dovoljno široka. Nadalje, stavak 1. preformuliran je kako bi iz njega proizašlo da se radnje moraju poduzeti sa specijalnom namjerom prikrivanja nezakonitog porijekla imovine. Tako je to predviđeno i samom Konvencijom (čl. 9. st. 1.a.). Nije potrebno da je do prikrivanja stvarno i došlo. Iz temeljnog djela izostavili smo i ograničenje pranja novca na “bankarsko, novčarsko i drugo poslovanje.” Pranje novca u financijskom (pojam obuhvaća i bankarsko i novčarsko poslovanje) i drugom poslovanju sad se smatra kvalificiranim oblikom kaznenog djela pranja novca za koji je zapriječena kazna od jedne do deset godina (čl. 279. st. 2. Nacrta). To je pooštrenje u odnosu prema postojećem Zakonu. Kvalificirani oblik kaznenog djela pranja novca postojat će i ako se netko bavi pranjem novca ili je “oprao” imovinsku korist velike vrijednosti.⁶⁵ Pranje novca je tako definirano da je moguć stjecaj pranja novca s predikatnim kaznenim djelom. Dakle počinitelj predikatnog kaznenog djela kad “pere” imovinsku korist ostvarnu tim djelom, odgovara i za predikatno djelo i za pranje novca. To je opravdano jer se tim kaznenim djelima štite različiti zaštitni objekti.

Nehaj je ograničen samo na pranje novca u financijskom ili drugom poslovanju. Time je zapravo zadržana postojeća odredba iz čl. 279. st. 4. Konvencija prepušta svakoj državi da odredi sama u kojoj mjeri želi kažnjavati za nehajno počinjenje kaznenog djela pranja novca.

Da bi se za pranje novca moglo kazniti u Republici Hrvatskoj, dovoljno je da je glavno kazneno djelo kazneno djelo i u stranoj državi i u RH, ali pri tome se ne mora smatrati i glavnim (predikatnim) kaznenim djelom u stranoj državi (st. 4. - tako § 261 st. 8. njemačkog KZ). To je u skladu s čl. 9. st. 7. Konvencije o pranju novca prema kojoj “svaka stranka osigurava da se glavna kaznena djela pranja novca prošire na radnje koje su izvršene u drugoj državi, a koje predstavljaju kazneno djelo u toj državi, i koje bi, da su izvršene na državnom području te stranke, predstavljale glavno kazneno djelo. Svaka stranka može

⁶⁵ Radna skupina još nije odlučila hoće li ostati pri neodređenom pojmu “velike vrijednosti” ili će propisati o kojoj je točno vrijednosti riječ. Više o toj problematici i mogućim rješenjima v. Maršavelski, Neodređene ili određene vrijednosti kao obilježja kaznenih djela i sankcija u kaznenom pravu, HLJKPP 1/2009., str. 117.-139.

predvidjeti da jedini preduvjet bude činjenica da bi to ponašanje predstavljalo glavno kazneno djelo da se dogodilo na njezinu državnom području.” Naše rješenje je dakle negdje između - nije dovoljno da djelo bude predviđeno kao glavno u RH, već se traži da bude i kazneno djelo u stranoj državi, ali se ne traži da tamo bude predviđeno kao glavno (predikatno) kazneno djelo. Prijedlog ide i korak dalje jer omogućuje kazneni progon za pranje novca kad glavno kazneno djelo nije kazneno djelo u RH,⁶⁶ ali u tom slučaju samo uz odobrenje glavnog državnog odvjetnika (st. 5.).

Napominjemo da bi u novi ZKP trebalo uključiti sljedeća dva zahtjeva iz Konvencije o pranju novca. Prvo, da se osuda za pranje novca omogući i kad ne postoji osuda za glavno kazneno djelo (prethodno pitanje). Drugo, da se osigura da je osuda zbog pranja novca moguća ako je dokazano da je imovinska korist nastala iz glavnog kaznenog djela, a da nije nužno utvrditi točno kojeg.

Kazneno djelo **prikrivanja** (st. 1.) pokriva radnje iz čl. 9. st. 1. t. b. i c. Konvencije o pranju novca. Radnja prikrivanja odnosi se na prikrivanje prave prirode, porijekla, mjesta, raspolaganja, premještanja te postojanja prava odnosno vlasništva, na imovinu za koju se zna da predstavlja nezakoniti prihod. Pitanje je da li je riječ prikrivanje dovoljna da bi se pokrio cijeli sadržaj čl. 9. st. 1. t. b.

Traži se da počinitelj zna da imovinska korist potječe od kaznenog djela. Ovdje ostaje sporno traži li se onda za počinjenje tog djela izravna namjera ili je dostatna i neizravna namjera.

Stvar mora pribaviti drugi, čime se jasno isključuje kazneno djelo u slučaju prikrivanja stvari pribavljene vlastitom kriminalnom djelatnošću. U tom je slučaju prikrivanje naknadno nekažnjivo djelo. Time se ne isključuje osuda takve osobe ako samo postoji sumnja da je sudjelovala u glavnom kaznenom djelu. To je u skladu s odredbom čl. 9. st. 2.b. Konvencije o pranju novca, a na isti je način riješeno i pitanje u §261 st. 9. druga rečenica njemačkog KZ.

Posebnim stavkom (st. 3.) propisuje se da se počinitelj prikrivanja neće kazniti kaznom strožom od one koja je propisana za kazneno djelo kojim je pribavljena prikrivena stvar odnosno imovinska korist. Time se otklanja nelogičnost u sadašnjem tekstu koji dopušta da prikrivaatelj može biti teže kažnjen od počinitelja kaznenog djela iz kojeg potječe stvar, npr. iz sitne krađe.⁶⁷

Kad je predikatno djelo počinjeno u inozemstvu, da bi se za prikrivanje moglo kazniti u RH, kao i kod pranja novca, dovoljno je da glavno kazneno djelo bude predviđeno kao kazneno djelo i u stranoj državi i u RH, ali pri

⁶⁶ Ovdje bi možda bolje bilo reći kada nije kazneno djelo u državi u kojoj je počinjeno.

⁶⁷ Tako i čl. 160. st. 1. t. 2. švicarskog KZ, ali i čl. 301. hrvatskog KZ, u kojem se, međutim, ograničenje pogrešno veže uz izrečenu, umjesto uz propisanu kaznu.

tome se ne mora smatrati i glavnim (predikatnim) kaznenim djelom u stranoj državi. No za razliku od pranja novca (čl. 279. st. 5.) kod prikrivanja nije moguć kazneni progon i u slučaju kad predikatno djelo nije predviđeno kao kazneno u RH.

Postavlja se pitanje ne bi li inkriminiranje radnji prikrivanja te stjecanja i posjedovanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom trebalo razdvojiti u dva stavka, pri čemu bi se za prikrivanje tražilo postojanje izravne namjere, a za posjedovanje i nabavljanje bila bi dovoljna i sama neizravna namjera.

VII.

Iznimno mi je zadovoljstvo da je ovogodišnje savjetovanje iz kaznenog prava i kaznenopravnih znanosti posvećeno nacrtu pojedinih glava iz posebnog djela novog Kaznenog zakona. Nacrt donosi čitav niz vrlo važnih novina i promjena koje je potrebno raspraviti sa stručnom i širom javnošću kako bi promjene što bolje odrazile potrebe našeg društva u ovom trenutku. Veselim se žustroj i zanimljivoj raspravi, koja će, sigurna sam, pridonijeti poboljšanju teksta u koji je Radna skupina ugradila sve svoje iskustvo i umijeće.

LITERATURA

1. Arzt/Weber, Strafrecht: Besonderer Teil, Bielefeld, 2009.
2. Bačić, F./ Pavlović, Š., Komentar Kaznenog zakona, Zagreb, 2004.
3. Bojanić, I., Kaznenopravna zaštita časti i ugleda u Republici Hrvatskoj, Zbornik međunarodne konferencije kazenskoga prava, Ljubljana, 8.-10. april 2010., CD izdanje
4. Bojanić, I. - Mrčela, M., Svrha kažnjavanja u kontekstu šeste novele Kaznenog zakona, HLJKPP 2/2006.
5. Card, R., Criminal Law, Oxford University Press, Oxford-New York, 2006.
6. *Corpus juris* 2000, Hrvatska udruga za europsko kazneno pravo, Zagreb, 2003.
7. Fabrizio, E.E., StGB – MANZ Kurzkomentar, Manzsche Verlagen, 2002.
8. Horvatić, Ž., Novo hrvatsko kazneno pravo, Zagreb, 1997.
9. Horvatić, Ž., Promjene hrvatskog materijalnog kaznenog prava novelom Kaznenog zakona 2006. godine, HLJKPP 2/2006.
10. Horvatić/Šeparović i sur, Kazneno pravo – posebni dio, Zagreb, 1999.
11. Kos, D., Osnovne karakteristike šeste novele Kaznenog zakona, HLJKPP 2/2006.
12. Maršavelski, A., Neodređene ili određene vrijednosti kao obilježja kaznenih djela i sankcija u kaznenom pravu, HLJKPP 1/2009.
13. Novoselec, P. (ur.), Posebni dio kaznenog prava, Zagreb, 2007.
14. Novoselec, P., Opći dio kaznenog prava, Zagreb, 2009.
15. Novoselec, P., Uvod u gospodarsko kazneno pravo, Zagreb, 2009.
16. Stratenwerth, Schweizerisches Strafrecht, Besonderer Teil, Band 1: Straftaten gegen Individualinteressen, Bern, 2003.
17. Stratenwerth, G., Wohlers W., Schweizerisches Strafgesetzbuch – Handkommentar, Stampfli Verlag, 2. izd., 2009.

18. The Law Commission, *Consent in Sex Offences: A Report to the Home Office Sex Offences Review*, London, 2000 (www.lawcom.gov.uk/docs/consent.pdf)
19. Turković, K., *Okviri reforme sustava kaznenopravnih sankcija u Republici Hrvatskoj*, HLJKPP 2/2009.
20. Turković, K., *Euthanasia in Croatia*, u knjizi: Groenhuijsen / Van Laanen (ur.), *Euthanasia in International and Comparative Perspective*, Nijmegen, 2006.
21. Turković, K., Radačić, I., *Rethinking Croatian Rape Law – Force, consent and the contribution of the victim*, u knjizi: McGlynn/Munro (ur.), *Rethinking Rape Law – International and Comparative Perspective*, Routledge, 2010.
22. Zlatarić, *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni*, II. sv., Zagreb, 1958.
23. *Kazneni zakoni Austrije, Belgije, Crne Gore, Češke, Francuske, Italije, Makedonije, Nizozemske, Njemačke, Portugala, Slovenije, Španjolske, Švedske, Švicarske*

Summary

DRAFT SPECIAL PART OF THE NEW CRIMINAL CODE: AN OVERVIEW OF FIVE CHAPTERS

The paper presents the text and the analysis of the five new chapters in the current version of the Draft New Criminal Code drafted by the Working Group at the Ministry of Justice of the Republic of Croatia. The Chapters are as follows: Criminal Offences against Life and Limb; Criminal Offences against Sexual Freedom and Morality; Criminal Offences against Honour and Reputation; Criminal Offences against Marriage, Family and Youth, and Criminal Offences against the Economy. An overview is given of the international documents with which the individual criminal offences have been harmonised, of relevant models in European legislation, and of practical and theoretical problems and doubts which led to the new solutions.

DODATAK: NACRT POJEDINIH GLAVA POSEBNOG DJELA KAZNENOG ZAKONA

Glava X. KAZNENA DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA

Ubojstvo Članak 1. (90.)

Tko ubije drugoga,
kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.

Umorstvo/Teško ubojstvo Članak 2. (91.)

Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

1. tko drugoga ubije na okrutan ili podmukao način,
2. tko ubije osobu posebno ranjivu zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće,
3. tko ubije člana obitelji kojeg je zlostavljao,
4. tko drugoga ubije iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda,
5. tko drugoga ubije radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela,
6. tko ubije službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti.

Usmrćenje Članak 3. (92.-94.)

(1) Tko usmrti drugoga doveden bez svoje krivnje njegovim napadom, teškim vrijeđanjem ili zlostavljanjem u stanje dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Majka koja usmrti svoje dijete pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili porođaja,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Tko usmrti drugoga na njegov izričiti i ozbiljni zahtjev iz suosjećanja zbog njegova teškog zdravstvenog stanja,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Prouzročenje smrti/usmrćenje/ ubojstvo iz nehaja Članak 4. (95.)

Tko prouzroči smrt/usmrti/ubije drugoga iz nehaja,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Sudjelovanje u samoubojstvu Članak 5. (96.)

Tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu iz niskih pobuda pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno ili pokušano,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Protupravni prekid trudnoće Članak 6. (97.)

(1) Tko protivno propisima o prekidu trudnoće trudnoj osobi s njezinim informiranim pristankom izvrši, potakne je ili joj pomogne izvršiti prekid trudnoće,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine.

(2) Tko trudnoj osobi bez njezina informiranog pristanka izvrši prekid trudnoće,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena smrt trudne osobe ili joj je zdravlje teško narušeno,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz stavka 2. ovoga članka prouzročena smrt trudne osobe ili joj je zdravlje teško narušeno,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(5) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

[Zabrana kloniranja ljudskog bića] [Članak 97.a]

[Tko postupa s ciljem stvaranja ljudskog bića koje s drugim živim ili mrtvim ljudskim bićem dijeli isti set gena stanične jezgre,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.]

[Zabrana stvaranja himera] [Članak 97.b]

[Tko oplodi žensku jajnu stanicu sjemenom stanicom bilo koje druge vrste osim sjemenne sta-

nice čovjeka ili životinjsku jajnu stanicu sjemenom stanicom čovjeka, izmijeni ljudski zametak presađivanjem drugih ljudskih ili životinjskih zametaka ili ljudske spolne stanice ili ljudski zametak unese u životinju ili životinjske spolne stanice ili životinjski zametak unese u ženu,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.]

Kaznena djela iz čl. 97.a - 97.b prebacuju se među kaznena djela protiv međunarodnog prava ili u posebnu glavu koja se odnosi na humanu reprodukciju.

Tjelesna ozljeda Članak 8. (98.)

(1) Tko drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

Teška tjelesna ozljeda Članak 9. (99.)

(1) Tko drugoga teško tjelesno ozlijedi ili mu teško naruši zdravlje,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini:

1. uz upotrebu kakvog oružja, opasnog oruđa ili sredstva,

2. na podmukao način,

3. iz mržnje,

4. prema članu obitelji, osobi koja mu je povjerena na čuvanje i odgoj, osobi koja mu je podređena na poslu,

5. prema osobi ranjivoj zbog dobi, bolesti, tjelesnog ili psihičkog nedostatka ili trudnoće,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je djelom iz stavka 1. doveden u opasnost život ozlijeđenog, ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ, ili je poruzročena trajna nesposobnost za rad ozlijeđenog, ili je trajno i teško narušeno njegovo zdravlje ili prouzročena trajna unakaženost ili trajna nesposobnost za reprodukciju,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Tko neku od posljedica navedenih u stavku 3. ovoga članka prouzroči namjerno,

kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(5) Ako je ozlijeđena osoba umrla zbog teške tjelesne ozljede, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(6) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

Teška tjelesna ozljeda na mah (Članak 100.)

Brisan

Teška tjelesna ozljeda iz nehaja Članak 10. (101.)

(1) Tko drugoga teško tjelesno ozlijedi ili mu teško naruši zdravlje (članak 99. stavak 1.) iz nehaja,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko djelo iz članka 99. stavka 2. točaka 4. i 5. i stavka 3. počini iz nehaja,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Pokretanje kaznenog postupka za kaznena djela tjelesne ozljede Članak 11. (102.)

Za kazneno djelo tjelesne ozljede (članak 98. ovog Zakona) kazneni postupak pokreće se privatnom tužbom, osim ako je počinjeno na štetu člana obitelji ili na štetu djeteta kada se pokreće po službenoj dužnosti.

Sudjelovanje u tučnjavi Članak 12. (103.)

(1) Tko sudjeluje u tučnjavi ili u napadu više osoba, ako je posljedica tučnjave ili napada bila smrt ili teška tjelesna ozljeda jedne ili više osoba, za samo takvo sudjelovanje

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. počinjeno u svezi sa sportskim natjecanjem,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Nema kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka ako je osoba u tučnjavu uvučena bez svoje krivnje ili se samo branila ili je razdvajala druge sudionike u tučnjavi.

Nepružanje pomoći Članak 13. (104.)

(1) Tko ne pruži pomoć osobi u životnoj opasnosti, iako je to mogao učiniti bez veće opasnosti za sebe ili drugoga,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko ne pruži pomoć osobi u opasnosti koju je sam prouzročio, iako je to mogao učiniti bez veće opasnosti za sebe ili drugoga,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Napuštanje nemoćne osobe

Članak 14. (105.)

Tko nemoćnu osobu koja mu je povjerena ili o kojoj se inače dužan skrbiti ostavi bez pomoći u prilikama koje su opasne za život ili zdravlje,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

KAZNENA DJELA PROTIV SPOLNE SLOBODE

Spolni odnošaj bez pristanka

Članak 1. (188. i 190.)

(1) Tko s drugom osobom bez njezina pristanka izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili navede drugu osobu da bez svoga pristanka s trećom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili navede drugu osobu da bez svoga pristanka nad samom sobom izvrši sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Počinitelj koji je bio u otklonjivoj zabludi glede postojanja pristanka iz stavka 1. kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Alternativa za st. 1.:

(1) Tko drugu osobu navede da bez svoga pristanka izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Silovanje

Članak 2. (188.-191.)

(1) Kaznom zatvora od jedne do deset godina kaznit će se tko djelo iz članka 1. ove glave počini:

a) uz upotrebu sile kojom se dovodi u neposrednu opasnost život ili tjelesni integritet žrtve ili druge osobe ili uz primjenu prijetnje da će izravno napasti na život ili tijelo žrtve ili druge osobe;

b) iskorištavanjem posebne ranjivosti žrtve zbog njezine dobi, bolesti, ovisnosti, trudnoće, invaliditeta, teške tjelesne ili duševne smetnje ili iz nekog drugog razloga;

c) zlouporabom svoga službenog položaja prema osobi podređenoj u poslu ili povjerenoj radi odgoja, učenja, čuvanja, liječenja, dušobrižništva ili njege;

d) zlouporabom/iskorištavanjem odnosa povjerenja koji proizlazi iz obiteljske ili druge bliske veze.

Teška djela protiv spolne slobode

Članak 3. (188.-191.)

(1) Kaznom zatvora od tri do petnaest godina kaznit će se tko djelo iz članka 2. ovoga Zakona počini:

a) prema bračnom drugu ili osobi s kojom živi u izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici bez obzira na njezino trajanje ili prema srodniku po krvi ili po posvojenju u ravnoj lozi, prema pastorku ili pastorki odnosno očuhu ili mačehi;

b) prema žrtvi ranjivoj zbog njezine dobi, bolesti, ovisnosti, trudnoće, invaliditeta, teške tjelesne ili duševne smetnje ili iz nekog drugog razloga;

c) prema osobi podređenoj u poslu ili povjerenoj radi odgoja, učenja, čuvanja, liječenja, dušobrižništva ili njege;

d) na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način;

e) iz mržnje;

f) prema istoj žrtvi istom prigodom više spolnih odnošaja ili s njim izjednačenih spolnih radnji;

g) uz sudjelovanje više osoba;

h) uz uporabu oružja ili opasnog oruđa;

i) na način da je silovana osoba teško tjelesno ozlijeđena, ili joj je zdravlje teško narušeno, ili je ostala trudna;

j) uz kršenje mjere opreza, posebne obveze ili zaštitne mjere izrečene počinitelju radi zaštite te žrtve.

(2) Kaznom zatvora od jedne do osam godina kaznit će se tko pod okolnostima iz stavka 1. točke d) do j) počini kazneno djelo iz članka 1. ove glave.

(3) Ako je kaznenim djelom iz članaka 1. ili 2. ove glave prouzročena smrt silovane osobe ili je prije počinjenja, pri počinjenju ili nakon počinjenja tih djela žrtva mučena,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.

Spolna zlouporaba djeteta starijeg od

četnaest godina

Članak 4. (188.-191.)

(1) Tko s djetetom starijim od četrnaest godina koje mu je povjereno radi odgoja, učenja, čuvanja ili njege izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju, ili ga navede da s drugom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se srodnik po krvi ili po posvojenju u ravnoj lozi, očuh ili maćeha koji s djetetom starijim od četrnaest godina izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju, ili ga navede da s drugom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju.

(3) Tko djelo iz stavaka 1. i 2. ovoga članka počini pod okolnostima iz članka 3. stavka 1. točkaka d) do j),

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(4) Kaznom iz stavka 3. ovoga članka kaznit će se tko nad djetetom starijim od četrnaest godina počini kazneno djelo iz članka 1. stavka 1. ove glave.

(5) Ako je kaznenim djelom iz stavaka 1., 2. i 3. ovoga članka prouzročena smrt žrtve ili je prije počinjenja, pri počinjenju ili nakon počinjenja tih djela žrtva mučena,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

Spolna zlouporaba djeteta mlađeg od četrnaest godina

Članak 5. (188. i 192.)

(1) Tko izvrši spolni odnošaj ili snjim izjednačenu spolnu radnju s djetetom mlađim od četrnaest godina, ili ga navede da izvrši spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju s drugom osobom,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do dvanaest godina.

(2) Tko nad djetetom mlađim od četrnaest godina izvrši samo bludnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Kaznom iz stavka 2. kaznit će se tko navede dijete mlađe od četrnaest godina da izvrši bludnu radnju s drugom osobom ili da pred njim ili drugom osobom izvrši spolnu radnju namijenjenu zadovoljavanju vlastite ili tuđe pohote.

(4) Neće se kazniti za djelo iz stavaka 1. i 2. ovoga članka počinitelj ako razlika u dobi između osoba koje vrše spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju ili bludnu radnju nije veća od četiri godine.

(5) Ako počinitelj postupa u otklonjivoj za-bludi da dijete s kojim stupa u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju ili bludnu radnju ima najmanje četrnaest godina,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(6) Tko izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju s djetetom mlađim od

četrnaest godina uz primjenu sile ili prijetnje, iskorištavajući odnos povjerenja, autoriteta ili utjecaja koje ima nad djetetom, ili odnos imovinske i druge ovisnosti djeteta o njemu,

kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(7) Ako je kazneno djelo iz stavaka 1. i 6. ovoga članka počinjeno uz jednu ili više okolnosti navedenih u članku 3. stavku 1. točkama d) do j) ovog Zakona, ili je teško ugrozilo tjelesni i emocionalni razvoj silovanog djeteta,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.

(8) Ako je pod uvjetima iz stavaka 6. i 7. ovoga članka nad djetetom mlađim od četrnaest godina izvršena samo bludna radnja,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(9) Ako je kaznenim djelom iz stavaka 1. do 3. i stavaka 6. do 8. ovoga članka prouzročena smrt djeteta, ili je prije počinjenja, pri počinjenju ili nakon počinjenja tih djela dijete mučeno,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Bludne radnje

Članak 6. (193.)

(1) Tko pod uvjetima iz članka 1. ili 4. stavaka 1. i 2. ove glave počini samo bludnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko pod uvjetima iz članka 2. ili 3. stavaka 1. i 2. ove glave kad nije počinjen ni pokušaj tog kaznenog djela, počini samo bludnu radnju,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od četrnaest godina

Članak 7. (194.)

(1) Tko pred djetetom mlađim od četrnaest godina čini spolne radnje namijenjene zadovoljavanju vlastite ili tuđe pohote,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko pred djetetom mlađim od četrnaest godina počini kazneno djelo iz čl. 1. do 5. ove glave, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba

Članak 8.

(1) Punoljetna osoba koja osobi mlađoj od četrnaest godina, u namjeri da ona ili druga osoba

nad njom počini kazneno djelo iz članka 5. ovoga Zakona, putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija ili na drugi način predloži susret s njom ili drugom osobom i koja poduzme mjere da do tog susreta dođe,

kaznit će se kaznom zatvora do dvije godine.

(2) Tko prikuplja, daje ili prenosi podatke o osobi mlađoj od četrnaest godina radi počinjenja kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

Podvođenje Članak 9. (195.)

(1) Tko drugu osobu silom ili prijetnjom upotrebe sile, ili obmanom, ili iskorištavajući njezin odnos podređenosti ili zavisnosti, ili iskorištavajući njezin psihički ili drugi oblik ranjivosti prisili ili navede na pružanje spolnih usluga,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko organizira ili omogućiti pružanje spolnih usluga s djetetom ili s osobom s težim duševnim smetnjama,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do dvanaest godina.

(3) Kaznom iz stavka 2. ovoga članka kaznit će se tko navede drugu osobu na korištenje spolnim uslugama djeteta ili osobe s težim duševnim smetnjama.

Prostitucija Članak 10. (195.)

(1) Tko radi zarade drugu osobu namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje spolnih usluga ili organizira ili omogućiti drugoj osobi pružanje spolnih usluga, ili putem sredstava javnog informiranja i drugih sličnih sredstava reklamira prostituciju,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko se koristi spolnim uslugama druge osobe uz naplatu,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(3) Tko drugu osobu radi zarade silom ili prijetnjom upotrebe sile, ili obmanom, ili iskorištavajući njezin odnos podređenosti ili zavisnosti, ili iskorištavajući njezin psihički ili neki drugi oblik ranjivosti, ili iskorištavajući svoj službeni položaj prisili ili navede na pružanje spolnih usluga, ili tko se koristi spolnim uslugama takve osobe uz naplatu, a da je znao ili morao znati za navedene okolnosti,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Tko kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini prema djetetu ili prema osobi s težim duševnim smetnjama ili tko nudi, dobiva ili daje dijete ili osobu s težim duševnim smetnjama za prostituciju ili se koristi spolnim uslugama djeteta ili osobe s težim duševnim smetnjama uz naplatu,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do dvanaest godina.

(5) Tko djelo iz stavka 3. počini prema djetetu,

kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(6) Tko se prostitucijom bavi u blizini škole ili drugog mjesta koje redovito posjećuju djeca ili u domu u kojem žive djeca,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(7) Bez utjecaja je na postojanje kaznenog djela iz ovoga članka okolnost je li osoba koja se namamljuje, vrbuje, potiče ili iskorištava za prostituciju na to pristala i je li se osoba koja se namamljuje, vrbuje, potiče, iskorištava, prisiljava ili obmanom navodi na prostituciju već time bavila ili ne.

(8) Prostitucija znači uporabu spolnih usluga osobe uz davanje ili obećanje novčane ili druge vrste naknade, bez obzira na to je li ta naknada dana ili obećana samoj osobi koja se prostituira ili nekoj drugoj osobi.

Iskorištavanje djece za pornografiju Članak 11. (196.)

(1) Tko dijete mami, vrbuje ili potiče na sudjelovanje u snimanju pronografskog materijala ili tko organizira ili omogućiti snimanje dječje pornografije,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Kaznom is stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko neovlašteno snima, proizvodi, nudi, čini dostupnim, distribuira, širi, uvozi, izvozi, pribavlja za sebe ili drugoga, prodaje, daje, prikazuje, posjeduje ili svjesno pristupa putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija bilo kakvom materijalu pornografskog sadržaja koji vizualno ili na drugi način prikazuju pravo dijete ili realno prikazano nepostojeće dijete ili osobu koja izgleda kao dijete, u pravom ili simuliranom spolno eksplicitnom ponašanju ili koji prikazuju spolne organe djece u primarno spolne svrhe.

(3) Posebna imovina, naprave, sredstva, računalni programi ili podaci namijenjeni, upotrijebljeni ili prilagođeni za počinjenje ili olakšavanje počinjenja kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga

članka kao i predmeti nastali počinjenjem kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka oduzet će se i uništiti.

(4) Djeca starija od 14 godina neće se kazniti za proizvodnju i posjedovanje pornografskog materijala koji vizualno prikazuje njih same u spolno eksplicitnom ponašanju ili koji prikazuje njihove spolne organe u primarno spolne svrhe ako su oni sami taj materijal proizveli i/ili ga posjeduju uz pristanak svakog od njih i isključivo za svoju osobnu upotrebu.

(5) Materijal koji ima umjetnički, medicinski, znanstveni, informativni ili sličan značaj ne smatra se pornografskim materijalom u smislu ovoga članka.

Iskorištavanje djece za pornografske predstave **Članak 12. (196.)**

(1) Tko dijete namamljuje, vrbuje ili potiče na sudjelovanje u pornografskim predstavama, ili tko zarađuje od pornografskih predstava u kojima sudjeluje dijete ili na drugi način iskorištava dijete za pornografske predstave,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Kaznom zatvora iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko gleda pornografsku predstavu uživo ili putem komunikacijskih sredstava znajući da u njoj sudjeluje dijete.

(3) Posebna imovina, naprave, sredstva namjenjeni, uporabljeni ili prilagođeni za počinjenje ili olakšavanje počinjenja kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka oduzet će se, predmeti koji su nastali počinjenjem kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka oduzet će se i uništiti, dobit nastala počinjenjem kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka oduzet će se, a prostorije koje su upotrijebljene za povrede iz stavaka 1. i 2. ovoga članka privremeno će se ili trajno zatvoriti.

Upoznavanje djece s pornografijom **Članak 13. (197.)**

(1) Tko djetetu mlađem od 14 godina proda, pokloni, prikaže ili javnim izlaganjem, posredstvom računalnog sustava, mreže ili medija za pohranu računalnih podataka ili na drugi način učini pristupačnim spise, slike, audiovizualne sadržaje ili druge predmete pornografskog sadržaja ili mu prikaže pornografsku predstavu,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Materijal i predmeti, posebne naprave, sredstva, računalni programi ili podaci koji su bili na-

mijenjeni, prilagođeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka oduzet će se i uništiti, dobit nastala počinjenjem kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka oduzet će se, a prostorije koje su upotrijebljene za povrede iz stavka 1. ovoga članka privremeno će se ili trajno zatvoriti.

Teška kaznena djela spolnog iskorištavanja djeteta **Članak 14.**

(1) Tko dijete mlađe od 18 godina silom ili prijetnjom uporabe sile, ili obmanom, ili iskorištavajući njegov odnos podređenosti ili zavisnosti prisili ili navede na snimanje pornografskog materijala ili sudjelovanje u pornografskoj predstavi,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do dvanaest godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz članka 10. stavka 3, članka 11. stavaka 1. i 2. te članka 12. stavka 1. teško narušeno zdravlje djeteta ili njegov tjelesni ili emocionalni razvoj, ako je djelo počinjeno uz sudjelovanje više osoba bilo kao počinitelja odnosno supočinitelja ili kao sudionika, ili nad posebno ranjivom žrtvom, ili je počinjeno od člana djetetove obitelji ili osobe s kojom dijete živi u zajedničkom domaćinstvu, ili od osobe koja uživa posebno povjerenje djeteta, ili ako je počinitelj već bio pravomoćno osuđen za navedena kaznena djela,

kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(3) Ako je kazneno djelo iz članka 10. stavka 4. i iz stavka 1. ovoga članka počinjeno uz okolnosti navedene u stavku 2. ovoga članka, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz članka 10. stavka 3. i 4., članka 11. stavaka 1. i 2., članka 12. stavka 1. ove glave ili stavaka 1. i 2. ovog članka prouzročena smrt djeteta, ili je počinjenju navedenih djela prethodilo, bilo paralelno ili je slijedilo mučenje djeteta,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Spolno uznemirivanje **Članak 15.**

(1) Tko spolno uznemiruje drugu osobu u namjeri da od nje dobije uslugu spolne prirode,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko spolno uznemirivanje koje se ponovilo najmanje jednom počini na poslu, u vojsci ili u provođenju odgojno-obrazovne ili sportske djelatnosti zlouporabom odnosa nadređenosti, i to tako da nagovijesti ili izričito obeća nagradu osobi ako

se podvrgne njegovu ili njezinu spolnom zahtjevu ili nagovijesti ili izričito zaprijeti osvetom osobi ako odbije podvrgnuti se njegovu ili njezinu spolnom zahtjevu, ili spolno uznemirivanje opetovano počini prema žrtvi posebno ranjivoj zbog dobi, bolesti ili iz nekog drugog razloga, ili spolnim uznemirivanjem prouzroči pogoršanje uvjeta rada i položaja osobe na poslu ili odgojno-obrazovnoj ustanovi ili sportskoj organizaciji, ili dovede do pogoršanja tjelesnog ili duševnog zdravlja osobe ili ugrozi profesionalnu budućnost osobe,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(3) Sud može počinitelju ovog kaznenog djela izreći mjeru zabrane približavanja i uznemirivanja žrtve u trajanju do pet godina. Ova mjera izvršava se uz novčanu kaznu ili po izvršenju kazne zatvora, a može se izreći i umjesto kazne zatvora. Ako se počinitelj ne pridržava zabrane približavanja i uznemirivanja, izreći će mu se kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

Nametljivo kontaktiranje (*stalking*)

Članak 16.

(1) Tko se izravno ili neizravno opetovano miješa u miran život druge osobe uznemirivanjem, prijetnjama, praćenjem, uhođenjem, uspostavljanjem neželjenog kontakta s njom ili članom njezine obitelji i time za žrtvu stvara zastrašujuće, neprijateljsko, uvredljivo i ponižavajuće životno okruženje ili u žrtvu budi tjeskobu i strah za vlastitu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili tjera žrtvu da promijeni životne navike,

kaznit će se kaznom zatvora do dvije godine.

(2) Ako je počinitelj srodnički povezan sa žrtvom ili je njezin bivši bračni ili izvanbračni drug, ili je bio u intimnoj vezi sa žrtvom, ili je žrtva trudna ili mlađa od 18 godina, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(3) Sud može počinitelju ovog kaznenog djela izreći mjeru zabrane približavanja i uznemirivanja žrtve u trajanju do pet godina. Ova mjera izvršava se uz novčanu kaznu ili po izvršenju kazne zatvora, a može se izreći i umjesto kazne zatvora. Ako se počinitelj ne pridržava zabrane približavanja i uznemirivanja, izreći će mu se kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

(4) Ako je žrtva punoljetna, kazneni progon poduzima se na njezin prijedlog.

Sakaćenje ženskih spolnih organa

Članak 17.

(1) Tko ženskoj osobi, kad to nije opravdano iz terapijskih ili medicinskih razloga, odsiječe ili joj na drugi način ošteti ili trajno promijeni cijelu ili dio velike ili male usmine ili klitorisa ili je potakne ili joj pomogne da to sama učini,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini prema djetetu mlađem od 18 godina ili uz naplatu,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(3) Ako je djelo iz stavka 1. počinjeno prema djetetu mlađem od 18 godina, uz počinitelja odgovaraju i roditelji, a kaznit će se sukladno stavku 2. ovoga članka. Sud može roditeljima oduzeti roditeljsko pravo.

(4) Tko kaznenim djelom iz stavaka 1. i 2. ovoga članka prouzroči smrt ženske osobe ili joj trajno teško naruši zdravlje,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do dvanaest godina.

(5) Ako kazneno djelo iz stavaka 1. i 2. ovoga članka počini liječnik, oduzet će mu se liječnička dozvola u trajanju od šest mjeseci do deset godina.

(6) Za djelo iz stavaka 1., 2. i 4. ovoga članka kazneni će se postupak pokrenuti i kad kazneno djelo nije kažnjivo prema zakonu države u kojoj je počinjeno.

(7) Pristanak žrtve ne isključuje protupravnost ovoga djela.

Pristanak

Članak 198.a

(1) Za potrebe ove glave pristanak postoji ako se osoba svojom voljom odlučila stupiti u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju i bila je sposobna donijeti i izraziti takvu odluku.

(2) Smatra se da nema pristanka iz stavka 1. ovoga članka ako je spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja izvršena:

a) uz uporabu sile ili prijetnje,

b) uz uporabu prijevare, lukavstva ili himbe,

c) uz zlorporabu položaja prema osobi koja se prema počinitelju nalazi u odnosu ovisnosti,

d) iskorištavajući stanje osobe zbog kojeg ona nije bila sposobna donijeti odluku ili izraziti svoje odbijanje/pristanak,

e) nad osobom kojoj je protupravno oduzeta sloboda.

KAZNENA DJELA PROTIV BRAKA, OBITELJI I MLADEŽI

Dvobračnost Članak 1. (206.)

(1) Tko sklopi novi brak iako se već nalazi u braku ili tko sklopi brak s osobom za koju zna da se već nalazi u braku,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je prijašnji brak u međuvremenu pretao, kazneni progon neće se poduzeti.

Omogućivanje sklapanja nedopuštenog braka Članak 2. (207.)

Ovlaštena osoba pred kojom se sklapa brak koja omogućiti sklapanje braka iako nisu ispunjene sve zakonske pretpostavke za postojanje i valjanost braka,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

Prisila na sklapanje braka Članak 3.

(1) Tko prisili drugu osobu na sklapanje braka,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko mami drugu osobu u drugu državu od one u kojoj ona prebiva da bi je tamo prisilio na sklapanje braka,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Izvanbračni život s djetetom Članak 4. (214.)

(1) Tko izvanbračno živi s djetetom mlađim od 16 godina,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se roditelj, posvojitelj ili skrbnik koji djetetu mlađem od 16 godina omogućiti izvanbračni život s drugom osobom ili je na to navede.

(3) Tko kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka počini iz koristoljublja,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Neće se kazniti za djelo iz stavka 1. ovoga članka počinitelj ako razlika u dobi između osoba koje izvanbračno žive nije veća od pet godina.

Propuštanje skrbi / Ostavljanje u teškom položaju Članak 5. (208.)

(1) Tko ostavi u teškom položaju krvnog srodnika u ravnoj lozi ili bračnog druga koji se ne može o sebi skrbiti,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka član obitelji koji je ostavljen u teškom položaju teško tjelesno ozlijeđen ili mu je zdravlje teško narušeno,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena smrt člana obitelji koji je ostavljen u teškom položaju,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(4) Uz sankciju koju izrekne za kaznena djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka sud (će) počinitelju (može) izreći kao posebnu obvezu da izvrši svoje zakonom utvrđene obiteljske dužnosti.

Povreda dužnosti uzdržavanja Članak 6. (209.)

(1) Tko ne podmiruje uzdržavanje za osobu koju je po zakonu dužan uzdržavati, i to na način, u visini i u rokovima određenim ovršnom ispravom,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Ako se obveza iz stavka 1. ovoga članka odnosi na uzdržavanje djeteta mlađeg od 18 godina,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(3) Uz izrečenu kaznu sud (će/može) počinitelju izreći kao posebnu obvezu da isplati dospjele obveze i da ubuduće uredno ispunjava dužnost uzdržavanja.

Neprovođenje odluke za zaštitu dobrobiti djeteta Članak 7. (215.)

(1) Tko ne provodi, spriječi ili onemogućiti provođenje odluke za zaštitu dobrobiti djeteta koju je odredio sud, centar za socijalnu skrb ili državno tijelo,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Službena osoba na radu u ustanovi ili državnom tijelu koja ne provodi odluke suda ili državnih tijela ili pravodobno ne ispunjava zakon-

ske obveze za zaštitu djeteta pa zbog toga bude ugroženo zdravlje ili razvoj djeteta,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 2. počinjeno iz nehaja,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do jedne godine.

(4) Počinitelj koji omogućujući provođenje odluke iz stavka 1. prije započinjanja kaznenog postupka, može se osloboditi kazne.

(5) Uz sankciju koju izrekne za kaznena djela iz ovoga članka sud (može/će) izreći počinitelju i obvezu da omogućujući ovrhu odluke za zaštitu dobrobiti djeteta.

Oduzimanje djeteta

Članak 8. (210.)

(1) Tko dijete oduzme od roditelja, posvojitelja, skrbnika, druge osobe ili ustanove kojoj je ono povjereni, postuppravno ga zadržati ili mu onemogućuje da živi s osobom ili u ustanovi kojoj je povjereni,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini roditelj ili posvojitelj,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Tko kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počini s ciljem da dijete trajno zadrži, ili ako je zbog kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka dijete napustilo područje Republike Hrvatske, ili je teže ugroženo zdravlje, odgoj, školovanje ili je na drugi način teško ugrožena dobrobit djeteta,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Ako kazneno djelo iz stavka 3. ovoga članka počini roditelj ili posvojitelj,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(5) Ako je kaznenim djelom iz stavaka 1., 2., 3. i 4. ovoga članka prouzročena smrt djeteta,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(6) Pokušaj djela iz stavka 2. ovoga članka je kažnjiv.

(7) Počinitelj koji vrati dijete prije započinjanja kaznenog postupka može se osloboditi kazne.

Promjena obiteljskog stanja

Članak 9. (211.)

(1) Tko podmetanjem, zamjenom, davanjem lažnih podataka ili na drugi način promijeni obiteljsko stanje djeteta,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Tko iz nehaja zamijeni ili na drugi način promijeni obiteljsko stanje djeteta,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(3) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

Napuštanje djeteta

Članak 10. (212.)

(1) Tko napusti svoje dijete s ciljem da ga se trajno riješi,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Tko se radi zarade bavi navođenjem roditelja da napusti dijete,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Zlouporaba djetetovih prava

Članak 11. (213.)

(1) Roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja grubo zanemaruje svoje dužnosti skrbi ili odgoja djeteta,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Tko prisili dijete na pretjerani rad ili rad koji ne odgovara njegovoj životnoj dobi, na prosjačenje ili ga navodi na drugo ponašanje koje je štetno za njegov razvoj ili na drugi način zlorabi djetetova prava,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako se zbog kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka dijete odalo prosjačenju, prostituciji ili drugim oblicima društveno neprihvatljivog ponašanja, ili je prouzročena teška tjelesna ozljeda djeteta, ili mu je teško narušeno zdravlje,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz stavaka 1. i 2. ovoga članka prouzročena smrt djeteta,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

Nasilje u obitelji

Članak 12. (215.a)

(1) Član obitelji koji opetovano krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. počinjeno uz upotrebu kakvog oružja ili opasnog oruđa ili

se prijetilo njegovom uporabom, ili je počinjeno prema djetetu ili u nazočnosti djeteta, ili je djelo počinjeno prema žrtvi ranjivoj zbog posebnih okolnosti kao što su trudnoća, invalidnost, dob ili ovisnost o drogi, ili je počinitelj u vrijeme počinjenja djela kršio mjeru opreza, obvezu izrečenu uz uvjetnu osudu ili zaštitnu mjeru izrečenu radi zaštite žrtve,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina zatvora.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavaka 1. i 2. prouzročena teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja člana obitelji,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. prouzročena smrt člana obitelji,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

Alternativa (1a)

(1) Član obitelji koji opetovano čini tjelesno nasilje nad drugim članom obitelji ili koji naruši duševni integritet drugog člana obitelji čineći nad njim duševno nasilje zastrašivanjem, uznemirivanjem, emocionalnim i ekonomskim zlostavljanjem ili prijetnjama s ciljem uspostavljanja kontrole nad ponašanjem tog člana obitelji protiv njegove volje,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Alternativa (1b)

(1) Član obitelji koji opetovano čini tjelesno ili duševno nasilje nad drugim članom obitelji i time ga dovede u ponižavajući položaj koji za posljedicu može imati gubitak samopouzdanja žrtve,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno uz upotrebu kakvog oružja ili opasnog oruđa ili se prijetilo njegovom uporabom, ili je počinjeno u nazočnosti djeteta, ili je počinjeno u zajedničkom domu ili domu žrtve, ili je žrtva pokušala samoubojstvo, ili su djela opetovano činjena dulje razdoblje, ili je djelo počinjeno prema žrtvi ranjivoj zbog posebnih okolnosti kao što su trudnoća, invalidnost, ovisnost o drogi ili dob, ili je počinitelj u vrijeme počinjenja djela kršio mjeru opreza ili obvezu izrečenu uz uvjetnu osudu ili zaštitnu mjeru izrečenu radi zaštite žrtve, ili je počinitelj već bio osuđen za slično kazneno djelo,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina zatvora.

(3) Sud počinitelju može izreći mjeru zaštite kojom mu nalaže napustiti zajedničko domaćinstvo i/ili zabranjuje posjećivanje određenih mjesta, i/ili približavanje žrtvi i kontaktiranje žrtve, i to u trajanju od šest mjeseci do pet godina ako postoji opasnost da će pratiti ili uznemirivati žrtvu ili prema njoj počiniti neko kazneno djelo, ili mu zabraniti nošenje oružja od jedne godine do deset godina, i/ili mu naložiti plaćanje uzdržavanja, ili ga lišiti roditeljske skrbi, ili mu oduzeti skrbništvo nad žrtvom.

Rodoskrvnuće

Članak 13. (198/1.)

(1) Tko izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju sa srodnikom po krvi u ravnoj lozi, bratom, sestrom, polubratom ili polusestrom, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Neće se kazniti osoba koja je u vrijeme izvršenja radnje iz stavka 1. ovoga članka bila dijete.

Alternativa: Briše se.

KAZNENA DJELA PROTIV ČASTI I UGLEDA

Uvreda

Članak 1. (199.)

(1) Tko uvrijedi drugoga, kaznit će se novčanom kaznom do 90 dnevnih iznosa.

(2) Tko djelo iz stavka 1. počini putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način zbog čega je uvreda postala pristupačnom većem broju osoba,

kaznit će se novčanom kaznom do 180 dnevnih iznosa.

(3) Ako uvrijeđeni uzvratu uvredu, sud može obojicu počinitelja osloboditi kazne.

(4) Ako je počinitelj bio izazvan nedoličnim ponašanjem oštećenika, ili je oštećenik pred sudom prihvatio njegovu ispriku zbog počinjenog djela, sud ga može osloboditi kazne.

(5) Nema kaznenog djela uvrede ako iz načina izražavanja i drugih okolnosti proizlazi da je omalovažavanje počinjeno radi zaštite drugih opravdanih interesa.

Sramoćenje

Članak 2. (200.-202.)

(1) Tko pred drugim za nekoga iznese ili pronese tvrdnju koja može škoditi njegovoj časti ili ugledu,

kaznit će se novčanom kaznom do 90 dnevnih iznosa.

(2) Tko djelo iz stavka 1. počini putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je ono postalo pristupačno većem broju osoba,

kaznit će se novčanom kaznom do 180 dnevnih iznosa.

(3) Neće se kazniti za sramoćenje okrivljenik koji dokaže istinitost tvrdnji koje je iznosio ili pronosio ili postojanje ozbiljnog razloga zbog kojeg je, postupajući u dobroj vjeri, povjerovao u njihovu istinitost.

(4) Nije dopušteno dokazivanje iz stavka 3. počinitelju koji tvrdnju nije iznosio ili pronosio u javnom interesu ili iz drugog opravdanog razloga, a postupao je pretežito s ciljem da naškodi časti ili ugledu drugoga, osobito ako se tvrdnje odnose na osobni ili obiteljski život.

(5) Prizna li počinitelj neistinitost svojih tvrdnji i opozove ih, sud ga može osloboditi kazne.

Kleveta

Članak 3. (200.)

(1) Tko pred drugim za nekoga iznese ili pronese neistinitu tvrdnju koja može škoditi njegovoj časti ili ugledu, znajući da je neistinita,

kaznit će se novčanom kaznom do 180 dnevnih iznosa ili kaznom zatvora do šest mjeseci.

(2) Tko djelo iz stavka 1. počini putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način zbog čega je ono postalo pristupačno većem broju osoba,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Pokretanje kaznenog postupka za kaznena djela protiv časti i ugleda

Članak 4. (204.)

(1) Kazneni postupak za kaznena djela protiv časti i ugleda pokreće se privatnom tužbom.

(2) Ako su kaznena djela protiv časti i ugleda počinjena prema umrloj osobi, kazneni postupak može se pokrenuti privatnom tužbom bračnog ili izvanbračnog druga, roditelja, djece, posvojitelja, posvojenika, braće ili sestara umrle osobe.

Javno objavljivanje presude za kaznena djela protiv časti i ugleda

Članak 5. (205.)

(1) Presuda kojom je oglašen krivim počinitelj kaznenog djela protiv časti i ugleda počinjenog

putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže ili drugog sredstva javnog priopćivanja objavit će se u cijelosti ili djelomično na zahtjev oštećenika, a o trošku počinitelja.

(2) Sud će u presudi odrediti način njezina objavljivanja pri čemu će, uvijek kada je to moguće, odrediti da to bude u istom sredstvu javnog priopćivanja u kojem je kazneno djelo počinjeno.

KAZNENA DJELA PROTIV GOSPODARSTVA

Pranje novca

Članak 1. (279.)

(1) Tko imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom pretvori, zamijeni ili prenese radi prikrivanja njezina nezakonitog porijekla,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno u financijskom ili drugom poslovanju, ili se počinitelj bavi pranjem novca, ili je imovinska korist iz stavka 1. ovoga članka velike vrijednosti,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Tko u financijskom ili drugom poslovanju poduzme radnju iz stavka 1. ovoga članka postupajući s nehajem prema okolnosti da je riječ o imovinskoj koristi ostvarenoj kaznenim djelom, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Ako je imovinska korist iz stavaka 1. do 3. ovoga članka ostvarena kaznenim djelom počinjenim u stranoj državi, počinitelj će se kazniti ako je riječ o kaznenom djelu i prema zakonu države u kojoj je počinjeno.

(5) Ako je imovinska korist iz stavaka 1. do 3. ovoga članka ostvarena kaznenim djelom počinjenim u stranoj državi, počinitelj se može kazniti i kad to djelo nije kažnjivo prema zakonodavstvu Republike Hrvatske, a kazneni postupak će se pokrenuti po odobrenju glavnog državnog odvjetnika.

(6) Imovinska korist iz stavaka 1. do 3. ovoga članka oduzet će se, a prava utvrditi ništavim.

(7) Počinitelja koji dobrovoljno pridonese otkrivanju kaznenog djela iz stavaka 1. do 3. ovoga članka sud može osloboditi kazne.

Prikrivanje

Članak 2. (279. i 236.)

(1) Tko imovinsku korist za koju zna da ju je drugi ostvario kaznenim djelom prikriva, pribavlja, posjeduje ili se njome koristi,

kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Počinitelj kaznenog djela iz stavka 1. neće se kazniti kaznom strožom od one koja je propisana za kazneno djelo kojim je pribavljena prikrivena stvar/imovinska korist.

(3) Ako se počinitelj bavi prikrivanjem ili je imovinska korist iz stavka 1. ovoga članka velike vrijednosti,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Ako je imovinska korist iz stavaka 1. i 3. ovoga članka ostvarena kaznenim djelom počinjenim u stranoj državi,

počinitelj će se kazniti ako je riječ o kaznenom djelu i prema zakonu države u kojoj je počinjeno.

(5) Imovinska korist iz stavaka 1. do 3. ovoga članka oduzet će se, a prava utvrditi ništavim.

(6) Počinitelja koji dobrovoljno pridonese otkrivanju kaznenog djela iz stavaka 1. i 3. ovoga članka sud može osloboditi kazne.

Zavaravajuće oglašavanje Članak 3. (284.)

Tko u ponudi robe ili usluga upućenoj širem krugu osoba navede neistinite ili nepotpune podatke koji su bitni za sklapanje ugovora i koji mogu razumnog potrošača dovesti u zabludu,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

Zloupotreba povlaštenih informacija Članak 4. (3. ZKDTK¹)

(Članak 3. Zakona o kaznenim djelima protiv tržišta kapitala; u prijelaznim odredbama taj Zakon treba staviti izvan snage)

(1) Tko raspoložuci povlaštenom informacijom:

1. za vlastiti ili tuđi račun neposredno ili posredno stekne ili otpusti financijski instrument na koji se ta informacija odnosi, ili njime raspolože

2. neovlašteno otkrije, priopći, preda ili na drugi način učini dostupnom povlaštenu informaciju drugoj osobi,

3. preporučiti drugoj osobi ili je navede da stekne ili otpusti financijski instrument na koji se ta informacija odnosi,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

¹ Zakon o kaznenim djelima protiv tržišta kapitala (NN 152/08) koji će stupanjem na snagu novog Kaznenog zakona biti stavljen izvan snage.

(2) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. počinila osoba koja je raspolagala povlaštenom informacijom na temelju članstva u upravljačkim ili nadzornim tijelima izdavalca, udjela u kapitalu izdavalca, pristupa informaciji kroz obavljanje svog posla ili dužnosti,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka pribavljena znatna imovinska korist ili je drugome prouzročena znatna imovinska šteta,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Ako je kaznenim djelom iz stavka 2. ovoga članka pribavljena znatna imovinska korist ili je drugome prouzročena znatna imovinska šteta,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Zloupotreba tržišta kapitala Članak 5. (4. ZKDTK)

(1) Tko suprotno propisima o tržištu kapitala:

1. obavi transakciju ili da nalog za trgovanje koji mogu dati pogrešne ili obmanjujuće poruke o ponudi, potražnji ili cijeni financijskih instrumenata, ili djelujući u suradnji s jednom ili više osoba drži cijenu jednog ili više financijskih instrumenata na abnormalnoj ili umjetnoj razini,

2. pri sklapanju transakcije ili davanju naloga za trgovanje upotrebljava fiktivne postupke ili druge oblike obmane ili prijevare,

3. širi informacije putem medija, internetom ili bilo kojim drugim načinom/sredstvom koji daje ili bi mogao davati lažne ili obmanjujuće signale u pogledu financijskih instrumenata, uključujući širenje glasina i lažnih ili obmanjujućih vijesti, pri čemu je osoba koja je proširila informaciju znala ili bila dužna znati da je informacija lažna ili obmanjujuća,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je postupanjem iz stavka 1. ovoga članka počinitelj pribavio znatnu imovinsku korist ili je prouzročena znatna imovinska šteta,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

Prouzročenje stečaja (bankrot) Članak 6. (282.)

(1) Tko u stanju prezaduženosti ili nesposobnosti za plaćanje koja prijete ili je nastupila:

a) cijelu imovinu ili dio imovine koja bi činila stečajnu masu prividno proda, optereti bez odgovarajuće protučinidbe, besplatno ustupi, ošteti, uništi ili učini neupotrebljivom,

b) zaključi fiktivni ugovor ili prizna nepostojeću tražbinu,

c) ne vodi trgovačke ili poslovne knjige koje je dužan voditi ili ih prikrije, uništi, ošteti, preinači ili ih tako vodi ili izradi završni račun da se ne može utvrditi ili je znatno otežano utvrđivanje njegova imovinskog stanja,

d) u suprotnosti s urednim gospodarenjem prekomjerno troši, otuđuje imovinu znatno ispod tržišne cijene, preuzme nerazmjernu obvezu, koristi se zajmovima ili ih daje, sklopi posao s osobom nesposobnom za plaćanje, propusti pravodobno naplatiti svoje tražbine ili na drugi način umanjiti imovinu koja bi činila stečajnu masu ili prikriva imovinsko stanje,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se i tko radnjama opisanim u tom stavku izazove prezaduženost ili trajniju nesposobnost za plaćanje.

(3) Tko kaznena djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka počini iz nehaja,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Ako je djelom iz stavaka 1. i 2. prouzročena šteta velikih razmjera ili gubitak zaposlenja većeg broja ljudi,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(5) Ako su posljedice iz stavka 4. prouzročene djelom iz stavka 3.,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(6) Kazneno djelo iz ovog članka postojati će samo ako je otvoren stečajni postupak protiv počinitelja ili osobe koju je zastupao.

(7) Ako je stečajna masa dostatna za pokriće svih utvrđenih obveza stečajnog dužnika, počinitelj se može osloboditi kazne.

Pogodovanje vjerovnika

Članak 7. (281.)

(1) Tko znajući da je on postao ili da je osoba koju zastupa postala nesposobna za plaćanje, ispuniti tražbinu vjerovnika, iako ovaj nema pravo na ispunjenje na takav način ili u to vrijeme, ili ga na drugi način stavi u povoljniji položaj prema drugim vjerovnicima,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Kazneno djelo iz ovog članka postojati će samo ako je otvoren stečajni postupak prema počinitelju ili zastupanoj pravnoj osobi ili je done-sena odluka da se stečajni postupak neće provesti zbog neznatne vrijednosti stečajne mase.

Zlouporaba u postupku stečaja

Članak 8. (283.)

(1) Vjerovnik ili član odbora vjerovnika koji zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist, ili koji prihvati ponudu ili obećanje dara ili kakve druge koristi za sebe ili drugoga da bi glasovao na određeni način ili propustio glasovanje ili na drugi način postupio radi oštećenja barem jednog vjerovnika u stečajnom postupku,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako djelo iz stavka 1. počini stečajni upravitelj,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(3) Tko vjerovniku, članu odbora vjerovnika ili stečajnom upravitelju ponudi, obeća ili daje dar ili kakvu drugu korist radi počinjenja kaznenog djela iz stavaka 1. ili 2. ovoga članka,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Primitljivi dar ili druga imovinska korist oduzet će se.

Neovlaštena uporaba tuđe tvrtke

Članak 9. (285.)

(1) Tko neovlašteno uporabi tuđu tvrtku i na taj način pribavi imovinsku korist ili prouzroči štetu u iznosu većem od ...,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. počinitelj će se kazniti.

Utaja poreza ili carine

Članak 10. (286., 298. i 224.b.)

(1) Tko s ciljem da on ili druga (fizička ili pravna) osoba potpuno ili djelomično izbjegne plaćanje poreza ili carine daje netočne ili nepotpune podatke o dohocima, predmetima ili drugim činjenicama koje utječu na utvrđivanje iznosa porezne ili carinske obveze, ili tko s istim ciljem u slučaju obvezne prijave ne prijavi prihod, predmet ili druge činjenice koje utječu na utvrđivanje porezne ili carinske obveze, pa zbog toga dođe do smanjenja ili neutvrđenja porezne ili carinske obveze u iznosu koji prelazi trideset tisuća kuna,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. kaznit će se tko stupi suprotno uvjetima pod kojima je dobio poreznu olakšicu ili carinsku povlasticu u iznosu većem od 30.000 kuna.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavaka 1. i 2. ovoga članka dovelo do smanjenja ili neutvrđenja po-

rezne obveze velikih razmjera/u iznosu koji prelazi 300.000 kuna,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Odredbe iz stavaka 1. do 3. ovoga članka primijenit će se i na počinitelja koji u njima opisanim radnjama umanjuje sredstva Europske unije.

Izbjegavanje carinskog nadzora

Članak 11. (298.)

(1) Tko izbjegavajući mjere carinskog nadzora prenese preko granice robu koje su proizvodnja ili promet ograničeni ili zabranjeni,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Roba koja je predmet kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka oduzet će se.

Zlouporaba povjerenja u gospodarskom poslovanju

Čl. 12.

(291., 292., 294. i 337.)

(1) Tko u gospodarskom poslovanju povrijeđi dužnost zaštite tuđih imovinskih interesa koja se temelji na zakonu, odluci upravne ili sudbene vlasti, pravnom poslu ili odnosu povjerenja i na taj način pribavi sebi ili drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi protupravnu imovinsku korist ili na drugi način onome o čijim se imovinskim interesima dužan brinuti prouzroči štetu,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka pribavljena znatna protupravna imovinska korist ili prouzročena znatna šteta,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Prijevarena u gospodarskom poslovanju

Članak 13. (293.)

(1) Tko s ciljem da pravnoj osobi koju zastupa ili drugoj pravnoj osobi pribavi protupravnu imovinsku korist dovede nekoga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena znatna šteta,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Subvencijska prijevarena

14. (224.b)

(1) Tko s ciljem da za sebe ili drugoga ostvari državnu potporu davatelju državne potpore dade netočne ili nepotpune podatke o činjenicama o kojima ovisi donošenje odluke o državnoj potpori ili propusti obavijestiti davatelja državne potpore o promjenama važnim za donošenje odluke o državnoj potpori,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko se sredstvima iz odobrene državne potpore koristi suprotno njihovoj namjeni.

(3) Ako je u slučaju iz stavka 1. ovoga članka počinitelj postupao s ciljem da ostvari državnu potporu velikih razmjera ili se u slučaju iz stavka 2. ovoga članka koristio državnom potporom velikih razmjera,

kaznit će se zatvorom u trajanju od jedne do deset godina.

(4) Tko u slučajevima iz stavka 1. ovoga članka dobrovoljno spriječi donošenje odluke o državnoj potpori, može se osloboditi kazne.

(5) Državne potpore su bespovratna sredstva namijenjena unapređenju gospodarstva koja se djeluju sukladno propisima. S državnim potporama u smislu ovog članka izjednačuju se subvencije i pomoći odobrene iz sredstava Europske unije.

Primanje mita u gospodarskom poslovanju

Članak 15. (294.a)

(1) Tko u gospodarskom poslovanju zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist, ili prihvati ponudu ili obećanje dara ili kakve druge koristi, za sebe ili za drugoga, da prilikom sklapanja ili izvršenja posla ili pružanja usluge pogoduje drugoga tako da prouzroči štetu onome koga zastupa ili za koga radi, ili tko posreduje pri takvom podmićivanju,

kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko u gospodarskom poslovanju zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist ili prihvati ponudu ili obećanje dara ili kakve druge koristi, za sebe ili za drugoga, kao protuuslugu za sklapanje ili izvršenje posla ili pružanje usluge, ili tko posreduje pri takvom podmićivanju,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Davanje mita u gospodarskom poslovanju

Članak 16. (294.b)

(1) Tko u gospodarskom poslovanju drugome ponudi, obeća ili dade dar ili kakvu drugu korist da

njemu ili drugome pogoduje prilikom sklapanja ili izvršenja posla ili pružanja usluge i time prouzroči štetu onome koga zastupa ili za koga radi, ili tko posreduje pri takvom podmićivanju,

kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko u gospodarskom poslovanju drugome ponudi, obeća ili dađe dar ili kakvu drugu korist kao protuuslugu za sklapanje ili izvršenje posla ili pružanje usluge, ili tko posreduje pri takvom podmićivanju,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Počinitelj kaznenog djela iz stavaka 1. i 2. ovoga članka koji je dao mito na zahtjev odgovorne osobe i prijavio djelo prije njegova otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno, može se osloboditi kazne.

Odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne Članak 17. (295.)

(1) Tko neovlašteno drugome priopći, preda ili na drugi način učini pristupačnim podatke koji su poslovna tajna, kao i tko pribavlja takve podatke s ciljem da ih preda nepozvanoj osobi,

kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka počinitelj sebi ili drugome pribavio imovinsku korist ili prouzročio štetu velikih razmjera,

počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Tko kazneno djelo iz stavaka 1. i 2. ovoga članka počini iz nehaja,

kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

Nedopuštena proizvodnja Članak 18. (296.)

(1) Tko proizvodi ili prerađuje predmete ili robu kojih je proizvodnja zabranjena, ako time nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Predmeti i roba nedopuštene proizvodnje oduzet će se.

Nedopuštena trgovina Članak 19. (297.)

(1) Tko neovlašteno kupuje, posjeduje, prodaje ili razmjenjuje predmete ili robu kojih je promet zabranjen ili ograničen, ako time nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna,

kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Predmeti i roba nedopuštene trgovine oduzet će se.

SMJERNICE VLADE REPUBLIKE HRVATSKE ZA IZRADU NACRTA PRIJEDLOGA KAZNENOG ZAKONA¹

1. UVOD

Hrvatski sabor je 1997. donio prvi Kazneni zakon Republike Hrvatske (NN 110/97) koji je stupio na snagu 1.1.1998. Već iz obrazloženja tog Zakona bilo je vidljivo da zakonodavac tada nije želio prekidati kontinuitet s dotadašnjim kaznenim pravom što je bilo opravdano kod mnogih kaznenopravnih instituta, naročito u općem dijelu, ali je dovelo i do toga da se danas još uvijek u njemu nalaze neki ostaci iz bivšeg sustava koji se neuspješno nose s novim oblicima kriminaliteta (osobito izraženo kod gospodarskih kaznenih djela). Već na početku taj Zakon je pretrpio izvjesne kritike, koje su prvenstveno bile upućene njegovim pravno-tehničkim nedostacima (što dokazuje i obilati ispravak objavljen u NN 27/98 te dosta upitan raspored po glavama posebnog dijela - osobito u pogledu kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom). Kazneni zakon je najprije izmijenjen 2000. godine (NN 129/00) - uglavnom u pogledu opisa pojedinih kaznenih djela. Druga izmjena (NN 51/01) odnosila se na samo jedno kazneno djelo (protuzakonito prebacivanje osoba preko državne granice). Ove dvije izmjene nisu imale veće značenje. Do opsežnijih izmjena u Kaznenom zakonu trebalo je doći 2003. (NN 111/03) kada je bila donesena novela koja je zadirala i u neke temeljne koncepcije Zakona, ali ona nikad nije stupila na snagu jer ju je Ustavni sud ukinuo (NN 190/03) zbog proceduralne pogreške prilikom izglasavanja Zakona. Iduće godine bile su donesene izmjene (NN 105/04) kojima se Zakon usuglasio s nekim međunarodnim obvezama (Statut Međunarodnog kaznenog suda, Kaznenopravna konvencija o korupciji, Konvencija o kibernetičkom kriminalu i dr.) te je bio preuzet manji dio rješenja koja su trebala stupiti na snagu novelom iz 2003. U idućoj izmjeni Kaznenog zakona (NN 71/06) za niz kaznenih djela povisio se minimum propisane kazne, suzila mogućnost ublažavanja kazne i izricanja uvjetne osude, uvedena je kazna dugotrajnog zatvora i za mlađe punoljetnike, itd. U daljnjoj noveli iz 2007. (NN 110/07) prije svega se željelo uskladiti Kazneni zakon s Konvencijom o zaštiti financijskih interesa EU, ali se to učinilo nespretno uvođenjem neodređenih kaznenih djela koja su bila podvrgnuta kritici pa su u posljednjoj izmjeni (NN

¹ Vlada Republike Hrvatske donijela je 17. prosinca 2009. zaključak klasa: 740-02/09-01/01, ur. broj: 5030106-09-3 kojim je prihvatila Smjernice u tekstu koji je dostavilo Ministarstvo pravosuđa 11. prosinca 2009. Izvor: <http://nkz.pravosudje.hr>

152/08) gotovo sve odredbe koje je prethodna izmjena uvela bile izmijenjene, a bile su učinjene i pojedine preinake u cilju uvođenja proširenog oduzimanja imovinske koristi te usklađivanja skupine terorističkih kaznenih djela s međunarodnim obvezama koje je Republika Hrvatska preuzela. Brojne izmjenе rezultirale su neskladom između pojedinih odredbi Zakona te su dovele do nesklada u težini propisanih sankcija za pojedina kaznena djela. Ovaj nesklad moguće je ukloniti samo sustavnom izmjenom Zakona.

U Republici Hrvatskoj u tijeku je reforma cjelokupnog kaznenog zakonodavstva. Temeljni procesni zakon - Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09) - već je donesen i stupio je na snagu 1. siječnja 2009., a primjenjuje se u predmetima iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta od 1. srpnja 2009. U tijeku je donošenje i niza drugih zakona (npr. Zakona o probaciji, Zakona o kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, Zakona o sudovima za mladež) koji zahtijevaju kao podlogu velike zahvate u materijalnom kaznenom zakonodavstvu, koje se realno ne bi mogle ostvariti tek zakonskom izmjenom i dopunom, već jedino donošenjem novog Kaznenog zakona.

Protetklih godina zaprimljen je niz primjedbi na pojedine odredbe postojećeg Kaznenog zakona od strane sudova, državnog odvjetništva, nevladinih organizacija te europskih i međunarodnih organizacija. Iz njih je vidljivo da postoji niz razloga zbog kojih je novi Kazneni zakon za Republiku Hrvatsku neophodan.

Pri izradi novog Kaznenog zakona osobitu pozornost treba dati sljedećim pitanjima:

- 1) Usklađivanju Kaznenog zakona s međunarodnim dokumentima, i to s:
 - 1.1 *dokumentima Ujedinjenih naroda*
 - 1.2 *pravnom stečevinom Europske unije*
 - 1.3 *konvencijama Vijeća Europe*
 - 1.4 *pravnim standardima Europskog suda za ljudska prava*
 - 1.5 *drugim međunarodnim dokumentima*
- 2) Daljnjem osuvremenjivanju općeg i posebnog djela Kaznenog zakona na temelju dobre prakse drugih europskih kaznenopravnih sustava
- 3) Usklađivanju Kaznenog zakona s drugim propisima RH, i to s:
 - 3.1 *novim Zakonom o kaznenom postupku*
 - 3.2 *sporednim kaznenim zakonodavstvom*
 - 3.3 *prekršajnim zakonodavstvom*
 - 3.4 *izmjenama u drugim zakonima*
- 4) Otklanjanju zakonskih neusklađenosti i proturječnosti te brisanju deklarativnih i didaktičkih odredaba
- 5) Poboljšanju sistematizacije glava i odredaba općeg i posebnog dijela KZ-a te njihovih naziva
- 6) Poboljšanju kaznenopravnog položaja žrtve

- 7) Unapređenju i povećanju djelotvornosti sustava kaznenopravnih sankcija
- 7.1 *Učinkovitijem uređenje kazne zatvora*
 - i. *Potrebi smanjenja mogućnosti izricanja kratkotrajnih kazni zatvora*
 - ii. *Potrebi nalaženja odgovarajućeg tretmana trajno opasnih počinitelja najtežih kaznenih djela*
 - iii. *Reformi uvjetnog otpusta i njegovu dovođenju u vezu s uvjetnom osudom*
 - 7.2 *Reformi mjera upozorenja s posebnim naglaskom na uvjetnoj osudi*
 - 7.3 *Dosljednom uvođenju sustava dnevnih iznosa kod novčane kazne*
 - 7.4 *Jačanju uloge i širenju mogućnosti izricanja alternativnih sankcija*
 - i. *Širenju primjene rada za opće dobro*
 - ii. *Širenju kataloga i uvođenju mogućnosti izricanja posebnih obveza izvan uvjetne osude*
 - iii. *Širenju asortimana alternativnih sankcija*
 - 7.5 *Poboljšanju uređenja sigurnosnih mjera s posebnim naglaskom na tzv. terapijskim mjerama*
- 8) Promjenama u posebnom djelu
- 8.1 *Razmatranju potrebe uvođenja novih inkriminacija ili širenja postojećih*
 - 8.2 *Preispitivanju postojećih kvalificiranih i privilegiranih oblika kod pojedinih kaznenih djela*
 - 8.3 *Razmatranju potrebe dekriminalizacije pojedinih kaznenih djela*
 - 8.4 *Otklanjanju nedostataka i preklapanja u opisima pojedinih kaznenih djela*
 - 8.5 *Preispitivanju raspona sankcija s ciljem da odražavaju težinu kaznenih djela te uspostavi dosljednog sustava propisanih kazni*
 - 8.6 *Osvremenjivanju pojedinih kaznenih djela i glava (npr. gospodarskih kaznenih djela; odredaba koje se odnose na suzbijanje organiziranog kriminaliteta i korupcije)*

2. USKLADIVANJE KAZNENOG ZAKONA S MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA

Kazneni zakon je potrebno dodatno uskladiti s dokumentima Ujedinjenih naroda, pravnom stečevinom Europske unije, konvencijama Vijeća Europe, pravnim standardima Europskog suda za ljudska prava te s drugim međunarodnim dokumentima kao što su preporuke GRECO-a i MONEYVAL-a, smjernice OLAF-a, izvješća Europskog odbora za prevenciju od mučenja i nečovječnog postupanja ili kazne (CPT) pri Vijeću Europe i slično. Iako su mnoga kaznena djela rađena po uzoru na međunarodna kaznena djela, još

uvijek postoje nesuglasice u definiciji nekih od tih kaznenih djela u Kaznenom zakonu u odnosu na njihovu definiciju u međunarodnim dokumentima.

2.1. Potreba za daljnjim usklađivanjem s dokumentima ujedinjenih naroda

Kao primjer nekih od dokumenta Ujedinjenih naroda s kojima je potrebno uskladiti Kazneni zakon navodimo:

(1) *Protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji uz Konvenciju o pravima djeteta* (npr. bilo bi dobro definirati pojam “podvođenja” u skladu s člankom 3. Protokola)

(2) *Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije* (npr. članak 20. Konvencije propisuje da je država dužna razmotriti potrebu uvođenja neopravdanog bogaćenja kao kaznenog djela)

(3) *Međunarodna konvencija protiv novačenja, korištenja, plaćanja i osposobljavanja plaćenika* (npr. u definiciji plaćenika iz članka 89. stavka 35. Kaznenog zakona potrebno je brisati riječ “isključivo”, jer ta riječ nije sadržana u definiciji iz članka 1. Konvencije pa je time i primjena članka 167.b KZ-a uža, za što nema opravdanja)

(4) *Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta* (npr. članak 6. Konvencije predviđa kažnjavanje za pokušaj pranja koristi od kaznenog djela, a prema postojećem Kaznenom zakonu pokušaj prikrivanja iz članka 236. nije kažnjiv)

(5) *Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom uz Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta* (npr. kao objekt krijumčarenja migrant u pravilu čini kazneno djelo krivotvorenja isprave pribavljanjem lažne isprave, a KZ ne sadrži mogućnost isključenja njegove kaznene odgovornosti odnosno isključenja kaznenog progona kao što to traži članak 5. Protokola)

(6) *Protokol protiv nezakonite proizvodnje i trgovanja vatrenim oružjem, njegovim dijelovima i komponentama te streljivom uz Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta* (npr. nije inkriminirano trgovanje dijelovima i komponentama vatrenog oružja niti je inkriminirano brisanje odnosno uklanjanje oznaka koje vatreno oružje mora imati, zbog čega postojeći Kazneni zakon nije usklađen s člankom 5. Protokola)

(7) *Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanaka* (čl. 4. obvezuje države članice na poduzimanje potrebnih mjera da prisilni nestanak postane kaznenim djelom prema kaznenom zakonu države; čl. 5. prošireno ili sustavno provođenje prakse prisilnih nestanaka određuje kao zločin protiv čovječnosti)

2.2. Potreba za daljnjim usklađivanjem s pravnom stečevinom Europske unije

Prema Planu aktivnosti za preuzimanje i provedbu pravne stečevine za 2010. godinu Kazneni zakon će se uskladiti s:

(1) *Okvirnom odlukom 2008/913/JHA od 28. studenoga 2008. o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije* (npr. poticanje iz članka 174. stavka 3. KZ-a samo je djelomično usklađeno s člankom 1. (a) Okvirne odluke s obzirom na to da se inkriminira javno poticanje samo na mržnju po rasnoj i drugim osnovama, ali nije predviđeno javno poticanje na nasilje po tim osnovama)

(2) *Okvirnom odlukom 2004/68/PUP od 22. prosinca 2003. o sprečavanju seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije* (npr. postojeći KZ ne definira pojam dječje pornografije, koji je definiran člankom 1. Okvirne odluke)

Uz to, potrebno je razmotriti preuzimanje još nekih rješenja iz pravne stečevine Europske unije radi osuvremenjivanja Kaznenog zakona, na primjer onih iz:

(1) *Okvirne odluke od 28. studenoga 2002. o jačanju kaznenog okvira u cilju sprečavanja omogućivanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka i Direktive od 28. studenoga 2002. o određivanju omogućivanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka* (npr. postojeći KZ ne sankcionira pomaganje u nezakonitom ulasku kada nije počinjeno iz koristoljublja, pomaganje u nezakonitom tranzitu i nezakonitom boravku stranca u smislu članka 1. stavka 1. (a) Direktive)

(2) *Okvirne odluke 2005/222/JHA od 24. veljače 2005. o napadima na informacijske sustave* (npr. postojeći KZ ne predviđa u članku 223. poseban kazneni okvir za slučaj da su napadi na informacijske sustave izvedeni u sklopu zločinačke organizacije)

(3) *Okvirne odluke 2008/841/JHA od 24. listopada 2008. o borbi protiv organiziranog kriminala* (npr. KZ ne navodi eksplicitno ponašanja koja prema članku 2. (a) Okvirne odluke svakako predstavljaju način sudjelovanja u zločinačkoj organizaciji (“pružanje informacija ili materijalnih sredstava, regrutiranje novih članova i sve oblike financiranja njezinih aktivnosti”))

(4) *Konvencije od 26. srpnja 1995. o zaštiti financijskih interesa Europskih zajednica: SL C 316 od 27. prosinca 1995. s protokolima* (npr. suvišna je djelomična regulacije iste materije u članku 298. KZ-a kada je ona u cijelosti regulirana člankom 224.b postojećeg KZ-a)

(5) *Okvirne odluke 2008/XX/JHA o Europskom sustavu podataka iz kaznene evidencije (ECRIS)* (postojeće zakonske odredbe o kaznenoj evidenciji nisu dostatne - zbog potrebe za njihovom detaljnošću valja razmotriti njihovo izdvajanje iz Kaznenog zakona i reguliranje posebnim Zakonom o rehabilitaciji i kaznenoj evidenciji)

(6) *Okvirne odluke 2008/675/PUP o poštovanju presuda među državama članicama EU*

2.3. Potreba za daljnjim usklađivanjem s konvencijama Vijeća Europe

Kazneni zakon potrebno je uskladiti s odredbama sljedećih konvencija:

(1) *Konvencija o kibernetičkom kriminalu* (npr. postojeći KZ ne definira dječju pornografiju kao ni rasni i ksenofobni materijal)

(2) *Kaznenopravna konvencija o korupciji* (npr. vezano uz korupciju u privatnom sektoru, postojeći KZ predviđa kažnjavanje samo odgovornih osoba u pravnim osobama, a ne i u drugim entitetima privatnog sektora)

(3) *Konvencija o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolne zloporabe* (npr. kod prisile na spolni odnošaj ne postoji kvalificirani oblik u kojem se dijete ili maloljetna osoba pojavljuje kao žrtva, što propisuje čl. 18. Konvencije; kazneno djelo dječje pornografije na računalnom sustavu ili mreži valja uklopiti u kazneno djelo koje inkriminira iskorištavanje djece za pornografiju kao u članku 20. Konvencije, valja uvesti nove inkriminacije kao “grooming” ili proširiti postojeće na kažnjavanje klijenata kad se radi o seksualnom iskorištavanju djece)

(4) *Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima* (npr. razmotriti uvođenje oduzimanja ili uništenja isprava o identitu kao zasebnog kaznenog djela sukladno članku 20. (c) Konvencije)

(5) *Konvencija o zaštiti okoliša kroz kazneno pravo* (razmotriti usklađenost glave kaznenih djela protiv okoliša s Konvencijom)

2.4. Potreba za usklađivanjem s pravnim standardima Europskog suda za ljudska prava

Kao članica Vijeća Europe, osim s relevantnim konvencijama, osobito je važno da Republika Hrvatska uskladi Kazneni zakon i s pravnim standardima utvrđenim u sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava.

Tako je Republika Hrvatska prije svega obvezna uskladiti Kazneni zakon s presudama Europskog suda za ljudska prava u kojima je osuđena. U tom smislu važne su nedavne presude u predmetima *Tomašić protiv Hrvatske* i *Maresti protiv Hrvatske*.

U presudi *Tomašić protiv Hrvatske* od 15.1.2009. u paragrafu 42. govori se o manjkavosti domaćeg sustava zaštite života ljudi od postupaka opasnih kriminalaca koji su kao takvi utvrđeni od strane mjerodavnih vlasti Republike Hrvatske i postupanja prema takvim pojedincima, uključujući i pravni okvir u kojemu nadležne vlasti trebaju djelovati i predviđene mehanizme.

U presudi *Maresti protiv Hrvatske* od 23.7.2009. uočava se nužnost velikih promjena u odnosu hrvatskog kaznenog i prekršajnog zakonodavstva: u paragrafu 65. ove presude navodi se da čak ni uračunavanje četrdeset dana kazne zatvora koju je izrekao prekršajni sud u kaznu zatvora od godinu dana koju je izrekao općinski sud ne mijenja činjenicu da je podnositelju zahtjeva dva puta suđeno za isto djelo.

Od drugih presuda, u kojima Republika Hrvatska nije bila stranka u postupku, a s kojima bi Kazneni zakon valjalo uskladiti, treba istaknuti predmet *M.C. protiv Bugarske* od 4.12.2003. gdje je sud naglasio da se, bez obzira na razlike u definiranju kaznenog djela silovanja, u većini europskih zemalja danas uvriježilo tumačenje po kojem silovanje uključuje bilo koji nedobrovoljni spolni čin. U tom smjeru potrebno je redefinirati kazneno djelo silovanja.

2.5. Potreba za usklađivanjem s drugim međunarodnim dokumentima

Republika Hrvatska treba razmotriti usklađivanje Kaznenog zakona i sa sljedećim međunarodnim dokumentima:

(1) *preporukama GRECO-a* (npr. kod davanja mita iz članka 348. u stavku 3. obvezno oslobođenje od kazne potrebno je zamijeniti fakultativnim)

(2) *preporukama MONEYVAL-a i FATF-a*

(3) *smjernicama OLAF-a* (npr. OLAF je u više navrata svojim smjernicama ukazao na suvišnost djelomične regulacije iste materije u članku 298. KZ-a kada je ona u cijelosti regulirana člankom 224.b postojećeg KZ-a)

(4) *izvješćima Europskog odbora za prevenciju od mučenja i nečovječnog postupanja ili kazne (CPT) pri Vijeću Europe*

3. DALJNJE OSUVREMENJIVANJE KAZNENOG ZAKONA NA TEMELJU DOBRE PRAKSE DRUGIH EUROPSKIH KAZNENOPRAVNIH SUSTAVA

Europski kazneni sustavi uveli su u proteklih desetak godina u svoja kaznena zakonodavstva niz novih rješenja. Stoga je potrebno poredbeno proučiti kaznena zakonodavstva, osobito onih država koje su nam do sada služile kao uzor u stvaranju kaznenog prava (Njemačka, Švicarska i Austrija) te raspraviti u kojoj je mjeri te promjene dobro slijediti i u našem Zakonu. Posebnu pažnju valja posvetiti pojedinim institutima iz općeg djela Kaznenog zakona kao što su institut produljenog djela, beznačajno djelo, razlozi isključenja protupravnosti, zastara i drugi.

U pogledu produljenog kaznenog djela, koje izaziva puno prijevora u sudskoj praksi, potrebno je razmotriti brisanje tog instituta pa da se ti slučajevi rješavaju kroz stjecaj kaznenih djela ili njegovo preoblikovanje na način da se isključi njegova primjena kod kaznenih djela koja predstavljaju napad na život, tijelo ili slobodu.

Također, potrebno je preispitati i postojeće odredbe o beznačajnom djelu koje je nedavno izbačeno iz austrijskog KZ-a po uzoru na koje je i rađeno, s time da je istovremeno u njihovu ZKP-u prošireno načelo oportuniteta kaznenog progona za bagatelni kriminal. Stoga treba imati na umu da je njegovo brisanje i iz našeg KZ-a moguće jedino uz odgovarajuće izmjene ZKP-a. U tom smislu trebalo bi razmotriti i uvođenje instituta obustave postupka od strane suda, koje nalazimo u europskim zakonodavstvima, a koji ima pozitivan učinak s obzirom na to da štedi proračunski novac jer sud ne mora provoditi cijeli dokazni postupak kad uvidi da se radi o beznačajnom djelu ili bi se postupak očito okončao oslobođenjem od kazne. Uvođenje mogućnosti obustavljanja postupka moglo bi se i u posebnom dijelu predvidjeti pod određenim okolnostima (npr. kod kaznenog djela dvobračnosti u slučaju da je prijašnji brak prestao).

Još je KZ iz 1997. godine parcijalno uveo normativne teorije kod instituta krajnje nužde. Ovakav koncept prihvatila je sudska praksa i sad bi ga trebalo do kraja dosljedno provesti kod krajnje nužde, ali i kod nužne obrane kao što je to učinjeno u njemačkom i švicarskom zakonu.

Potrebno je preispitati i regulaciju zastare. Sukladno potrebama prakse, valja razmotriti ukidanje relative zastare (a time i instituta prekida zastare), kako u pogledu zastare kaznenog progona tako i u pogledu zastare izvršenja kazne. Izuzetno su rijetki pravni sustavi koji prave razliku između apsolutne i relativne zastare - ne nalazimo je ni u švicarskom, ni u austrijskom kaznenom pravu, dok njemački Kazneni zakon razlikuje apsolutnu i relativnu zastaru kaznenog progona, a napustio ju je kod zastare izvršenja kazne. Nedavno su iz svog Kaznenog zakona ovo razlikovanje izbacili i Slovenci. Mirovanje zastare za kaznena djela počinjena na štetu djece i maloljetnika treba ograničiti na kaznena djela kod kojih za to stvarno postoji potreba (npr. odgovarajuća seksualna kaznena djela i kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži). Prilikom izmjena odredbi o zastari potrebno je urediti sporno pitanje u sudskoj praksi teče li zastara za vrijeme izvršenja kazne. Naime, apsurdna je situacija u kojoj netko započne izdržavati kaznu pa ga se ubrzo potom pušta na slobodu jer je nastupila zastara izvršenja kazne.

U posebnom dijelu, između ostalog, treba razmotriti komparativna rješenja kod kaznenih djela protiv časti i ugleda, osobito ona u njemačkom, austrijskom i švicarskom kaznenom zakonodavstvu, te ispitati postoji li adekvatna kaznenopravna zaštita časti i ugleda kroz postojeća kaznena djela, kojima se inkriminira kleveta i uvreda. Nadalje potrebno je razmotriti komparativna rješenja

kod inkriminiranja seksualnih delikata, kaznenopravne zaštite djece, gospodarskog kriminaliteta i dr.

4. USKLAĐIVANJE KAZNENOG ZAKONA S DRUGIM PROPISIMA RH

4.1. Usklađivanje Kaznenog zakona i novog Zakona o kaznenom postupku

Republika Hrvatska je prošle godine donijela novi Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09) i sukladno novim odredbama tog zakona potrebne su i stanovite promjene u Kaznenom zakonu. Primjerice, treba voditi računa o novom položaju žrtve, koja je definirana u članku 202. stavku 10. kao osoba koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda.

Također, Kazneni zakon treba poduprijeti primjenu novih odredba o nagodbi državnog odvjetnika i okrivljenika na način da se u slučajevima sporazuma o kazni mogu dodatno sniziti granice o ublažavanju kazne.

Nadalje, iz relevantnih odredba Zakona o kaznenom postupku za fizičke i pravne osobe proizlazi obveza prijavljivanja kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti. Međutim, postojeće zakonsko rješenje iz članaka 299. i 300. KZ-a ograničava kažnjivost samo na neprijavljanje najtežih kaznenih djela. Stoga je potrebno proširiti zonu kažnjivosti na neprijavljanje svih kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti (bez obzira na to je li riječ o neprijavljanju pripremanja ili neprijavljanju počinjenog kaznenog djela) radi potpunog usklađivanja materijalnog (supstancijalnog) i procesnog kaznenog zakonodavstva.

4.2. Preispitivanje odnosa Kaznenog zakona i sporednog kaznenog zakonodavstva

U hrvatskom sporednom kaznenom zakonodavstvu regulacija pravnih posljedica osude otela se kontroli i stoga će biti potrebno donijeti novi Zakon o rehabilitaciji i kaznenoj evidenciji.

Nadalje, odredbe o pomilovanju su suvišne u Kaznenom zakonu jer su one već regulirane Zakonom o pomilovanju. Također, amnestija je već regulirana člankom 80. Ustava gdje je propisano da Hrvatski sabor daje amnestiju za kaznena djela, stoga zakonodavac po načelu *lex posterior derogat legi priori* može bez ikakvih smetnji donijeti zakon kojim se amnestija određuje neovisno o pretpostavkama iz KZ-a.

Protjerivanje stranca iz zemlje je suvišna sigurnosna mjera s obzirom na to da kod nas tu materiju već uređuje *Zakon o strancima* koji je u člancima 90. i 91. st. 2. uređuje drukčije nego Kazneni zakon pa su sada u djelomičnoj koliziji.

Pretpostavke i sadržaj uvjetnog otpusta treba propisati Kaznenim zakonom, a način njegova izvršenja Zakonom o izvršenju kazne zatvora odnosno Zakonom o probaciji.

U Kazneni zakon treba uključiti i kaznena djela protiv tržišta kapitala koja su sada – iz nejasnih razloga – uređena posebnim Zakonom o kaznenim djelima protiv tržišta kapitala, odvojenim čak i od Zakona o tržištu kapitala s kojim čini cjelinu.

U poredbenim europskim zakonodavstvima odredbe o kaznenim djelima protiv oružanih snaga najčešće se nalaze u sporednom kaznenom zakonodavstvu pa bi u tom smislu valjalo razmotriti premještanje glave XXVI. Kaznenog zakona u jedan takav zakon (npr. Zakon o obrani) ili više njih koji se odnose na obranu.

4.3. Usklađivanje kaznenog i prekršajnog zakonodavstva

Ne temelju presude Europskog suda za ljudska prava *Maresti protiv Hrvatske* od 23.7.2009., uočava se nužnost velikih promjena u odnosu hrvatskog kaznenog i prekršajnog zakonodavstva: u paragrafu 65. ove presude navodi se da čak ni uračunavanje četrdeset dana kazne zatvora koju je izrekao prekršajni sud u kaznu zatvora od godinu dana koju je izrekao općinski sud ne mijenja činjenicu da je podnositelju zahtjeva dva puta suđeno za isto djelo. Stoga bi trebalo preispitati sva mjesta gdje postoji dvostruko inkriminiranje nekog ponašanja kao prekršaja i kaznenog djela i učiniti preciznije razgraničenje između toga dvoga te tako izbjeći mogućnost da se okrivljeniku dva puta sudi za istu stvar s obzirom na to da je riječ o djelu opisanom i kao prekršaj i kao kazneno djelo. Preciznije razgraničenje između prekršaja i kaznenog djela potrebno je učiniti kod čitavog niza kaznenih djela: npr. kod kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji nije jasno u čemu je razlika u odnosu na pojedine oblike nasilja navedenih u prekršajnim odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji ili pak kod odavanje liječničke tajne nema jasnog razlikovanje između kaznenog djela i prekršaja kod tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede, nasilničkog ponašanja, podvođenja, sudjelovanja u grupi koja sprječava ili napada službenu osobu nema jasnog razlikovanja u odnosu na pojedine inkriminacije iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira kao što su, između ostalog, naročito drsko ponašanje, dopuštanje i omogućivanje prostitucije, tuča, neudaljavanje iz skupine koju je ovlaštena službena osoba pozvala da se razide i sl. Također je potrebno

preispitati odnos prekršaja propisanih Zakonom o suzbijanju diskriminacije s kaznenim djelima.

Nadalje treba razmotriti potrebu uvođenja pojedinih prekršaja u kriminalnu zonu (npr. vožnja u teško pijanom stanju ili namjerna vožnja autocestom u zabranjenom smjeru mogla bi se proglasiti kaznenim djelom i kad ostane na razini apstraktnog ugrožavanja) te potrebu dekriminalizacije i prebacivanja nekih kaznenih djela u prekršajnu zonu (npr. kazneno djelo nadripisarstva, koje se sastoji u neovlaštenom pružanju pravne pomoći, a koje ne nalazimo u suvremenom poredbenom kaznenom zakonodavstvu). U tom kontekstu posebnu pažnju valja posvetiti kaznenom djelu zlouporabe opojnih droga budući da ono čini 15% svih osuda. Valja razmotriti optimalan način inkriminiranja posjedovanja droge (čl. 173. st. 1.) koje čini čak 10% ukupnog broja osuđujućih presuda u 2008. godini. Naš KZ od svih je razmatranih zakona najpunitivniji glede kažnjavanja posjedovanja droge za osobnu upotrebu. KZRH predviđa za ovo kazneno djelo novčanu kaznu ili kaznu zatvora do jedne godine. U EU zadnjih godina prevladava trend ka dekriminalizaciji posjedovanja i proizvodnje droge za osobnu upotrebu. U Španjolskoj, Portugalu, Italiji, Belgiji, Luksemburgu i Sloveniji posjedovanje droge za osobne potrebe nije kazneno djelo. U Irskoj se ne kažnjava za posjedovanje kanabisa za osobnu upotrebu ako je osoba uhvaćena prvi ili drugi put. U Austriji državni odvjetnik može odustati od progona za posjedovanje malih količina kanabisa za osobne potrebe. U Nizozemskoj je formalno posjedovanje droge za osobnu upotrebu kazneno djelo, ali se tolerira prema uputama izdanim državnim odvjetnicima ako se ne radi o maloljetniku, nema reklamiranja, nisu teške droge u pitanju i radi se o količini do 5 grama U Njemačkoj je Ustavni sud 1994. godine donio odluku da državni odvjetnik može odustati od progona ako se radi o povremenom osobnom uživanju droge, ako je kod osobe pronađena mala količina droge i kad nema opasnosti za druge. U Danskoj postoji uputa zakonodavca još iz 1971. godine koja kaže da namjera zakonodavca nije bila inkriminirati korištenje i posjedovanje droge za osobne potrebe. U Francuskoj je 1999. godine donesena direktiva da se prioritet kod posjedovanja droge za osobne potrebe treba dati tretmanu, a ne kažnjavanju. I kod nas bi valjalo razmisliti o blažem ili drugačijem kažnjavanju posjedovanja i proizvodnje droge za osobne potrebe od one s ciljem stavljanja te droge u promet. S tim u vezi treba razmotriti mogućnost davanju širih ovlasti državnom odvjetništvu za nepokretanje postupka za djela posjedovanja malih količina droge, proširivanju mogućnosti izricanja rada za opće dobro kao izravne zamjene za novčanu kaznu ili kaznu zatvora kod navedenog kaznenog djela odnosno o mogućnosti razlikovanja sankcija kod tog kaznenog djela ovisno o pojedinim tipovima droga ili pak o premještanju posjedovanja droge u malim količinama u sferu prekršaja. Treba razmotriti vezanje kažnjavanja posjedovanja droge za osobnu uporabu uz institut probacije.

4.4. Usklađivanje terminologije i opisa bića kaznenih djela s izmjenama u drugim zakonima

Imajući na umu izmjene u drugim zakonima, potrebno je uskladiti terminologiju i opise bića kaznenih djela, osobito kod tzv. blanketnih kaznenih djela. Tako je, primjerice, potrebno uskladiti odredbe o kaznenom djelu samovoljnog liječenja s promjenama primarnog zakonodavstva u području pružanja medicinskih usluga i zaštite prava pacijenata. Kazneni zakon ne prati u dovoljnoj mjeri ni izmjene u obiteljskom zakonodavstvu pa, na primjer, treba izjednačiti tretman bračnih i izvanbračnih drugova kod pojedinih kaznenih djela. Isto tako, u tom je smislu potrebno uskladiti i pojedine zakonske definicije – primjerice definicija članova obitelji u Kaznenom zakonu uža je od one predviđene Zakonom o zaštiti osoba od nasilja u obitelji.

5. POTREBA OTKLANJANJA ZAKONSKIH NEUSKLAĐENOSTI I PROTURJEČNOSTI TE BRISANJE DEKLARATORNIH I DIDAKTIČKIH ODREDABA

Zbog brojnosti izmjena Kaznenog zakona u proteklih deset godina (NN 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07. i 152/08.), a bez jasno definirane strategije, u Kaznenom zakonu se nakupio niz odredbi koje su neusklađene na način da se preklapaju ili su čak proturječne. To dovodi do ozbiljnih problema u sudskoj praksi. Tipični primjeri takvih odredbi na koje je Republika Hrvatska posebno upozorena od Europske komisije su članci 106. (povreda ravnopravnosti građana) i 174. (rasna i druga diskriminacija) te članci 224.b (prijevara na štetu Europskih zajednica) i 298. (izbjegavanje carinskog nadzora) važećeg Kaznenog zakona.

Neke od odredaba u postojećem zakonskom tekstu su deklaratorne prirode i stoga bez praktičnog značenja pa ih treba izbaciti kako ne bi nepotrebno opterećivale zakonski tekst.

6. POBOLJŠANJE NAZIVA TE SISTEMATIZACIJE GLAVA I ODREDABA OPĆEG I POSEBNOG DIJELA KZ-A

Postojeći raspored članaka u Kaznenom zakonu potrebno je izmijeniti iz više razloga. Pravilan raspored članaka osobito je važan pri tumačenju zakona, jer se svaka pojedina odredba ne tumači sama za sebe, već u kontekstu u kojem se nalazi.

Sadašnja razdvojenost glave III. i IV. (Kazneno djelo i Krivnja) nije opravdana, jer sugerira da krivnja nije element kaznenog djela, što je pogrešno. Ta

podjela proizlazi iz bivšeg jugoslavenskog zakonodavstva, koje je razdvajalo kazneno djelo i kaznenu odgovornost, a tu podjelu ne nalazimo u suvremenim europskim zakonodavstvima.

U postojećem tekstu Kaznenog zakona nije pravilno riješen ni smještaj odredaba o zastari kaznenog progona i izvršenja sankcija, jer se ovdje ne radi o pitanju primjene kaznenog zakonodavstva. Naime, neovisno o tome je li nastupila zastara ili nije, kazneno zakonodavstvo se primjenjuje – samo što je u slučaju zastare nastupila nemogućnost kaznenog progona odnosno izvršenja kazne. Stoga bi trebalo odredbe o zastari po uzoru na europske kaznene zakone smjestiti na kraj općeg dijela.

Kako uvjetna osuda u svojoj biti nije posebna kaznenopravna sankcija, već modifikacija kazne, koja u sebi nosi i karakteristike opomene počinitelju, čini se izlišnim da tzv. mjere upozorenja (glava VI.) budu posebna skupina kaznenopravnih sankcija. Odredbe o uvjetnoj osudi treba objediniti s odredbama o uvjetnom otpustu. To je praksa većine suvremenih kaznenih zakona.

Značajne strukturalne intervencije potrebne su i u posebnom dijelu, osobito u pogledu glave XIII. (Kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom). Kriterij uvrštavanja kaznenih djela u ovu glavu formalne je naravi – mora se raditi o vrijednosti koja je zaštićena međunarodnim pravom. Stoga su u ovoj glavi sabrana vrlo raznovrsna kaznena djela te je ona po svom sastavu posve heterogena. Takvoj koncepciji glave XIII. upućuju se kritike zbog njezine nepreglednosti, zbog interferencije zakonskih opisa ove i drugih glava u Zakonu, zbog nejasnog kriterija po kojem su neka međunarodna kaznena djela izostavljena u ovoj glavi, npr. krivotvorenje novca (čl. 274.), vrijednosnih papira (275.), prikrivanje protuzakonito dobivenog novca (279.) te oštećenje, uništenje i nedozvoljen izvoz kulturnog ili prirodnog dobra (čl. 325.), i uvrštena u neke druge glave. Budući da su vrijednosti zaštićene međunarodnim pravom vrlo heterogene, a i sve veći broj vrijednosti štiti se međunarodnim kaznenim pravom, više nema smisla sva ta kaznena djela svrstati u jednu jedinstvenu glavu. Predlaže se da se ova glava preime – i da se u njoj zadrže samo tzv. prava kaznena djela protiv međunarodnog prava: kaznena djela usmjerena na zaštitu temeljnih ljudskih prava, kazneno djelo protiv mira te kaznena djela povrede međunarodnog ratnog i humanitarnog prava. Ostala kaznena djela treba razvrstati u druge glave ovisno o tome koja se pravna dobra njima štite.

Izvjесne strukturalne izmjene potrebne su i u glavi XIV. (Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa). Sva kaznena djela kojima je temeljna svrha zaštita spolne slobode nisu smještena u jednu glavu Zakona (npr. kazneno djelo međunarodne prostitucije, rodoskrnuće i dr.) pa bi ih trebalo smjestiti u jednu glavu Zakona kako bi se izbjegla preklapanja između pojedinih kaznenih djela te nelogičnosti u visini propisanih kazni. Tako bi kazneno djelo međunarodne prostitucije iz glave kaznenih djela pro-

tiv međunarodnog prava trebalo prebaciti u glavu u kojoj su regulirana ostala kaznena djela seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja i valjalo bi dovesti u sklad kazneno djelo podvođenja i međunarodne prostitucije.

Treba razmotriti svaku pojedinu glavu posebnog djela i vidjeti treba li po koje kazneno djelo premjestiti u drugu glavu (primjerice valjalo bi izmjestiti kazneno djelo sklapanja nedozvoljenog braka iz glave kaznenih djela protiv obitelji u glavu kaznenih djela protiv službene dužnosti).

Povrh toga treba razmotriti nazive pojedinih glava i kaznenih djela. Tako je, primjerice, karakteriziranje spolnih delikata kao kaznenih djela protiv ćudoređa u samom naslovu glave XIV. KZ - Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa zastarjelo. Stoga bi iz naslova te glave trebalo brisati "spolno ćudoređe" te spolne delikte nazvati "kaznenim djelima protiv spolne slobode i spolnog samoodređenja" ili nešto slično tome.

7. POBOLJŠANJE KAZNENOPRAVNOG POLOŽAJA ŽRTVE

Članak 202. stavak 10. novog Zakona o kaznenom postupku definira žrtvu kao osobu koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda. U međunarodnim dokumentima i stranim zakonodavstvima sve se veća pažnja posvećuje zaštiti žrtve u kaznenom postupku, ali i u materijalnom kaznenom pravu. Novi Zakon o kaznenom postupku u tom je smislu napravio značajan iskorak koji valja slijediti i u Kaznenom zakonu.

Slijedom toga treba razmotriti poboljšanje položaja žrtve u okviru materijalnog kaznenog prava, i to, primjerice, olakšavanjem ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, predviđanjem privilegiranih oblika kaznenih djela u slučaju da ga čini žrtva pod određenim okolnostima, uključivanjem vrednovanja odnosa počinitelja prema žrtvi pri odmjeravanju kazne, kao i pri određivanju posebnih obveza u uvjetnoj osudi i uvjetnom otpustu i dr.

Zbog važnosti osiguranja tajnosti postupka u svim slučajevima u kojima je riječ o djeci i/ili maloljetnim osobama, dosadašnje zakonsko rješenje iz članka 305. stavka 2., kojim se osigurava tajnost postupka i zaštita identiteta isključivo maloljetne osobe protiv koje se vodi kazneni postupak, ne osigurava potpunu zaštitu i potrebno ga je nadopuniti kako bi se osigurala zaštita djece i maloljetnih osoba koje su žrtve kaznenog djela ili se javljaju kao svjedoci u sudskim postupcima.

8. UNAPREĐENJE I POVEĆANJE UČINKOVITOSTI SUSTAVA KAZNENOPRAVNIH SANKCIJA

8.1. Opće napomene

Republika Hrvatska u više je navrata bila upozorena od *Europskog odbora za prevenciju od mučenja i nečovječnog postupanja ili kazne* (CPT), a posljednji put u izvješću CPT-a od 9. listopada 2008., o prenapučenosti hrvatskih zatvora i kaznionica te se od Hrvatske zahtijeva da osigura prostorne kapacitete u zatvorima koji će omogućivati najmanje 4 m² prostora po zatvoreniku.

Prema podacima Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa, ukupni kapacitet zatvora i kaznionica u Republici Hrvatskoj iznosi 3.351 mjesto, a na dan 16.11.2008. u njima se nalazilo 4.998 osoba, što znači da ukupan postotak popunjenosti iznosi 149,15%.

Prema podacima *Državnog zavoda za statistiku* za razdoblje od 1999. do 2008., statistički podaci o osuđenim punoljetnim osobama prema izrečenim sankcijama iznose kako slijedi u tablici:

DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
UKUPNO	16.206	16.466	16.508	19.040	22.939	23.851	21.731	24.216	24.442	24.168
BEZUVJETNI ZATVOR	12,8%	13,0%	12,3%	11,7%	11,0%	11,4%	14,3%	15,5%	17,1%	18,1%
više od 5 godina	0,9%	0,9%	0,8%	0,6%	0,4%	0,4%	0,5%	0,6%	0,6%	0,5%
2-5 godina	1,1%	1,3%	1,2%	1,3%	1,1%	1,3%	1,5%	1,6%	1,8%	2,2%
1-2 godine	1,6%	2,15	1,7%	2,0%	1,8%	2,0%	2,6%	2,7%	2,9%	3,1%
6-12 mjeseci	3,5%	3,4%	3,5%	3,4%	3,2%	3,4%	4,3%	4,8%	5,1%	5,6%
do 6 mjeseci	5,7%	5,1%	5,2%	4,6%	4,5%	4,3%	5,4%	5,8%	6,7%	6,7%
BEZUVJETNA NOVČANA KAZNA	13,0%	16,5%	17,5%	19,6%	16,8%	14,6%	14,0%	11,6%	10,4%	8,9%
UVJETNO OSUĐENE	70,8%	66,8%	65,5%	63,5%	67,5%	69,4%	68,2%	70,0%	69,8%	70,6%
Zatvor	69,8%	65,5%	64,5%	62,3%	66,5%	68,7%	67,8%	69,5%	69,1%	70,0%
Novčana kazna	1,0%	1,3%	1,1%	1,2%	1,0%	0,7%	0,4%	0,5%	0,7%	0,6%
OSLOBOĐENE OD KAZNE	0,4%	0,4%	0,8%	0,3%	0,2%	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%
SUDSKA OPOMENA	1,9%	2,1%	2,7%	2,9%	2,6%	2,7%	2,1%	1,7%	1,4%	1,2%
ODGOJNE MJERE	1,0%	1,1%	1,4%	1,6%	1,2%	1,0%	0,6%	0,4%	0,6%	0,6%
MALOLJETNIČKI ZATVOR	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
PRIDRŽAJ MALOLJETNIČKOG ZATVORA	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,2%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,3%

Posebno zabrinjava da se preko trećine svih izrečenih kazni zatvora odnosi na kratkotrajne kazne zatvora u trajanju do 6 mjeseci čije bi izricanje trebalo u najvećoj mogućoj mjeri izbjegavati jer imaju previše negativnih posljedica za počinitelje. Osim problema kratkotrajnih kazni zatvora, u praksi se uočava i problem s novčanim kaznama te uvjetnom osudom. Zabrinjava konstantno smanjivanje izricanja novčanih kazni pa se tako u odnosu prema 2002. godini udio novčanih kazni u ukupno izrečenim kaznama 2007. i 2008. godine smanjio gotovo tri puta. Kao glavni razlog tom smanjenju navode se teškoće vezane oko naplate novčane kazne zbog čega osuđenici često završavaju u supletornim zatvorima pa novčana kazna gubi svoj smisao. Prema priloženim podacima Državnog zavoda za statistiku, u razdoblju od 1999. do 2008. uvjetna osuda izricala se u oko 70% svih osuđujućih presuda pa je to najčešće primjenjivana sankcija. Neprimjereno je da se najveći broj uvjetnih osuda izriče i provodi bez određivanja bilo kakvih posebnih obveza osuđeniku, čime se ne otklanja ni opasnost da će ponovo počiniti kazneno djelo, a ne ostvaruje se ni svrha kažnjavanja jer ju osuđenici doživljavaju gotovo jednako kao oslobođajuću presudu. Sudske opomene izriču se u neznatnom postotku, čime i sudska praksa pokazuje da je sudska opomena zbog svoje blagosti neprimjerena sankcija počiniteljima kaznenih djela. Sve to ukazuje na potrebu značajnijih intervencija u sustav sankcija kako je postavljen važećim Kaznenim zakonom. Posebnu pažnju valja posvetiti učinkovitijem uređenju kazne zatvora, i to posebice smanjenju mogućnosti izricanja kratkotrajnih kazni zatvora, pronalaženju odgovarajućeg tretmana osoba koje opetovano čine najteža kaznena djela (u stjecaju ili kao recidivisti), reformi mjera upozorenja s posebnim naglaskom na uvjetnoj osudi, reformi uvjetnog otpusta i njegovu dovođenju u vezu s uvjetnom osudom, dosljednom uvođenju sustava dnevnih iznosa kod novčane kazne, jačanju uloge i širenju mogućnosti izricanja alternativnih sankcija, posebice primjene rada za opće dobro, te širenju kataloga i uvođenju mogućnosti izricanja posebnih obveza izvan okvira uvjetne osude kao i boljem uređenju sigurnosnih mjera s posebnim naglaskom na poboljšanju tzv. terapijskih mjera.

8.2. Djelotvornije uređenje kazne zatvora

i) Potreba smanjenja mogućnosti izricanja kratkotrajnih kazni zatvora

Iz priloženih podataka Državnog zavoda za statistiku o osuđenim punoljetnim osobama u razdoblju od 1999. do 2008. vidljivo je da su među izrečenim bezuvjetnim zatvorskim kaznama najzastupljenije zatvorske kazne u trajanju do 6 mjeseci. Republika Hrvatska je upozorena od Vijeća Europe i Europske unije o prenapučenosti zatvora i kaznionica. Osim toga, prema mišljenju stručnjaka, kratkotrajne kazne zatvora ne daju pozitivne rezultate, već, na-

protiv, imaju više negativnih učinaka (npr. gubitak zaposlenja, stigmatizacija osuđenika, loše društvo u zatvoru i dr.). Tako se i u novom Zakonu o kaznenom postupku nastojala smanjiti primjena mjere istražnog zatvora (prije pritvora), poboljšati sustav izricanja mjera opreza kao i istražnog zatvora u domu (kućnog pritvora) te najstrožu mjeru osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, koja predstavlja lišenje slobode prije izricanja presude, sve sti na one slučajeve kada je ona doista prijeko potrebna i zakonski utemeljena. U tom smjeru su i odredbe o tome da se pri svakom određivanju istražnog zatvora uz ostale razloge obvezatno obrazlože razlozi zbog kojih sud smatra da se svrha istražnog zatvora ne može ostvariti drugom blažom mjerom.

U istom smjeru treba ići i u novim odredbama Kaznenog zakona kako bi se izricanje kratkotrajnih kazni zatvora svelo na minimum (samo kad je nužno) te poticati primjenu alternativnih sankcija – poglavito rada za opće dobro te različitih posebnih obveza u okviru uvjetne osude. Kao uzor mogu poslužiti rješenja njemačkog, austrijskog i švicarskog Kaznenog zakona u kojima se kraće zatvorske kazne definiraju kao iznimka, a sud mora posebno obrazložiti zašto se odlučio za tu kaznu, a ne za neku od ponuđenih alternativa.

ii) Potreba odgovarajućeg tretmana osoba koje opetovano čine najteža kaznena djela

Kazneni zakon kroz postojeći sustav kazni i sigurnosnih mjera ne uspijeva dati kriminološki opravdanu i pravednu reakciju kada su počinjeni najteži oblici teških kaznenih djela u stjecaju ili u povratu. U presudi *Tomašić protiv Hrvatske* od 15.1.2009. u paragrafu 42. govori se o manjkavosti domaćeg sustava zaštite života ljudi od postupaka opasnih kriminalaca koji su kao takvi utvrđeni od mjerodavnih vlasti Republike Hrvatske i postupanja prema takvim pojedincima, uključujući i pravni okvir u kojemu nadležne vlasti trebaju djelovati i predviđene mehanizme. Novi Kazneni zakon treba ponuditi odgovarajuća rješenja za sankcioniranje i tretman osoba koja opetovano čine najteža kaznena djela.

iii) Reforma uvjetnog otpusta i njegovo dovođenje u vezu s uvjetnom osudom

Odredbe o uvjetnom otpustu zbog svoje bi sličnosti s uvjetnom osudom trebalo strukturirati slično odredbama o uvjetnoj osudi. To je praksa najvećeg broja razmatranih stranih kaznenih zakona. Shodno tome, iste obveze koje se mogu izreći uvjetno osuđenima treba moći izricati i osobama na uvjetnom otpustu, čime bi trebalo derogirati pojedine odredbe Zakona o izvršavanju

kazne zatvora, te treba pobliže propisati opoziv uvjetnog otpusta, i to kako zbog počinjenja novog djela tako i zbog neispunjenja posebnih obveza. Potrebno je razmotriti i koje bi tijelo bilo najprikladnije za odlučivanje o uvjetnom otpustu.

8.3. Reforma mjera upozorenja s posebnim naglaskom na uvjetnu osudu

Budući da uvjetna osuda nije posebna kaznenopravna sankcija, već modifikacija kazne, koja u sebi nosi i karakteristike opomene počinitelju, to je izlišna glava VI. koja govori o tzv. mjerama upozorenja. Uvjetnu osudu valja uklopiti u odredbe o kaznama. Valja razmotriti i mogućnost brisanja sudske opomene s obzirom na to da je zbog svoje blagosti neprimjerena sankcija počiniteljima kaznenih djela i zapravo je kao kaznenopravnu sankciju iznimno rijetko nalazimo u drugim pravnim sustavima, a i u praksi hrvatskih sudova.

Potrebno je uvesti širi katalog posebnih obveza uz uvjetnu osudu. Najvažnije obveze koje bi trebalo uvesti jesu: napuštanje doma na određeno vrijeme (ako je riječ o djelima obiteljskog nasilja); obveza nošenja uređaja za elektronički nadzor (djelomično ograničenje slobode kretanja); zabrana nošenja i posjedovanja oružja i drugih predmeta koji bi mogli navesti na počinjenje kaznenog djela (npr. automobila kod izazivanja prometnih nesreća i nakon oduzete vozačke dozvole). Potrebno je unijeti i generalnu klauzulu prema kojoj će sud sam moći izabrati i neku obvezu izvan kataloga koju smatra primjerenom s obzirom na počinjeno kazneno djelo. Kod nekih od tih obveza (one koje imaju terapijski karakter) za njihovo izricanje trebalo bi predvidjeti dobivanje pristanka osuđenika. Veći dio tih obveza morao bi se moći izreći uvjetno osuđenima neovisno o postojanju ili nepostojanju zaštitnog nadzora. S tim u vezi valja razmotriti i ukidanje formalnog razlikovanja između obične uvjetne osude i osude sa zaštitnim nadzorom.

Promjene sustava uvjetne osude nužne su zbog omogućivanja provedbi rješenja predviđenih Zakonom o probaciji. U okviru tog zakona predviđena su sredstva za primjenu tih rješenja, kao i za edukaciju kadrova potrebnih za njihovu primjenu. U tom smislu izmjene KZ-a koje se odnose na uvjetnu osudu i alternativne sankcije neće zahtijevati značajnija dodatna sredstva od onih koja su već predviđena za primjenu Zakona o probaciji.

8.4. Dosljedno uvođenje sustava dnevnih iznosa kod novčane kazne

Suvremeno kazneno pravo nastoji ograničiti primjenu kratkotrajnih kazni zatvora posezanjem za alternativama ili supstitutima kazne zatvora, među koji-

ma vrlo važno mjesto svakako ima novčana kazna. Novčana kazna se prema važećem Zakonu izriče u dnevnim dohocima osobe prema kojoj se primjenjuje. Međutim, Kazneni zakon nije propisao pobliže kako će sud utvrđivati visinu dnevnog dohotka pa sudovi rijetko utvrđuju počiniteljev dohodak, a kad to čine, uglavnom se ograničavaju samo na utvrđivanje mjesečne plaće ili mirovine počinitelja kaznenog djela i zanemaruju druge prihode. Kad počinitelj kaznenog djela ne ostvaruje nikakav dohodak ili bi utvrđivanje njegova dohotka znatno produljilo trajanje kaznenog postupka, kao dnevni dohodak počinitelja smatra se prosječni dnevni dohodak u Republici Hrvatskoj, a taj podatak objavljuje Vrhovni sud Republike Hrvatske svaka tri mjeseca na temelju službenih podataka Državnog zavoda za statistiku.

Uzimanje u obzir prosječnog dnevnog dohotka nije primjena, nego negacija sustava dani-novčana kazna jer se primjenom prosječnog dnevnog dohotka onemogućava određivanje visine novčane kazne prema imovinskim prilikama konkretnog počinitelja, što je smisao sustava dani-novčana kazna. Ta odredba je neuspjela jer počinitelja koji ne ostvaruje nikakav dohodak stavlja u teži položaj od onoga koji ostvaruje ispodprosječni dohodak, a pogoduje imućne počinitelje. Treba imati na umu i to da je sudska praksa od prosječnog dnevnog dohotka, koji bi trebao biti iznimka, napravila pravilo.

Stoga je potrebno razmotriti mogućnost zamjene pojma dnevnog dohotka pojmom dnevni iznos, jer dnevni iznos ne predstavlja samo dohodak, nego podrazumijeva i počiniteljeve nužne troškove, te je potrebno razmotriti mogućnost uzimanja u obzir cjelokupne imovine počinitelja prilikom utvrđivanja dnevnog iznosa. Povrh toga bilo bi dobro slijediti praksu drugih europskih zemalja koje daju sucima ovlast odrediti visinu dnevnog iznosa temeljem slobodne procjene kad ga nije moguće precizno utvrditi.

S obzirom na velik broj supletornih zatvorskih kazni, potrebno je po uzoru na Prekršajni zakon razmotriti mogućnost da se u slučaju neplaćanja novčana kazna u svim slučajevima prisilno naplaćuje preko Porezne uprave Ministarstva financija, a tek ako se na taj način naplata ne može ostvariti, zamjenjuje se radom za opće dobro na slobodi, i ako se rad ne izvrši, kaznom zatvora. Naime, zamjena novčane kazne kaznom zatvora bez prethodnog pokušaja prisilne naplate (kao u postojećem članku 52. stavku 2. KZ-a) u suprotnosti je s funkcijom novčane kazne kao supstituta za kaznu zatvora.

8.5. Jačanje uloge i širenje mogućnosti izricanja alternativnih sankcija

U Republici Hrvatskoj u tijeku je uvođenje modernog probacijskog sustava. Sukladno tome, uz moderniziranje uvjetne osude i uvjetnog otpusta valja unaprijediti i odredbe vezane uz rad za opće dobro te uvesti veći asortiman

alternativnih sankcija (npr. kućni zatvor i dr.). Alternativne sankcije su trend europskih zemalja koje daju pozitivne rezultate pa i Republika Hrvatska treba držati korak s njima.

i) Širenje primjene rada za opće dobro

Rad za opće dobro na slobodi nije dovoljno zastupljen u sudskoj praksi. On je glavna alternativa novčanoj kazni, kratkotrajnim kaznama zatvora te uvjetnoj osudi i sudskoj opomeni, koje se često pokazuju neučinkovitima, premda imaju vrlo široku primjenu. Stoga bi trebalo omogućiti izricanje rada za opće dobro kao samostalne sankcije ili proširiti broj kaznenih djela za koja se može izreći kao izravna zamjena za novčanu kaznu ili kaznu zatvora.

ii) Širenje kataloga i uvođenje mogućnosti izricanja posebnih obveza izvan uvjetne osude

Postojeći katalog posebnih obveza potrebno je proširiti kako bi novi probacijski sustav koji Republika Hrvatska uvodi bio uspješan. Mnoge od tih obveza imaju sigurnosni karakter pa treba preispitati mogućnost da se one određuju i izvan okvira uvjetne osude (i uvjetnog otpusta), osobito uz novčanu kaznu, rad za opće dobro te kao samostalne mjere po izvršenju kazne zatvora. Valja razmotriti i mogućnost uvođenja izricanja nekih posebnih obveza uz pojedina kaznena djela. Primjerice, kod kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži bilo bi dobro omogućiti izricanje određenih zakonom utvrđenih obiteljskih obveza, npr. isplate dospelih obveza i buduće uredno ispunjavanje dužnosti uzdržavanja, obvezu da u slučaju otmice počinitelj u određenom roku preda dijete i slično.

8.6. Poboljšanje uređenja sigurnosnih mjera s posebnim naglaskom na tzv. terapijskim mjerama

Izricanje sigurnosnih mjera treba vezati uz načelo razmjernosti.

Sigurnosnu mjeru obveznog psihijatrijskog liječenja treba preciznije regulirati tako da se propišu kaznena djela za koja ju je moguće izreći, da se ograniči njena primjena na bitno smanjeno ubrojive počinitelje, da se propiše kako je njeno izricanje obvezatno kad se steknu uvjeti za to. Kaznenim zakonom treba što je moguće fleksibilnije propisati i mjesto gdje se mjera može provoditi kako bi se ostavilo sudovima da odrede mjesto koje je u danom trenutku za danu osobu najprikladnije.

Kod mjere obveznog liječenja od ovisnosti treba izričito navesti da je mjeru moguće izreći zbog bilo kakve vrste ovisnosti, a ne samo ovisnosti o alkoholu ili drogama (tako švicarski KZ u čl. 60. st. 1.). Njeno izricanje treba vezati uz opasnost od počinjenja težeg kaznenog djela (tako njemački - čl. 64. i austrijski zakon - čl. 22. st. 2.). Mjeru ne treba provoditi ako je bezizgledna (naročito ako se ne temelji na dobrovoljnosti). To se temelji na iskustvu da ako ne postoji volja na strani osuđenika za liječenjem i ako prognoze primjene mjere nisu pozitivne, nema je smisla ni izricati. Mjesto gdje se mjera može provoditi mora biti postavljeno fleksibilno kako bi se mjera mogla u najvećoj mogućoj mjeri individualizirati.

Oduzimanje predmeta treba brisati iz popisa sigurnosnih mjera i treba ga tretirati kao posebnu mjeru zajedno s oduzimanjem imovinske koristi jer dominantna svrha te mjere nije identična onoj drugih sigurnosnih mjera. Ona se ne izriče na temelju opasnosti počinitelja, a nerijetko ni na temelju opasnosti predmeta.

Sigurnosnu mjeru protjerivanja stranca treba brisati budući da je vrlo detaljno regulirana administrativnim propisima – Zakonom o strancima.

9. PROMJENE U POSEBNOM DJELU

9.1. Preispitivanje potrebe uvođenja novih inkriminacija ili širenja postojećih

Postojeći Kazneni zakon ne inkriminira neke nove oblike kriminaliteta koje nalazimo sve češće u praksi ili potreba njihova kažnjavanja proizlazi iz međunarodnih dokumenata. Tako zasad nije predviđeno kažnjavanje svih oblika (seksualnog) nasilja koje bi trebalo sankcionirati u skladu s preporukama različitih međunarodnih instrumenata. Primjerice, to se odnosi na seksualno uznemiravanje i nametljivo kontaktiranje (*stalking*), sakaćenje ženskih spolnih organa. Osim toga, u skladu s Europskom konvencijom o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja treba uvesti zasebno kazneno djelo koje bi se odnosilo na sudjelovanje djece u seksualnim predstavama te mamljenje djece za zadovoljenje seksualnih potreba (“*grooming*”). Valja također inkriminirati korištenje seksualnih usluga djece uz plaćanje.

Definiciju kaznenog djela silovanja valja promijeniti tako da odražava da je temeljna vrijednost zaštićena ovim kaznenim djelom autonomija osobe, tj. pravo na samoodređenje. Stoga polje primjene tog kaznenog djela treba proširiti s obzirom na izostanak pristanka (nedobrovoljnost), a ne na upotrebu sile ili prijetnje. Nedobrovoljnost treba postati središnji element kaznenog djela silovanja, dok pružanje otpora treba biti posve irelevantno. Nepostojanje fizičkog otpora, tišina ili podčinjavanje ne impliciraju pristanak.

mora biti slobodan i valjan. Prisutnost određenih okolnosti kao što su primjena sile ili prijetnje, nanošenje ozbiljne štete žrtvi, zloupotreba položaja, nemoć žrtve, strah, prevara i dovođenje u zabludu žrtve trebaju konstituirati presumpciju izostanka pristanka.

U svezi s pornografijom valja razmotriti potrebu uvođenja kaznenog djela proizvodnje i distribucije pornografskog materijala koji prikazuje seksualne odnose sa životinjama, nekrofiliju, seksualno nasilje ili su ponižavajući i uvredljivi (takvo kazneno djelo imaju Švicarska, Latvija, Litva, Norveška, Poljska i neke druge zemlje).

Neka kaznena djela koja nalazimo u nama bliskim europskim zakonodavstvima nedostaju, kao npr. prijevara prigodom sklapanja braka, prisila na sklapanje braka. Neka europska zakonodavstva pak kroz kazneno pravo sankcioniraju pojedine oblike šikaniranja na radnom mjestu (*mobbing*) pa bi uvođenje tog kaznenog djela također trebalo preispitati.

Imajući na umu velik broj prometnih nesreća s teškim posljedicama, u kojima je proteklih godina puno ljudi stradalo, valja preispitati reformu prometnih kaznenih djela. Primjerice, potrebno je razmotriti uvođenje kaznenog djela bezobzirne vožnje, koje nalazimo u mnogim europskim zakonodavstvima, a riječ je o situaciji kada vozač u tako velikoj mjeri prekorači dopuštenu brzinu da se svrha kažnjavanja ne bi mogla ostvariti prekršajnim sankcijama (npr. kad netko vozi 120 km/h u naseljenom mjestu). Takvo bi se djelo, doduše, možda moglo podvesti pod postojeće kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom (članak 263. KZ-a), ali praksa dosad nije išla u tom smjeru.

Postojeće kazneno djelo izigravanja zabrana iz sigurnosnih mjera i pravnih posljedica osude (članak 308. KZ-a) trebalo bi proširiti i na slučajeve nepoštovanja izrečenih mjera opreza. Uz to, s obzirom na to da se izigravanjem zabrana iz sigurnosnih mjera onemogućava ostvarivanje svrhe zbog koje je odnosna kaznenopravna sankcija izrečena, postojeći katalog sigurnosnih mjera čije izbjegavanje implicira kaznenu odgovornost (zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom) potrebno je proširiti i na zaštitne mjere izrečene za prekršaje koji sadržajno odgovaraju navedenim sigurnosnim mjerama kao i eventualno druge zaštitne mjere (npr. zabrana prisustvovanja sportskim natjecanjima).

Nove oblike kriminalne djelatnosti sve više nalazimo u slučajevima krivotvorenja lijekova pa je u okviru Vijeća Europe u tijeku usvajanje konvencije koja će imati cilj suzbijanje krivotvorenja medicinskih proizvoda i sličnih kaznenih djela koja ugrožavaju javno zdravlje, a sukladno tome potrebne su nove inkriminacije i u Kaznenom zakonu.

Kod određenih kaznenih djela potrebno je kažnjivu zonu proširiti i na ranije stadije kaznenog djela. To se prvenstveno odnosi na pitanje kažnjavanja za pokušaj kod nekih kaznenih djela za koja je propisana kazna zatvora do pet go-

dina. Primjerice, potrebno je uvesti kažnjavanje pokušaja oduzimanja djeteta ili maloljetne osobe. U nekim slučajevima i međunarodne obveze zahtijevaju da se predvidi kažnjavanje za pokušaj – kao što je to, na primjer, potrebno u odnosu na kazneno djelo prikrivanja (članak 236. KZ-a) radi usklađivanja s *Konvencijom Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta*.

Također, potrebno je uvesti odgovornost za nehaj kod kaznenih djela koja imaju teške posljedice i kod kojih je primjereno kažnjavati izostanak dužne pažnje (npr. kazneno djelo promjene obiteljskog stanja). S druge strane, u situacijama u kojima ne bi u cijelosti bilo opravdano kažnjavanje za nehaj valjalo bi uvesti ograničeno kažnjavanje za nehaj (npr. u slučaju otklonjive zablude o okolnostima koje isključuju protupravnost kod kaznenog djela silovanja).

Nadalje, valja preispitati i pitanje dobne granice za stupanje u spolni odnos, što bi moglo imati kao posljedicu širenje kažnjivosti kod kaznenog djela spolnog odnošaja s djetetom.

9.2. Preispitivanje postojećih kvalificiranih i privilegiranih oblika kod pojedinih kaznenih djela

Potrebno je preispitati osnovanost postojećih kvalifikatornih okolnosti i potrebu za njihovim reduciranjem kod pojedinih kaznenih djela, a kod nekih je potrebno razmotriti širenje kvalifikatornih okolnosti.

Potrebno je riješiti i nemale dvojbe koje su nastale u teoriji i praksi kod kaznenog djela čedomorstva nakon ukidanja poremećaja izazvanog porođajem kao obilježja tog kaznenog djela, pri čemu treba voditi računa i o tendenciji ukidanja tog kaznenog djela u suvremenom kaznenom pravu (što znači njegova izjednačivanja s ostalim oblicima ubojstava).

9.3. Preispitivanje dekriminalizacije pojedinih kaznenih djela

Valja razmotriti treba li dekriminalizirati pojedina ponašanja. Tako je, primjerice, u modernom kaznenom pravu upitno kazneno djelo sudjelovanja u samoubojstvu pa će trebati ispitati mogućnost njegova ukidanja u cijelosti ili barem njegova nehajnog oblika.

9.4. Otklanjanje nedostataka u opisima kaznenih djela i preklapanja zakonskih opisa pojedinih kaznenih djela

Neka djela su jednostavno pravnotehnički loše oblikovana. Primjerice kod skupine kaznenih djela protiv imovine nalazimo više takvih nedostataka. Kaz-

neni djelo utaje, ograničavajući njezin predmet na stvari, pokazuje se preuskim jer ne obuhvaća i utaju novca na bankovnom računu. S tim u vezi valja istaknuti da je i definicija novca u postojećem zakonu kao “papirnatog ili kovanih sredstva plaćanja” preuska i u suprotnosti sa značenjem bezgotovinskih plaćanja u modernom platnom prometu. Temeljnu reviziju zahtijeva i kazneno djelo prijevare koje je loše formulirano, posebno u dijelu koji se odnosi na tzv. piramidalne igre. Prijevarena na štetu financijskih interesa EU bila je na brzini i loše pripremljena, što je donekle ispravljeno posljednjom novelom, ali i dalje zahtijeva doradu. Zloupotreba osiguranja također je zakonodavni neuspjeh koji je doveo do velikih teškoća u praksi (nemogućnost valjanog razgraničenja od pokušaja prijevare). Razlikovanje iznude i utaje, preuzeto iz starijeg prava, treba napustiti. Kritičku obradu zahtijevaju i kompjuterska (računalna) kaznena djela, kojih opisi nisu uvijek u skladu s načelom *lex certa*.

Jedan broj kaznenih djela djelomično se ili u potpunosti preklapa. Tako je potrebno razmotriti brisanje kaznenog djela oružane pobune (članak 142. KZ) s obzirom na to da je ono u cijelosti obuhvaćeno kaznenim djelom veleizdaje (članak 135. KZ).

Preklapanje je prisutno i u člancima 106. (povreda ravnopravnosti građana) i 174. (rasna i druga diskriminacija). Potrebno je objediniti ta dva članka u jedno kazneno djelo koje će u cijelosti odrediti kriminalno polje diskriminativnih radnji te koje će biti usklađeno s relevantnim međunarodnim dokumentima, koje postojeća dva članka ne zadovoljavaju.

Sličnu situaciju preklapanja nalazimo i kod kaznenog djela međunarodne prostitucije u odnosu na kazneno djelo podvođenja pa je i to svakako potrebno otkloniti na odgovarajući način. Potrebno je razmotriti postoje li i druga preklapanja koja valja razriješiti.

9.5. Preispitivanje raspona sankcija s ciljem da odražavaju težinu kaznenih djela te uspostava dosljednog sustava propisanih kazni

Višestruke izmjene raspona propisanih kazni dovele su do toga da je za neka kaznena djela koja su po svojoj prirodi manje kriminalne količine zapriječena teža kazna nego za neko kazneno djelo koje u sebi sadrži veću kriminalnu količinu. Primjerice, za trgovanje oružjem i eksplozivnim tvarima propisana je kazna zatvora od 3 mjeseca do 3 godine (članak 335. stavak 1. KZ-a), a za trgovanje drogom propisana je kazna zatvora u trajanju od 3 do 15 godina (članak 173. stavak 2. KZ-a). Očit je teški nerazmjer između propisanih kazni kod tih dvaju kaznenih djela pa čak i da postoji razlikovanje u njihovoj kriminalnoj količini.

Također, kod izvanbračnog života s maloljetnom osobom minimum kazne zatvora za teži oblik djela niži je od minimuma kod temeljnog oblika djela.

Kod kršenja obiteljskih obveza nastupanje tjelesne ozljede i smrti tretira se jednako teško s obzirom na predviđenu kaznu. Kod zapuštanja i zlostavljanja djeteta kazna za zlostavljanje djeteta niža je od one predviđene za nasilje u obitelji. U nekim situacijama podvođenja kad je riječ o maloljetnim osobama propisana je viša kazna nego kad je riječ o djeci.

Kod kaznenih djela protiv imovine glavni problem su prenisko propisane kazne. Dok je zakonodavac kod nekih kaznenih djela (npr. seksualnih delikata) značajno pooštravao kazne, kod imovinskih delikata ostajao je kod postojećih, iako su one već predstavljale neopravdano sniženje propisanih kazni u usporedbi s onima iz bivšeg Krivičnog zakona RH.

Pitanje raspona sankcija u nekim će slučajevima biti najbolje riješeno uvođenjem kvalifikatornih (npr. kod oduzimanja djeteta ili nasilja u obitelji) ili privilegirajućih okolnosti (npr. kod oduzimanja djeteta kad dijete oduzima roditelj).

9.6. Osvremenjivanje pojedinih glava i kaznenih djela

Pojedina kaznena djela, pa i čitave glave, treba osvremeniti. Ta je potreba osobito izražena kod gospodarskog kriminaliteta, organiziranog kriminaliteta i korupcije, seksualne delinkvencije, odredaba kojima je posebna funkcija zaštita djece, odredaba koje se odnose na zaštitu okoliša i drugih.

9.6.1. Osvremenjivanje gospodarskih kaznenih djela

Hrvatsko gospodarsko kazneno pravo već dulje vrijeme iziskuje temeljitu reformu. Prije svega, sva kaznena djela gospodarskog kriminaliteta trebalo bi objediniti u jednu glavu. To znači da gospodarskim kaznenim djelima nije mjesto među kaznenim djelima protiv službene dužnosti (glava XXV.) – takvo njihovo svrstavanje u postojećem Kaznenom zakonu relikv je bivšeg pravnog sustava. No i gospodarska kaznena djela smještena u glavu XXI. (Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja) nisu prilagođena postojećem pravnom sustavu izraženom u Zakonu o trgovačkim društvima, ali i drugim aktualnim zakonima: dok su ti zakoni slijedili moderne tendencije u europskom pravu, Kazneni je zakon ostao inertan, prikovan uz stara, prevladana rješenja. Jedno od njih je došlo do izražaja u zadržavanju pojma “odgovorne osobe”, kojim su se nekada htjele obuhvatiti rukovodeće osobe u privrednom poslovanju kao pandan službenim osobama, pa treba razmisliti o ukidanju te kategorije (što su, uostalom, neke države sljednice bivše Jugoslavije već i učinile).

Jedno od mogućih rješenja je uvođenje novog kaznenog djela pod nazivom “zlouporaba povjerenja” po uzoru na zapadnoeuropske kaznene zako-

nike, koje bi na adekvatan način obuhvatilo kaznena djela upravljajućeg sloja u gospodarstvu (menadžmenta). Ono bi, pored radnji opisanih u sadašnjem čl. 227. KZ koje nosi taj naziv, obuhvatilo i radnje koje su sada, na neadekvatan način, sadržane u kaznenim djelima zlouporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju, nesavjesnog gospodarskog poslovanja, sklapanja štetnog ugovora i zlouporabe službenog položaja i ovlasti kada to djelo čini odgovorna osoba. Na taj bi se način otklonile i brojne nedoumice o razgraničenju između navedenih kaznenih djela koje jako opterećuju sudsku praksu. No u tom slučaju valja računati i na nove poteškoće koje će nastati u sudskoj praksi, osobito glede pitanja kako presuditi kaznena djela počinjena prije donošenja novog Kaznenog zakona, što je i bio jedan od razloga zašto je zakonodavac do sada zazirao od radikalnih izmjena, no one se mogu otkloniti odgovarajućom stručnom pripremom državnih odvjetnika i sudaca prije stupanja na snagu novog Kaznenog zakona.

Posebnu pozornost valja posvetiti i kaznenim djelima protiv tržišnog natjecanja, koja se sada gotovo i ne primjenjuju, ali će dobiti na značenju ulaskom RH u Europsku uniju. Ta su kaznena djela u postojeći Kazneni zakon preuzeta iz bivšeg jugoslavenskog zakonodavstva i posve su neusklađena s novim i modernim Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja.

Iz sličnih razloga treba preispitati stečajna te porezna i carinska kaznena djela. Kod kaznenog djela utaje poreza i doprinosa osobito je prijeporna odredba prema kojoj predmet utaje mogu biti samo zakonito stečeni dohoci i predmeti, što dovodi do paradoksalnog ishoda da su građani koji prijavljuju svoju djelatnost stavljeni u nepovoljniji položaj od onih koji je obavljaju na crno. Otežano je i razgraničenje tog kaznenog djela od kaznenog djela izbjegavanja carinskog nadzora. Posljednje kazneno djelo je, osim toga, novelom iz 2006. godine bitno reducirano jer se odnosi samo na robu čija je proizvodnja ograničena ili zabranjena, što je također upitno.

Među gospodarska kaznena djela treba uključiti i kaznena djela protiv tržišta kapitala (insidersku trgovinu i dr.) koja su sada – iz nejasnih razloga – uređena posebnim Zakonom o kaznenim djelima protiv tržišta kapitala, odvojenim čak i od Zakona o tržištu kapitala s kojim čini cjelinu. Taj Zakon zaslužuje kritiku (neka su kaznena djela unesena nepotrebno, dok nedostaje važno kazneno djelo prospektne prijave) pa ga stupanjem na snagu novog Kaznenog zakona treba ukinuti.

Ponovo treba razmotriti i opis danas vrlo aktualnog kaznenog djela pranja novca i utvrditi odgovara li ono potrebi uspješnog suzbijanja tog novog oblika kriminaliteta i uzorima u aktualnom europskom kaznenom zakonodavstvu.

Nedovoljno razlikovanje gospodarskih od službeničkih kaznenih djela u postojećem Kaznenom zakonu dovelo je i do izjednačivanja službene i poslovne isprave pa se u isti rang stavljaju državna služba i gospodarstvo. Stoga treba razmotriti suzivanje kaznenog djela krivotvorenja službene isprave upravo

na krivotvorenje službene isprave (kako i glasi njegov naziv). Takva zakonodavna intervencija ne bi imala štetnih posljedica jer krivotvorenja poslovnih isprava redovito predstavljaju jednu fazu u počinjenju drugih kaznenih djela (npr. prijevare), pa bi u tom slučaju i dalje ostala kažnjiva.

9.6.2. Poboljšanje odredaba koje se odnose na suzbijanje organiziranog kriminaliteta i korupcije

Veću pozornost treba posvetiti organiziranom kriminalitetu kod skupine kaznenih djela protiv imovine. Dok je postojeći Kazneni zakon kod kaznenog djela iznude, kao jednog od tipičnih kaznenih djela organiziranog kriminaliteta, predvidio teže kažnjavanje ako je počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, nije to učinio kod kaznenih djela lihvarskog ugovora i prikriivanja, koja također mogu biti oblik organiziranog kriminaliteta. I kod kaznenih djela iz glave XXI. nije se u dovoljnoj mjeri vodilo računa o potrebi djelotvornijeg suzbijanja organiziranog kriminaliteta, pa npr. kod kaznenog djela utaje poreza i doprinosa počinjenje u sastavu grupe ili zločinačke organizacije nije predviđeno kao kvalifikatorna (pooštravajuća) okolnost. Općenito treba razmotriti hoće li se zadržati postojeći članak 333. važećeg Kaznenog zakona koji dolazi u stjecaj s kaznenim djelima kad su počinjena u sastavu grupe ili zločinačke organizacije ili će se kod svakog takvog pojedinog kaznenog djela kao posebna kvalifikatorna okolnost inkriminirati počinjenje djela u sastavu grupe ili zločinačke organizacije. Sadašnje stanje je neprihvatljivo jer dovodi do mogućnosti dvostrukog inkriminiranja i otežava određivanje nadležnosti USKOK-a.

